

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 2025, nr. 5 (mei)

donderdag 8 mei 2025

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen:
(door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD.....	1
LEESWIJZER.....	3
DEEL I – RECHTSPRAAK	4
Aanbesteding en overheidsopdrachten.....	4
Aansprakelijkheid Europese Unie	6
Advocaten	6
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers.....	7
Asiel, migratie en Unieburgerschap	11
Belastingen, vrij verkeer van kapitaal.....	23
Belastingen, accijns.....	24
Belastingen, btw	25
Belastingen, vennootschapsbelasting	30
Brexit	31
Civil	31
Consumenten	32
Diensten, elektronische communicatiediensten	37
Digitalisering, big tech en AI.....	38
Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek	39
Discriminatie en gelijke behandeling	40
Douane, tariefindeling, handel en antidumping.....	41
EHRM – algemeen	43
Eigendomsrecht	43
Energiemarkt	44
Europees OM	45
Europese subsidies	46
Familieleven en familierecht.....	47
Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie	48
GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	49
Gezondheid, levensmiddelen en etikettering	51
Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa	52
Handel en antidumping	53
Huiselijk geweld en (seksueel) geweld tegen vrouwen.....	54
IE - Intellectuele eigendom.....	56
Insolventie	59

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBvR).

Kernredactie: Lizette van Bergen, Joanne Bik, Caroline ten Dam, Dionne Emmanouilidis, Doeke Kingma, Mariëlle Leenaers en Marc de Werd. Vaste medewerkers: Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Maartje Fritsche, Nicolien Keerweer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Chris Sillen en Nynke Veenstra.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBvR), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Afmelden kan via deze [link](#).

Institutioneel	59
IPR.....	60
Kansspelen.....	62
Landbouw en visserij.....	63
Levenslang	63
LHBTI-rechten	64
Luchtvaart.....	64
Mededinging	65
Mijnbouw	66
Milieu, natuur, duurzame energie.....	66
Ne bis in idem.....	67
Onderwijs en studenten	68
Overlevering en uitlevering	68
Prejudiciële procedure HvJ	72
Privacy en persoonsgegevens	73
Procesrecht en recht op eerlijk proces.....	78
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	79
Procesrecht HvJ	82
Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter	82
Rechtsstaat en rechterlijke macht	84
Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling	88
Staatsaansprakelijkheid	88
Staatssteun	88
Strafrecht.....	89
Tabak	90
Terrorisme en witwassen	90
Toegang tot documenten	91
Verkiezingen en kiesrecht	91
Vervoer, reizen en rijbewijs	91
Verzekeringen	92
Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid	93
Vrijheid van vereniging en demonstratierecht.....	94
 DEEL II – ALGEMEEN	 96
Algemeen	96
Cursus en opleiding.....	96
Nieuwsbrieven.....	97
NL zaken bij het HvJEU	99
NL prejudiciële verwijzingen.....	99
NL zaken bij het EHRM	100
Verzoeken Protocol no. 16 bij het EVRM.....	100

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Om de lengte van de nieuwsbrief in te perken worden voortaan van de prejudiciële verwijzingen geen samenvattingen meer opgenomen. De signaleringen van nieuwe prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van Curia en een link naar de samenvatting op ECER (indien beschikbaar). Bij de Nederlandstalige verwijzingsuitspraken (afkomstig van Nederlandse en Belgische rechters) wordt daarnaast ook een samenvatting opgenomen.

Het is overigens eenvoudig een prejudiciële verwijzing terug te vinden op Curia met zaaknummer of, indien dat zaaknummer niet bekend is, door bijvoorbeeld te zoeken op onderwerp of herkomst van de prejudiciële vraag. De snelste manier is door te klikken op de drie puntjes bij het vak “documenten” en aldaar te klikken op “verzoeken om een prejudiciële beslissing”.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

HvJ – ARREST – C-452/23 (Fastned Deutschland) – 29 april 2025 – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2025:284 – persbericht – conclusie – arrest

Richtlijn 2014/23/EU – Laadpunten elektrische auto's op snelwegen – Wijziging concessie gedurende de looptijd ervan – Inhouse geplaatste overheidsopdracht

In 1994 is Tank & Rast AG opgericht, dat in 1998 is geprivatiseerd. Tussen 1996 en 2019 zijn zonder openbare aanbesteding ruim 360 concessies aan deze onderneming toegekend.

In 2022 zijn deze concessies uitgebreid met de verplichting om snellaadpalen voor elektrische auto's aan te leggen. Deze wijziging is niet openbaar aanbesteed, wat heeft geleid tot klachten van Fastned en Tesla. Zij stellen dat de uitbreiding in strijd is met aanbestedingsregels, omdat de oorspronkelijke concessies zonder aanbesteding zijn toegekend.

De vraag is o.a. of artikel 72 van richtlijn 2014/24 ook van toepassing is op concessies die oorspronkelijk buiten de richtlijn vielen, maar later zijn gewijzigd.

Hof (Grote Kamer) : Artikel 43, lid 1, onder c), van richtlijn 2014/23/EU moet aldus worden uitgelegd dat:

- *een concessie zonder een nieuwe gunningsprocedure kan worden gewijzigd indien aan de voorwaarden van die bepaling is voldaan, zelfs wanneer die concessie aanvankelijk zonder openbare aanbesteding aan een inhouse-entiteit is gegund en het voorwerp ervan wordt gewijzigd op een datum waarop de concessiehouder niet langer een inhouse-entiteit is;*
- *het de lidstaten niet verplicht ervoor te zorgen dat de nationale rechterlijke instanties, incidenteel en op verzoek, de rechtmatigheid van de oorspronkelijke gunning van een concessie toetsen in het kader van een beroep tot nietigverklaring van een wijziging ervan wanneer dit beroep wordt ingesteld door een ondernemer die aantoont er belang bij te hebben dat hem enkel het deel van die concessie wordt gegund waarop die wijziging betrekking heeft, na het verstrijken van een termijn die in het nationale recht overeenkomstig artikel 2 septies van richtlijn 89/665/EEG, is vastgesteld om die oorspronkelijke gunning aan te vechten;*
- *een concessie een wijziging „behoeft” in de zin van dat artikel 43 indien onvoorzienbare omstandigheden vereisen dat de oorspronkelijke concessie wordt aangepast om te waarborgen dat de correcte uitvoering ervan kan worden voortgezet.*

- Het Hof van Justitie verduidelijkt de voorwaarden waaronder een concessie zonder een nieuwe gunningsprocedure kan worden gewijzigd ([persbericht Curia](#))
- EU-Hof: onder voorwaarden kan een concessie zonder nieuwe gunningsprocedure worden gewijzigd ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-692/23 (AVR-Afvalverwerking) – 30 april 2025 – A-G Rantos – Nederland – [Gerechtshof Den Haag](#) – [ECLI:EU:C:2025:310](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2014/24/EU – Afvalverwerking – Aanbestedingsprocedure – Quasi-inhouse-uitzondering

Drie gemeenten (Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk) hebben voor de verwerking van huishoudelijk restafval geen aanbestedingsprocedure gevolgd en beroepen zich daarvoor op de zogeheten quasi-inhouse-uitzondering (met meerdere controlerende aanbestedende diensten).

A-G geeft het Hof in overweging: „Artikel 12, lid 3, eerste alinea, onder b), en lid 5, eerste alinea, van richtlijn 2014/24/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten en tot intrekking van richtlijn 2004/18/EG,

moet aldus worden uitgelegd dat:

- de voorwaarde volgens welke meer dan 80 % van de activiteiten van de gecontroleerde rechtspersoon de uitvoering van taken behelst die hem zijn toegewezen door de controlerende aanbestedende diensten, wanneer het in die bepalingen bedoelde percentage van de activiteiten wordt bepaald op basis van de omzet en deze gecontroleerde rechtspersoon aan het hoofd staat van een groep waarvoor geconsolideerde jaarrekeningen worden opgesteld, in beginsel moet worden beoordeeld aan de hand van de geconsolideerde omzet van deze groep als bedoeld in de artikelen 22 en 24 van richtlijn 2013/34/EU, of, met name wanneer deze richtlijn niet van toepassing is, aan de hand van de criteria die zijn geformuleerd met betrekking tot het begrip ‘onderneming’ in de zin van het mededingingsrecht van de Unie, en
- er voor de bepaling van de omzet die door de gecontroleerde rechtspersoon is behaald uit de uitvoering van taken die hem zijn toegewezen door de controlerende aanbestedende diensten, rekening moet worden gehouden met de omzet die is behaald bij derden-gebruikers op markten waar deze rechtspersoon ook met particuliere ondernemers concurreert, voor zover is bewezen dat deze taken hem daadwerkelijk zijn toegewezen door deze aanbestedende diensten.”

e A-G: het voldoen aan het merendeels-criterium bij inbesteding moet worden beoordeeld via geconsolideerde omzet groep of ondernemingsbegrip ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-282/24 (Polismyndigheten) – 30 april 2025 – A-G Rantos – Zweden – [ECLI:EU:C:2025:305](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2014/24/EU – Overheidsopdrachten – Wijziging van opdrachten gedurende de looptijd – Geringe wijziging van waarde van die raamovereenkomst – Verandering van algemene aard

Het hoofdgeding heeft betrekking op raamovereenkomsten voor het afslepen van voertuigen tussen de politie en twee dienstverleners. Deze raamovereenkomsten, die zijn gesloten op basis van het criterium van de laagste prijs, zijn aanvankelijk gegund op basis van een vaste prijs voor het afslepen van voertuigen vanaf een ophaalpunt dat is gelegen binnen een straal van tien kilometer rond de plaats waarnaar deze voertuigen moeten worden overgebracht, en van een toeslag per kilometer voor transporten buiten deze straal. Vervolgens is de aanbestedende dienst met de gekozen inschrijvers overeengekomen om de vergoedingsvoorwaarden van de genoemde raamovereenkomsten te wijzigen, zonder de totale contractwaarde te verhogen, door de straal waarbinnen een zuiver vaste vergoeding wordt toegepast te vergroten van 10 tot 50 kilometer en door de prijzen te verhogen.

Op verzoek van de Mededingingsautoriteit heeft de rechter aan de politie een boete van 1 200 000 SEK (circa 120 000 EUR) opgelegd op grond dat zij de litigieuze raamovereenkomsten zonder nieuwe aanbestedingsprocedure heeft gewijzigd.

Tegen deze achtergrond wordt het Hof verzocht te onderzoeken of dergelijke wijzigingen tot gevolg hebben dat de algemene aard van de raamovereenkomst wordt veranderd in de zin van artikel 72, lid 2, van richtlijn 2014/24 en, derhalve, de verplichting doen ontstaan om een nieuwe aanbestedingsprocedure te starten.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 72, lid 2, van richtlijn 2014/24/EU moet aldus worden uitgelegd dat een wijziging van het vergoedingsmodel in een raamovereenkomst die aanvankelijk is gegund op basis van het criterium van de laagste aangeboden prijs, waarbij het evenwicht tussen de vaste en de variabele prijzen wordt veranderd en de prijsniveaus zodanig worden aangepast dat de totale waarde van de opdracht niet meer dan marginaal verandert, uitsluitend kan meebrengen dat de algemene aard van de raamovereenkomst wordt veranderd wanneer deze wijziging wijzigingen van het voorwerp van de aanbesteding of van het soort aanbesteding kan inhouden, ongeacht de vraag of een dergelijke wijziging onder het ruimere begrip 'wezenlijke wijzigingen' in de zin van artikel 72, lid 1, onder e), en lid 4, van deze richtlijn valt.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-888/24 (Adão da Fonseca-Engenheiros Consultores), verwijzing uit **Portugal** over de vraag of het **anoniem beoordelen van inzendingen voor een aanbestedingsprocedure**, bedoeld om de onpartijdigheid van de procedure te waarborgen, zorgt voor een belemmering van het (procedureel vereiste) van voorafgaand horen van **belanghebbenden**, in het kader van **richtlijn 2014/24 – ECER**

Aansprakelijkheid Europese Unie

HvJ – CONCLUSIE – C-136/24 P (Hamoudi/Frontex) – 10 april 2025 – A-G Norkus – ECLI:EU:C:2025:257 – conclusie

Verordening (EU) 2019/1896 – Artikelen 1 t/m 4, 18, 19, leden 1 en 2, en 21 Handvest EU – Niet-contractuele aansprakelijkheid – Pushbacks – Grensinterventie door Frontex – Reële en zekere schade – Omkering bewijslast – Voorwaarden – Prima-faciebewijs – Beginsel van procedurele gelijkheid

Samenvatting onder: asiel en migratie

Advocaten

HvJ – ARREST – C-807/23 (Jones Day) – 3 april 2025 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:237 – geen conclusie – arrest

Artikel 45 VWEU – Vrij verkeer van werknemers – Advocaten – Opleiding van advocaten-stagiairs – Territoriale beperking – Nationale regeling die vereist dat een deel van de opleidingsperiode van een advocaat-stagiair bij een advocaat met zetel op het nationale grondgebied wordt voltooid

Samenvatting onder: arbeid, SZ en vrij verkeer van werknemers

OVERIG

Europees verdrag ter bescherming van advocatenberoep ([Advocatenblad](#))

De Raad van Europa heeft een verdrag aangenomen dat gericht is op de bescherming van het beroep van advocaat. Het verdrag komt voort uit toenemende meldingen van bedreigingen, intimidatie en belemmeringen waarmee advocaten worden geconfronteerd bij de uitoefening van hun beroep.

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

HvJ – ARREST – C-431/23 (Wibra België) – 3 april 2025 – België 🇧🇪 – ECLI:EU:C:2025:232 – conclusie – arrest

Richtlijn 2001/23/EG – Overgang van ondernemingen – Behoud van de rechten van de werknemers – Begrip ‘faillissementsprocedure’ – Faillietverklaring na voorbereiding overgang in het kader van een procedure van gerechtelijke reorganisatie

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen 22 voormalige werknemers die zijn ontslagen door WIBRA BELGIË nv enerzijds, en BA, EP en RI, die optreden als curatoren van Wibra België nv, en WIBRA BELGIË bv anderzijds, betreffende de vermeende niet-nakoming door deze vennootschappen van de verplichtingen inzake informatie en raadpleging van de vertegenwoordigers van de werknemers in het kader van hun collectief ontslag.

De verwijzende rechter vraagt of artikel 5, lid 1, van richtlijn 2001/23 van toepassing is in een situatie waarin een faillissementsprocedure volgt op een procedure van gerechtelijke reorganisatie waarin een akkoord tot gedeeltelijke overgang van de betrokken onderneming is uitgewerkt maar niet is gehomologeerd door de bevoegde rechter, waarna dit akkoord wordt uitgevoerd zodra het faillissement is uitgesproken.

Hof: Artikel 5, lid 1, van richtlijn 2001/23/EG moet aldus worden uitgelegd dat het van toepassing is in een situatie waarin een faillissementsprocedure volgt op een procedure van gerechtelijke reorganisatie waarin een akkoord tot gedeeltelijke overgang van de betrokken onderneming is uitgewerkt maar dat niet is gehomologeerd door de bevoegde rechter, waarna dit akkoord wordt uitgevoerd zodra het faillissement is uitgesproken, op voorwaarde dat de ten uitvoer gelegde faillissementsprocedure of soortgelijke procedure daadwerkelijk is ingeleid met het oog op de liquidatie van het vermogen van de vervreemder, deze procedure onder toezicht staat van een bevoegde overheidsinstantie en het gebruik van die procedure niet kan worden aangemerkt als misbruik.

- EU-Hof: richtlijn overgang onderneming kan van toepassing zijn bij faillissement na niet-gehomologeerde gerechtelijke reorganisatie met gedeeltelijke overgang van onderneming ([ECER](#))

HvJ – ARREST – C-807/23 (Jones Day) – 3 april 2025 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:237 – geen conclusie – arrest

Artikel 45 VWEU – Vrij verkeer van werknemers – Advocaten – Opleiding van advocaten-stagiairs – Territoriale beperking – Nationale regeling die vereist dat een deel van de opleidingsperiode van een advocaat-stagiair bij een advocaat met zetel op het nationale grondgebied wordt voltooid

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen verzoekster Katharina Plavec en de orde van advocaten bij de balie van Wenen over de afwijzing van het verzoek van verzoekster om te worden ingeschreven op de lijst van advocaten-stagiairs en om afgifte van een legitimatiebewijs waaruit haar beperkte vertegenwoordigingsbevoegdheid in rechte in de zin van het reglement betreffende het beroep van advocaat blijkt. Verzoekster was werkzaam bij het advocatenkantoor Jones Day in Frankfurt am Main in Duitsland, waar zij stage liep bij een Oostenrijkse advocaat. Verzoekster was woonachtig in Frankfurt, maar had een tweede verblijfplaats in Wenen. Haar werkzaamheden hadden uitsluitend betrekking op het Oostenrijkse recht.

Oostenrijk, Zweden en Kroatië hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 45 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een regeling van een lidstaat die voorschrijft dat een bepaald deel van een stage die noodzakelijk is voor de toegang tot het beroep van advocaat en gedurende welke de advocaat-stagiair voor de rechterlijke instanties van die lidstaat over een zekere vertegenwoordigingsbevoegdheid beschikt, bij een in die lidstaat gevestigde advocaat wordt vervuld, waarbij wordt uitgesloten dat dit deel kan worden vervuld bij een in een andere lidstaat gevestigde advocaat hoewel deze is ingeschreven bij een balie van eerstgenoemde lidstaat en de in het kader van die stage verrichte werkzaamheden betrekking hebben op het recht van die eerste lidstaat, en waarbij dus niet wordt toegestaan dat de betrokken juristen dit deel van die stage in een andere lidstaat verrichten op voorwaarde dat zij ten genoegen van de bevoegde nationale autoriteiten aantonen dat dit deel van de stage, zoals het zal worden verricht, hun een opleiding en ervaring biedt die gelijkwaardig zijn aan die welke een stage bij een in eerstbedoelde lidstaat gevestigde advocaat biedt.

HvJ – CONCLUSIE – C-5/24 (Pauni) – 3 april 2025 – A-G Rantos – Italië – ECLI:EU:C:2025:245 – conclusie

Richtlijn 2000/78/EG – Gelijke behandeling in arbeid en beroep – Discriminatie op grond van handicap – Indirecte discriminatie – Ontslag werknemer met handicap op grond van te lange afwezigheid wegens ziekte – Rechtvaardiging – Passend karakter – Evenredigheid – Redelijke aanpassingen voor gehandicapten

P.M., die als serveerster en keukenhulp in vaste dienst werkzaam was voor de vennootschap S. Snc, is door haar werkgever ontslagen op grond dat zij langer afwezig was geweest dan de maximumtermijn voor het behoud van de arbeidsplaats in geval van ziekteverlof. Deze termijn is vastgesteld in de voor haar bedrijfstak geldende collectieve arbeidsovereenkomst, te weten in casu een periode van 180 dagen per jaar, waaraan op verzoek van de werknemer een periode van ten hoogste 120 dagen gedurende één jaar kan worden toegevoegd.

P.M., die is erkend als persoon met een handicap in de zin van de nationale wetgeving, is tegen haar ontslag opgekomen bij de rechter in eerste aanleg, waarbij zij heeft aangevoerd dat dit ontslag discriminerend was omdat deze maximumtermijn voor het behoud van de arbeidsplaats op haar was toegepast zonder rekening te houden met haar handicap.

De verwijzende rechter vraagt zich met name af of de bepaling in kwestie van de collectieve arbeidsovereenkomst, die wat betreft de duur van het behoud van de arbeidsplaats in geval van ziekteverlof geen onderscheid maakt tussen werknemers met of zonder een handicap, indirecte discriminatie in de zin van richtlijn 2000/78/EG oplevert, aangezien volgens de rechtspraak van het Hof een werknemer met een handicap in vergelijking met een werknemer zonder handicap een bijkomend risico loopt om afwezig te zijn wegens een aan zijn handicap gerelateerde ziekte. Voor het geval dat deze bepaling werknemers met een handicap kan benadelen, vraagt deze rechter zich af of zij objectief wordt gerechtvaardigd door een legitiem doel en of de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1 en artikel 2, lid 1 en lid 2, onder b), van richtlijn 2000/78/EG moeten in die zin worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen de bepalingen van een nationale collectieve arbeidsovereenkomst op grond waarvan een werknemer kan worden ontslagen wanneer zijn afwezigheid wegens ziekte met behoud van loon langer heeft geduurd dan een periode van 180 dagen per jaar, waaraan op verzoek van de werknemer gedurende één jaar een periode van ten hoogste 120 dagen kan worden toegevoegd, zonder dat een onderscheid wordt gemaakt naargelang die werknemer al dan niet een handicap heeft in de zin van deze richtlijn, tenzij die bepalingen met het oog op het legitieme doel om zich te verzekeren van de beschikbaarheid van de werknemers om hun beroepsactiviteit uit te oefenen, verder gaan dan noodzakelijk is om dat doel te bereiken.

HvJ – CONCLUSIE – [C-678/23 \(Spitalul Clinic de Pneumoftiziologie Iasi\)](#) – 30 april 2025 – Roemenië – A-G Rantos – [ECLI:EU:C:2025:309](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 89/391/EEG – Artikel 47 Handvest EU – Indeling als arbeidsplaats waar werknemers worden blootgesteld aan bijzondere omstandigheden – Voordelen ouderdomspensioen en jaarlijkse vakantie met behoud van loon – Werkgever die niet heeft voldaan aan zijn verplichtingen met het oog op verlenging van de classificatiegoedkeuring – Effectieve rechterlijke bescherming

Verzoekster was in dienst is genomen als longarts bij een ziekenhuis dat was ingedeeld als een arbeidsplaats waar werknemers worden blootgesteld aan „bijzondere omstandigheden”, dat wil zeggen een arbeidsplaats met een hoge mate van blootstelling aan risico's. Op grond van deze indeling genoot zij aanvullende sociale rechten. Nadat deze indeling niet is verlengd, waardoor zij niet langer aanspraak op deze aanvullende rechten kon maken, heeft verzoekster beroep ingesteld bij een nationale rechter. Die heeft het beroep verworpen op grond dat er volgens de nationale regeling de door verzoekster gewenste vordering van gemeen recht niet kan worden ingesteld.

De verwijzende rechter wil weten of de nationale regeling in overeenstemming is met richtlijn 89/391/EEG en artikel 47 Handvest EU. Deze vraag is eerder al onderzocht in de zaak die aanleiding heeft gegeven tot het arrest Podilă e.a. in gevoegde zaken C-133/17 en C-134/17, waarin dezelfde nationale regeling in geding was en of de in dat arrest gevolgde redenering kan worden toegepast op de omstandigheden van de onderhavige zaak die draait om de voorwaarden voor de toekenning van het ouderdomspensioen en de vaststelling van het bedrag daarvan, alsook om de toekenning van extra jaarlijkse vakantiedagen met behoud van loon.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 9 en artikel 11, lid 6, van richtlijn 89/391/EEG, alsmede richtlijn 2003/88/EG zijn niet van toepassing op een nationale regeling, zoals die wordt uitgelegd door de nationale rechterlijke instanties, waarin procedures zijn vastgesteld volgens welke werknemers niet het recht hebben om zich te wenden tot de bevoegde autoriteit op het gebied van veiligheid en gezondheid op het werk, en evenmin tot de nationale rechterlijke instanties met het oog op de herziening of vaststelling van de indeling van de werkzaamheden van de werknemers in verschillende risicogroepen op grond waarvan er pensioenrechten aan deze werknemers alsook extra jaarlijkse vakantiedagen met

behoud van loon die verder gaan dan het bij artikel 7, lid 1, van richtlijn 2003/88 vereiste minimum worden toegekend.

Artikel 11, lid 6, van richtlijn 89/391 moet aldus worden uitgelegd dat het geen rechtstreekse werking heeft.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-142/25 (Pensionsversicherungsanstalt), verwijzing uit **Oostenrijk** over **ouderdomspensioen**, het **niet in aanmerking nemen van alle kinderopvoedingstijdvakken** en de vraag naar **verenigbaarheid daarvan met EU recht**
- C-143/25 (Pensionsversicherungsanstalt), verwijzing uit **Oostenrijk** over **ouderdomspensioen**, het **niet meetellen van** bepaalde **opvoedingstijdvakken** omdat er op het tijdstip van aanvang van het tijdvak (dus bij de geboorte van het kind) **geen werkzaamheden door verzoekster** werden uitgeoefend en de vraag of dit strijdig is met **artikel 21 VWEU** en Unierechtelijke socialezekerheidsregelingen
- C-172/25 (Personal Sea Management), verwijzing uit **Roemenië** over **uitzendarbeid** en de vraag of de nationale praktijk, waarbij de inlener **zonder motivering een werknemer kan ontslaan** via het uitzendbureau, in strijd is met artikel 5, lid 1 (en artikel 2) van **richtlijn 2008/104 – ECER**

RECHTSPRAAK NL – Voornemen prejudiciële verwijzing – Gerechtshof Amsterdam – 8 april 2025 (publ. 28.4.25) – [ECLI:NL:GHAMS:2025:957](#)

Verordening (EG) nr. 593/2008 (Rome I) – Toepasselijk recht – Arbeidsovereenkomst Hongaarse vrachtwagenchauffeurs – Loon

Samenvatting onder: [IPR](#)

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK – Gerechtshof Den Bosch – 8 april 2025 – na [prejudiciële verwijzing Hoge Raad](#) – na arrest HvJ [C-237/20](#) – na [Einduitspraak Hoge Raad](#) – [ECLI:NL:GHSHE:2025:976](#)

Richtlijn 2001/23/EG – Overgang van onderneming – Prepackprocedure – Doorstart Heiploeg

De gevolgde prepackprocedure voldoet niet aan de voorwaarde dat een dergelijke procedure wordt geregeld in wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen. Faillissementsuitsluiting niet van toepassing. Verklaring voor recht dat werknemers met behoud van hun arbeidsvoorwaarden in dienst zijn gekomen, toewijsbaar. Gevorderde veroordelingen ten aanzien van werknemers te algemeen en onbepaald.

Het hof vernietigt het tussen FNV en geïntimeerden nieuw gewezen vonnis van de kantonrechter in de rechtbank Overijssel voor zover de kantonrechter de vordering onder A heeft afgewezen.

Verklaart voor recht dat op de doorstart de Richtlijn 2001/23/EG van toepassing is en dat de werknemers van [B.V. 3], [B.V. 5] en [B.V. 6] op basis van richtlijnconforme interpretatie van de artikelen 7:662 e.v. BW per 29 januari 2014, met behoud van hun arbeidsvoorwaarden, in dienst zijn gekomen bij [International B.V. 5] (dit geldt voor de werknemers van [B.V. 3] en [B.V. 5]), respectievelijk [International B.V. 6];

- 📌 Hof: doorstart Heiploeg kwalificeert toch als overgang van onderneming; faillissementsuitzondering niet van toepassing ([Nieuws Ondernemingsrechtpraktijk 2025/138](#))

OVERIG

Urenregistratie op z'n Europees revisited naar aanleiding van HvJ EU 19 december 2024, ECLI:EU:C:2024:1050 ([ODG 2025/18](#))

EHRM – factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – [Mansouri t. Italië](#) – 29 april 2025 – Grote Kamer – [63386/16](#) – ECLI:CE:ECHR:2025:0429DEC006338616 – [persbericht](#) – [beslissing](#)

Artikelen 3 en 13 EVRM – Derdelander vastgehouden op boot vanwege ontbreken inreisvisum – Geen uitputting nationale rechtsmiddelen – Niet-ontvankelijkheid – Opvangomstandigheden – Minimumniveau

Een Tunesisch onderdaan klaagt over de opvangomstandigheden aan boord van het schip *Splendid*, dat is gebruikt om hem terug te brengen naar zijn land van vertrek omdat hij niet in het bezit was van een inreisvisum.

Het EHRM oordeelt dat klager de nationale rechtsmiddelen niet heeft uitgeput.

Als klager dat wel gedaan zou hebben dan zou de nationale rechter de gelegenheid hebben gekregen om de vraag te beantwoorden of de bestreden beperkingen neerkomen op een 'vrijheidsberoving' en, zo ja, of ze verenigbaar zijn met de Conventie. Bovendien, zou dit het voordeel hebben gehad dat het hof kennis kon nemen van de feitelijke en juridische bevindingen van de nationale rechter. De nationale rechter heeft ook niet de gelegenheid gehad om de bepalingen van de Schengengrenscodex en bijlage V uit te leggen. Tot slot heeft de nationale rechter niet de kans gekregen om eventueel prejudiciële vragen aan het HvJEU te stellen.

Het Hof wijst er verder op dat Verdragsluitende Staten het recht hebben om de binnenkomst, het verblijf en de uitzetting van vreemdelingen zelf te regelen. De algemene opvangomstandigheden aan boord

van de Splendid waren niet onder het minimumniveau. De klachten op grond van artikel 3 en artikel 13 EVRM zijn kennelijk ongegrond.

HvJ – ARREST – C-607/21 (XXX) – 10 april 2025 – A-G Capeta – België 🇧🇪 – ECLI:EU:C:2024:770 – conclusie – arrest

Richtlijn 2004/38/EG – Rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn – Begrip afhankelijkheid – Plaats waar de betrokkene ten laste moet zijn – Wettigheid van het verblijf in de gastlidstaat – Afgeleid verblijf

De Belgische autoriteiten hebben geweigerd een verblijfskaart af te geven aan een derdelander die zich bij haar zoon en zijn partner, een mobiele Unieburger, in België heeft gevoegd.

Op basis van de burgerschapsrichtlijn moeten de lidstaten een verblijfskaart afgeven aan een derdelander die een rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn is en *ten laste* is en die ten gevolge van die afhankelijkheid een afgeleid verblijfsrecht heeft verworven.

In de zaak zijn prejudiciële vragen gesteld over het begrip afhankelijkheid in de burgerschapsrichtlijn en of voor dat begrip bepalend is dat de bloedverwant in opgaande lijn in zijn of haar land van oorsprong zorg behoeft.

De AG heeft in de conclusie aandacht besteed aan eerdere uitspraken van het hof over het begrip afhankelijkheid. Kort gezegd komt die jurisprudentie er op neer dat de afhankelijkheid moet voortvloeien uit een *feitelijke situatie* waarin door een mobiele Unieburger zorg wordt verleend aan een familielid. Die behoefte aan zorg moet *reëel* zijn. En de afhankelijkheid moet ten minste de *behoefte aan materiële zorg* omvatten. In deze gevallen ontstaat het verblijfsrecht van rechtswege.

Uit de rechtspraak volgt dat wanneer een rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn van een mobiele Unieburger zich in een zodanige feitelijke situatie bevindt dat hij of zij een reële behoefte heeft aan zorg door die mobiele Unieburger (of door zijn of haar echtgenoot of partner), de burgerschapsrichtlijn die persoon van rechtswege een verblijfsrecht verleent in de gastlidstaat.

Naar het oordeel van de AG is de zorgbehoefte in het land van oorsprong geen voorwaarde om ten laste te zijn in de zin van artikel 2, lid 2, onder d), van de burgerschapsrichtlijn. De burgerschapsrichtlijn koppelt het bestaan van het verblijfsrecht niet aan een geografische voorwaarde. De burgerschapsrichtlijn koppelt het bestaan van het verblijfsrecht ook niet aan het moment van binnenkomst in de gastlidstaat.

De AG geeft het Hof in overweging, op de eerste vraag te antwoorden dat in het kader van het onderzoek van het begrip afhankelijkheid in de zin van artikel 2, lid 2, onder d), van de burgerschapsrichtlijn rekening moet worden gehouden met de situatie van een rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn van een mobiele Unieburger die zich reeds bevindt op het grondgebied van de staat waar de gezinshereniger is gevestigd.

Voor wat betreft de tweede vraag: de kwestie van het illegale verblijf geeft de AG het hof in overweging om te bepalen dat een rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn die ten laste is van een mobiele Unieburger in de zin van artikel 2, lid 2, van de burgerschapsrichtlijn, legaal op het grondgebied van de gastlidstaat verblijft, ongeacht eventuele andersluidende besluiten die op grond van het nationale recht zijn vastgesteld. Indien de aanvrager, voordat hij of zij ten laste kwam, volgens het nationale recht illegaal op het grondgebied van de gastlidstaat verbleef, heeft dit a posteriori geen invloed op zijn of haar rechten op grond van artikel 7, lid 1, onder d), en artikel 7, lid 2, van de burgerschapsrichtlijn.

Ten aanzien van de derde en vierde vraag: hoe dient de afhankelijkheid te worden aangetoond stelt de AG zich op het standpunt dat een bloedverwant in opgaande lijn zijn of haar afhankelijkheid in de gastlidstaat moet aantonen op het moment van de indiening van de aanvraag voor een verblijfskaart

(dus niet met documenten van jaren daarvoor). Dergelijk bewijs kan worden geleverd met ieder passend middel dat kan aantonen dat de rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn in kwestie op het moment van de indiening van de aanvraag voor een verblijfskaart werkelijk zorg behoeft van de mobiele Unieburger in de gastlidstaat.

Duitsland, Denemarken, Tsjechië en België hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 2, punt 2, onder d), van richtlijn 2004/38EG, gelezen in samenhang met artikel 7, lid 2, en artikel 10 van die richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat om vast te stellen of de rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn van de partner van een Unieburger ten laste is van die Unieburger en/of die partner, de bevoegde nationale autoriteit rekening moet houden met zowel de situatie van die bloedverwant in opgaande lijn in zijn land van oorsprong op de datum waarop hij dat land heeft verlaten en zich bij die Unieburger in het gastland heeft gevoegd, in voorkomend geval op basis van documenten die vóór die datum zijn afgegeven, als de situatie van die bloedverwant in opgaande lijn in die lidstaat op de datum van indiening van een aanvraag voor een verblijfskaart, wanneer tussen die twee data meerdere jaren zijn verstreken.

Artikel 7, lid 2, van richtlijn 2004/38, gelezen in samenhang met artikel 2, punt 2, onder d), en artikel 10 ervan, moet aldus worden uitgelegd dat een rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn van de partner van een Unieburger, die kan aantonen dat hij zowel op de datum van de aanvraag voor een verblijfskaart, die meerdere jaren na zijn aankomst in de gastlidstaat is ingediend, als op de datum van die aankomst ten laste was van die Unieburger en/of die partner, aanspraak kan maken op een verblijfsrecht van meer dan drie maanden dat is afgeleid van de rechten van een Unieburger en dat wordt vastgesteld door de afgifte van een verblijfskaart, indien die Unieburger voldoet aan de voorwaarden van artikel 7 van die richtlijn. Dat verblijfsrecht kan niet worden geweigerd omdat de rechtstreekse bloedverwant in opgaande lijn op de datum van die aanvraag op grond van de nationale regelgeving onregelmatig verbleef op het grondgebied van die lidstaat.

- 📌 EU-Hof wijst arrest over de vaststelling van afhankelijkheid in het kader van de EU-burgerschapsrichtlijn (ECER)

HvJ – ARREST – C-283/24 (Barouk) – 3 april 2025 – Cyprus – ECLI:EU:C:2025:236 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2013/32/EU – Artikel 47 Handvest EU – Asielbeleid – Internationale bescherming – Vereiste van een volledig en ex nunc onderzoek – Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel – Omvang bevoegdheden van rechter in eerste aanleg – Nationale regeling – Bevoegdheid om een medisch onderzoek te gelasten

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen verzoeker, een Libanees staatsburger, en Cyprus, vertegenwoordigd door de Cypriotische asielautoriteit, over het besluit van asielautoriteit om het verzoek om internationale bescherming van verzoeker af te wijzen en zijn terugkeer naar zijn land van herkomst te gelasten. Verzoeker heeft tegen dit besluit beroep ingesteld bij de bestuursrechter in eerste aanleg, de verwijzende rechter.

De vraag is of artikel 46, lid 3, van richtlijn 2013/32, gelezen in het licht van artikel 47 van het Handvest en artikel 4, lid 3, VEU, aldus moet worden uitgelegd dat een nationale rechter van eerste aanleg bij wie beroep is ingesteld tegen een besluit van de beslissingsautoriteit tot afwijzing van een verzoek om internationale bescherming, de bevoegdheid moet hebben om een medisch onderzoek te gelasten van de persoon die om internationale bescherming verzoekt, teneinde te voldoen aan het vereiste van een volledig en ex nunc onderzoek als bedoeld in artikel 46, lid 3, wanneer hij van oordeel is dat dit onderzoek noodzakelijk of relevant is voor de beoordeling van dat verzoek, dan wel of het volstaat dat die rechter bevoegd is om een dergelijk besluit nietig te verklaren op grond dat die autoriteit die verzoeker niet aan een medisch onderzoek heeft onderworpen, en om de zaak terug te verwijzen naar

die autoriteit opdat deze laatste dat onderzoek vervolgens in het kader van een nieuwe procedure gelast.

Hof: Artikel 46, lid 3, van richtlijn 2013/32/EU, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU en artikel 4, lid 3, VEU, moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechter van eerste aanleg bij wie beroep is ingesteld tegen een besluit van de beslissingsautoriteit tot afwijzing van een verzoek om internationale bescherming, de bevoegdheid moet hebben om een medisch onderzoek te gelasten van de persoon die om internationale bescherming verzoekt, teneinde te voldoen aan het vereiste van een volledig en ex nunc onderzoek als bedoeld in artikel 46, lid 3, wanneer hij van oordeel is dat dit onderzoek noodzakelijk of relevant is voor de beoordeling van dat verzoek.

Hof: Artikel 46, lid 3, van richtlijn 2013/32/EU, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU en artikel 4, lid 3, VEU, moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechter van eerste aanleg bij wie beroep is ingesteld tegen een besluit van de beslissingsautoriteit tot afwijzing van een verzoek om internationale bescherming, de bevoegdheid moet hebben om een medisch onderzoek te gelasten van de persoon die om internationale bescherming verzoekt, teneinde te voldoen aan het vereiste van een volledig en ex nunc onderzoek als bedoeld in artikel 46, lid 3, wanneer hij van oordeel is dat dit onderzoek noodzakelijk of relevant is voor de beoordeling van dat verzoek.

- EU-Hof: rechter van eerste aanleg moet een medisch onderzoek bij een asielzoeker kunnen gelasten ([ECER](#))
- [ECHR updates](#)

HvJ – ARREST – C-181/23 (Commissie/Malta) – 29 april 2025 – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2025:283 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Artikel 20 VWEU – Artikel 4, lid 3, VEU – Naturalisatie van onderdanen van derde landen in ruil voor vooraf bepaalde betalingen of investeringen – Ontbreken van daadwerkelijke band tussen aanvragers van naturalisatie en een lidstaat

De Europese Commissie is een inbreukprocedure gestart tegen Malta wegens de Maltese regeling tot verkrijging van de nationaliteit. Sinds 2020 kunnen personen worden genaturaliseerd in ruil voor vooraf bepaalde betalingen en investeringen, zonder dat er een daadwerkelijke band tussen de betrokkenen en Malta bestaat. Voor het starten van deze procedure is van belang dat het verkrijgen van de nationaliteit van een EU-lidstaat ook tot gevolg heeft dat de betrokkene het EU-burgerschap verkrijgt.

Malta stelt echter dat het Unierecht niet de voorwaarden vastlegt waaronder personen de nationaliteit van een lidstaat kunnen verwerven. Noch het internationaal publiekrecht noch het Unierecht vereist dat een persoon voorafgaand aan zijn naturalisatie een „bestaande daadwerkelijke band” met een staat heeft.

Het Hof oordeelt dat de Maltese burgerschapsregeling voor investeerders in strijd is met het Unierecht. Het Unieburgerschap kan niet worden verkregen door een handelstransactie.

Hof: Malta is haar verplichtingen uit hoofde van artikel 20 VWEU en artikel 4, lid 3, VEU niet nagekomen door op grond van [Maltese wetgeving] een geïnstitutionaliseerde burgerschapsregeling voor investeerders vast te stellen en toe te passen, die voorziet in een transactionele procedure waarbij de naturalisatie wordt toegekend in ruil voor vooraf bepaalde betalingen of investeringen, en die aldus kan worden beschouwd als een vermarkting van de toekenning van de nationaliteit van een lidstaat en, bij uitbreiding, van de hoedanigheid van Unieburger.

- Burgerschap van de Unie: de Maltese burgerschapsregeling voor investeerders is in strijd met het Unierecht ([persbericht Curia](#))
- [Pirates of the Mediterranean meet judges of the Kirchberg: the CJEU rules on Malta's investor citizenship law \(EU law analysis\)](#)

- HvJ EU: Unieburgerschap kan niet worden verkregen door een handelstransactie ([NJB](#))
- Why bother with legal reasoning? ([verfassungsblog](#))
- EU Citizenship's New Essentialism ([Verfassungsblog](#))
- The EU Free Market Does Not Extend to Citizenship ([Verfassungsblog](#))
- The Silent Engine of European Citizenship ([Verfassungsblog](#))
- What is Citizenship For? ([Verfassungsblog](#))

HvJ – ARREST – C-63/24 (Galte) – 30 april 2025 – Litouwen – ECLI:EU:C:2025:292 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2011/95/EU – Artikel 18 Handvest EU – Uitsluiting van vluchtelingenstatus vanwege eerdere strafoplegging – Gevolgen van het feit dat de straf is uitgezeten

Een onderdaan van een derde land heeft een asielaanvraag ingediend in Litouwen nadat hij illegaal de grens met Belarus was overgestoken. Hij stelde dat hij drie keer politiek was vervolgd in zijn land van herkomst en vreesde voor verdere strafrechtelijke acties wegens zijn oppositieactiviteiten.

De Litouwse migratiedienst erkende dat hij risico liep op politieke vervolging, maar wees de vluchtelingenstatus af omdat hij in het verleden daden zou hebben gepleegd die kwalificeren als "ernstige niet-politieke misdrijven". Wel kreeg hij een tijdelijke verblijfsvergunning wegens het non-refoulementbeginsel.

De asielzoeker heeft betoogd dat hij zijn straf al heeft uitgezeten en dat dit had moeten meewegen bij de toepassing van artikel 12, lid 2, onder b), van richtlijn 2011/95. Hij heeft verwezen naar documenten van de UNHCR en het EASO, waarin gesteld wordt dat eerdere strafoplegging niet automatisch uitsluiting rechtvaardigt.

De hoogste bestuursrechter van Litouwen twijfelt nu of bij de uitsluiting van asiel rekening moet worden gehouden met het feit dat de betrokkene zijn straf al heeft uitgezeten of gratie heeft gekregen.

Nederland, België, Duitsland en Frankrijk hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 12, lid 2, onder b), van richtlijn 2011/95/EU, en voor de inhoud van de verleende bescherming, gelezen in het licht van artikel 18 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat bij het onderzoek van de vraag of de daden van een persoon die om internationale bescherming verzoekt en die voor het overige voldoet aan de criteria voor toekenning van de vluchtelingenstatus, vallen onder de in artikel 12, lid 2, onder b), van die richtlijn vastgestelde grond voor uitsluiting van de vluchtelingenstatus, de autoriteiten en in voorkomend geval de bevoegde rechterlijke instanties van de betrokken lidstaat rekening moeten houden met het feit dat die persoon de straf die hem is opgelegd wegens zijn daden, heeft uitgezeten, doch zonder dat deze omstandigheid op zichzelf verhindert dat die persoon krachtens die bepaling van de vluchtelingenstatus wordt uitgesloten.

HvJ – CONCLUSIE – C-525/23 (Oti) – 3 april 2025 – A-G Emiliou – Hongarije – ECLI:EU:C:2025:250 – conclusie

Richtlijn (EU) 2016/801 – Toegang en verblijf van derdelanders met oog op vrijwilligerswerk, studie e.d. – Weigering verlenging verblijfsvergunning – Begrip “voldoende middelen” – Rechtspraak hoogste nationale rechter dat middelen op permanente basis worden verworven en dat verklaringen betreffende de aard van de middelen coherent zijn – Verenigbaarheid van die vereisten met het Unierecht

Verzoeker is een derdelander die beschikte over een verblijfsvergunning voor studie in Hongarije. Vóór het verstrijken van die vergunning heeft hij een aanvraag ingediend voor verlenging, met als doel vrijwilligerswerk te verrichten. Hij zou voorzien in zijn levensonderhoud met de hulp van zijn oom, die Brits onderdaan is. Hij heeft o.a. een verklaring ingediend van zijn oom inhoudende dat verzoeker te zijnen laste komt en documenten die de inkomsten van die oom bewijzen.

De Hongaarse immigratieautoriteiten hebben de aanvraag afgewezen omdat de oom niet als "familielid" volgens de nationale wetgeving werd erkend en dus niet als geldige bron van bestaansmiddelen werd gezien.

Verzoeker is in bezwaar en beroep gegaan. De rechter in eerste aanleg heeft hem gelijk gegeven, maar de hoogste Hongaarse rechter, de Kúria, heeft dat oordeel vernietigd. Volgens de Kúria zijn bestaansmiddelen enkel geldig als ze van een erkend familielid of uit eigen vermogen/inkomen komen.

Voorts moesten de verklaringen van verzoeker dienaangaande coherent zijn. Gelet daarop heeft de Kúria de Fővárosi Törvényszék opgedragen om een nieuwe procedure in te leiden.

De Fővárosi Törvényszék heeft twijfels over de verenigbaarheid met het Unierecht van de door de Kúria in zijn beschikking geformuleerde criteria, en heeft het HvJ verschillende vragen voorgelegd.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 7, lid 1, onder e), van richtlijn (EU) 2016/801 dient aldus te worden uitgelegd dat het begrip ‘voldoende middelen’ de lidstaten niet toestaat een vereiste in te voeren waarbij voor de verlening van een verblijfsvergunning krachtens die richtlijn de voorwaarde wordt gesteld dat middelen die afkomstig zijn van een derde die geen ‘familielid’ is in de zin van het nationale recht, op permanente basis zijn verworven door de aanvrager, dat wil zeggen als gift en niet als lening, en dat hij daarover onbeperkt, als zijn eigen middelen, kan beschikken, zodat deze feitelijk deel uitmaken van zijn eigen inkomen of vermogen. Die bepaling staat de lidstaten evenmin toe om te weigeren een verblijfsvergunning krachtens die richtlijn te verlenen louter op grond dat de verklaringen van de aanvrager betreffende de aard van middelen waarover hij beschikt, met name betreffende de wijze waarop zij zijn verkregen en het permanente karakter ervan, in de loop van de procedure niet coherent zijn geweest, zonder de aanvrager in de gelegenheid te stellen om die elementen toe te lichten of hem mee te delen dat zijn aanvraag op die grond kan worden afgewezen. Het feit dat die vereisten zijn opgelegd door de hoogste nationale rechter is in dit verband niet relevant.

HvJ – CONCLUSIE – C-713/23 (Wojewoda Mazowiecki) – 3 april 2025 – Grote Kamer – A-G Richard De La Tour – Polen – ECLI:EU:C:2025:235 – persbericht – conclusie

Artikelen 20 en 21 VWEU – Burgerschap van de Unie – Huwelijk tussen twee Unieburgers van hetzelfde geslacht – Nationale regeling of praktijk van de lidstaat die erkenning en inschrijving huwelijksakte niet toestaat

Verzoekers Jakub Cupriak-Trojan, die de Poolse en de Duitse nationaliteit heeft, en Mateusz Trojan, die de Poolse nationaliteit bezit, zijn op 6 juni 2018 in Berlijn (Duitsland) in het huwelijk getreden en zijn tegenwoordig woonachtig in Polen. Na hun huwelijk heeft Cupriak-Trojan besloten om overeenkomstig het Duitse recht de geboortenaam van zijn echtgenoot toe te voegen aan zijn eigen geboortenaam. Bij

besluit van het hoofd van de burgerlijke stand Warschau, dat op verzoek van Cupriak-Trojan is genomen, is zijn geboortenaam ook in Polen dienovereenkomstig gewijzigd.

Bij besluit van 8 augustus 2019 heeft het hoofd van de burgerlijke stand van Warschau, waar hun geboorteakten worden bewaard, het verzoek van verzoekers tot overschrijving van hun Duitse huwelijksakte afgewezen op grond dat het Poolse recht niet voorziet in een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht en dat de overschrijving van een dergelijke akte bijgevolg in strijd zou zijn met de fundamentele beginselen van de Poolse rechtsorde. Verzoekers hebben administratief beroep ingesteld tegen de weigering, maar daar is het besluit bevestigd. Vervolgens hebben de verzoekers beroep ingesteld bij de bestuursrechter in eerste aanleg. Dat beroep is verworpen, waarna verzoekers cassatieberoep hebben ingesteld bij de verwijzende rechter, de hoogste bestuursrechter.

De vraag is of artikel 20 en artikel 21, lid 1, VWEU, gelezen in het licht van artikel 7 van het Handvest, zich verzetten tegen een regeling of praktijk van een lidstaat volgens welke het huwelijk van een burger van de Unie, dat deze in de uitoefening van zijn recht van vrij verkeer en verblijf in een andere lidstaat op wettige wijze heeft gesloten, niet kan worden erkend en zijn huwelijksakte niet kan worden overgeschreven in een register van de burgerlijke stand op grond dat de eerstbedoelde lidstaat niet voorziet in het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 20 en artikel 21, lid 1, VWEU, gelezen in het licht van artikel 7 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, moeten aldus worden uitgelegd dat

zij zich niet verzetten tegen een regeling van een lidstaat waarvan een burger van de Unie de nationaliteit bezit, volgens welke de akte van zijn huwelijk met een persoon van hetzelfde geslacht, die tijdens de uitoefening van zijn recht van vrij verkeer en verblijf op wettige wijze in een andere lidstaat is opgesteld, niet in een register van de burgerlijke stand kan worden overgeschreven wanneer er in eerstgenoemde lidstaat andere manieren zijn om te waarborgen dat het huwelijk van personen van hetzelfde geslacht ten aanzien van derden wordt erkend;

zij zich daarentegen wel verzetten tegen een regeling of praktijk van een lidstaat waarvan een burger van de Unie de nationaliteit bezit, volgens welke zijn huwelijk, dat hij met uitoefening van zijn recht van vrij verkeer en verblijf in een andere lidstaat op wettige wijze heeft gesloten met een persoon van hetzelfde geslacht, niet op enige wijze of met behulp van enig document waaruit de huwelijksband en de door de gehuwden gekozen naam blijken, kan worden erkend op grond dat de eerstgenoemde lidstaat niet in een dergelijk huwelijk voorziet.

- 📌 Advocate General Richard de la Tour: EU law requires a Member State to recognise the marriage between persons of the same sex concluded in another Member State and does not require the transcription of the marriage certificate in a civil register ([persbericht curia](#))
- 📌 A-G: Lidstaten moeten het in een andere lidstaat gesloten huwelijk van twee Unieburgers van hetzelfde geslacht erkennen ([ECER](#))
- 📌 Opinion of AG de la Tour in C-713/23, Trojan: A step forward in the cross-border recognition of same-sex marriages in the EU? ([conflict of laws](#))
- 📌 Skirting the Fault Line? AG Richard de la Tour's Opinion in the Wojewoda Mazowiecki case: EU law requires registration of same sex marriages only when no alternatives exist ([EU law analysis](#))
- 📌 (de) la Tour fait le cavalier ([Verfassungsblog](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-136/24 P (Hamoudi/Frontex) – 10 april 2025 – A-G Norkus – ECLI:EU:C:2025:257 – conclusie

Verordening (EU) 2019/1896 – Artikelen 1 t/m 4, 18, 19, leden 1 en 2, en 21 Handvest EU – Niet-contractuele aansprakelijkheid – Pushbacks – Grensinterventie door Frontex – Reële en zekere schade – Omkering bewijslast – Voorwaarden – Prima-faciebewijs – Beginsel van procedurele gelijkheid

Frontex is in maart 2020 door Griekenland verzocht om een snelle grensinterventie in de Egeïsche Zee. Een asielzoeker stelt dat hij slachtoffer was van een collectieve uitzetting op 28 en 29 april 2020, waarbij hij samen met anderen na aankomst op Samos is teruggeduwd naar Turkse wateren. Hij beschuldigt Frontex ervan dat die uitzetting plaatsvond met hun medeweten en betrokkenheid.

Verzoeker stelt dat Frontex zijn grondrechten heeft geschonden en eist 500.000 euro schadevergoeding voor de geleden immateriële schade en de betrokkenheid van een EU-agentschap bij mensenrechtenschendingen.

Frontex ontkent enige betrokkenheid en betwist de aanwezigheid van verzoeker bij het incident. Het Gerecht van de EU oordeelde eerder dat verzoeker onvoldoende bewijs had geleverd voor zijn betrokkenheid bij het incident en heeft de zaak daarom afgewezen, zonder in te gaan op de andere juridische aspecten zoals onrechtmatigheid of causaliteit.

Verzoeker voert in hoger beroep aan dat het Gerecht fouten heeft gemaakt bij de toepassing van de regels inzake bewijslast en artikel 52, lid 3, van het EU-Handvest van de grondrechten. Hij beroept zich op rechtspraak van het EHRM, waarin wordt erkend dat asielzoekers zich vaak in een kwetsbare positie bevinden en moeilijk toegang hebben tot bewijs, vooral bij maritieme pushbacks. In zulke gevallen moet bij twijfel het voordeel aan de asielzoeker worden gegeven, en kan indirect bewijs (zoals videobeelden of getuigenissen) volstaan. Verzoeker zegt prima facie-bewijs te hebben geleverd voor zijn betrokkenheid bij het incident van 28 en 29 april 2020 en dat hij identificeerbaar is op videobeelden die hij heeft overgelegd. Het Gerecht had volgens hem de bewijslast moeten omkeren en Frontex moeten vragen dat te weerleggen. Door dit niet te doen, heeft het Gerecht het minimale beschermingsniveau van het EVRM niet gerespecteerd en het recht op effectieve rechtsbescherming ondermijnd.

Frontex stelt op haar beurt dat het hoger beroep niet-ontvankelijk is omdat het in feite gaat over een feitelijke herbeoordeling van bewijs, wat niet is toegestaan in een hogere voorziening die beperkt is tot rechtsvragen. Daarnaast stelt Frontex dat de rechtspraak van het EHRM geen voorrang heeft op het primaire Unierecht.

A-G geeft het Hof in overweging te beoordelen of de stand van de procedure bij het Gerecht, en in het bijzonder de feitelijke vaststelling door het Gerecht, het Hof in staat stelt te beoordelen of rekwirant in het kader van zijn beroep bij het Gerecht prima-faciebewijs van schade heeft geleverd. Indien het Hof van oordeel is, ten eerste, dat het daartoe in staat is en, ten tweede, dat rekwirant geen prima-faciebewijs heeft geleverd dat aantoonde dat hij aanwezig en betrokken was bij het vermeende incident van 28 en 29 april 2020, moet de hogere voorziening worden afgewezen. Indien het Hof daarentegen van oordeel is dat het niet daartoe in staat is of, subsidiair, dat rekwirant wel prima-faciebewijs heeft geleverd waaruit blijkt dat hij aanwezig en betrokken was bij het vermeende incident van 28 en 29 april 2020, moet de bestreden beschikking worden vernietigd en moet de zaak worden terugverwezen naar het Gerecht voor een beslissing over de toepasselijkheid van de voorwaarden voor omkering van de bewijslast.

HvJ – CONCLUSIE – C-97/24 (The Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth) – 10 april 2025 – A-G Medina – Ierland – ECLI:EU:C:2025:269 – [conclusie](#)

Richtlijn 2013/33/EU – Artikelen 1 en 4 Handvest EU – Aansprakelijkheid lidstaat wegens schending Unierecht – Voldoende gekwalificeerde schending – Massale toestroom asielzoekers – Geen toegang tot materiële opvangvoorzieningen – Overmacht – Menselijke waardigheid en risico van onmenselijke of vernederende behandeling

Verzoekers hebben in 2023 asiel aangevraagd in Ierland. Zij kregen in de eerste periode geen huisvesting en zijn allebei ongeveer twee maanden dakloos geweest met onvoldoende eten, hygiëne en veiligheid. Zij eisen via de rechter schadevergoeding wegens schending van hun basisrechten. De Ierse overheid erkent de schending, maar beroept zich op overmacht door de plotselinge grote toestroom van asielzoekers, die een tekort aan opvangcapaciteit tot gevolg had.

De verwijzende rechter wil weten of een beroep op overmacht mogelijk is bij schending van fundamentele rechten, zoals vastgelegd in EU-richtlijnen en het Handvest EU.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 18, lid 9, van richtlijn 2013/33/EU, gelezen in het licht van het recht op menselijke waardigheid en de bescherming tegen onmenselijke of vernederende behandelingen, zoals die zijn verankerd in de artikelen 1 en 4 Handvest EU, moet aldus worden uitgelegd dat deze bepaling, ten eerste, gelet op de duidelijke functie ervan als een beperkte afwijking voor uitzonderlijke omstandigheden, een concretisering van overmacht vormt; ten tweede, van toepassing is op een situatie van massale toestroom van personen die om internationale bescherming verzoeken, die leidt tot uitputting van de gewoonlijk beschikbare huisvestingscapaciteit in de ontvangende lidstaat, en ten derde, eraan in de weg staat dat deze lidstaat zich in het kader van een schadevordering beroept op overmacht wegens uitputting van de huisvestingscapaciteit als gevolg van een dergelijke toestroom.

HvJ – CONCLUSIE – C-758/24 (Alace) en C-759/24 (Canpelli) – 10 april 2025 – Grote Kamer – A-G De La Tour – ECLI:EU:C:2025:260 – [persbericht](#) – [conclusie](#) (Franse taalversie)

Richtlijn 2013/32/EU – Internationale bescherming – Begrip "veilig land van herkomst" – Aanwijzing bij nationale wet – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte - Bekendmaking informatiebronnen – Bevoegdheid nationale rechter om rechtmatigheid van de aanwijzingshandeling te beoordelen

Volgens de A-G kan een lidstaat veilige landen van herkomst aanwijzen door middel van een wetgevingshandeling en moet hij met het oog op rechterlijke toetsing de informatiebronnen bekendmaken waarop die aanwijzing is gebaseerd. Die lidstaat kan onder bepaalde voorwaarden ook een derde land de status van veilig land van herkomst verlenen, en daarbij beperkte categorieën personen aanwijzen die in dat land een risico op vervolging of ernstige schade lopen.

De A-G geeft het Hof in overweging dat artikelen 36 en 37 van richtlijn 2013/32/EU niet in de weg staan aan een praktijk waarbij een lidstaat door middel van een wetgevingshandeling een derde land als veilig land van herkomst aanwijst, mits een dergelijke praktijk de voorrang van het recht van de Unie waarborgt en de volle werking van deze richtlijn verzekert, in overeenstemming met de verplichtingen die erin zijn neergelegd en de doelstellingen die ermee worden nagestreefd.

De artikelen 36 en 37 en artikel 46, lid 3, van richtlijn 2013/32, gelezen tegen de achtergrond van artikel 47 Handvest EU verzetten zich volgens de A-G niet tegen een praktijk waarbij een lidstaat een derde land bij wet als veilig land van herkomst aanwijst, mits de nationale rechter bij wie beroep is ingesteld tegen een beslissing tot afwijzing van een verzoek om internationale bescherming dat is ingediend door een verzoeker uit een dergelijk land, krachtens het in artikel 46, lid 3, neergelegde vereiste van een

volledig en ex nunc onderzoek beschikt over de informatiebronnen op basis waarvan de nationale wetgever de veiligheid van het betrokken land heeft afgeleid.

Bij gebreke van mededeling van deze informatiebronnen kan de bevoegde rechterlijke instantie de rechtmatigheid van een dergelijke aanwijzing toetsen aan de voorwaarden van bijlage I bij deze richtlijn op basis van informatiebronnen die zij zelf heeft verzameld onder de in artikel 37, lid 3, van deze richtlijn genoemde informatiebronnen.

De artikelen 36 en 37, lid 1, en bijlage I bij richtlijn 2013/32, verzetten zich er niet tegen dat een lidstaat een derde land met het oog op de behandeling van verzoeken om internationale bescherming als veilig land van herkomst aanmerkt en daarbij beperkte categorieën personen aanwijst die in dat land een risico op vervolging of ernstige schade lopen, mits, ten eerste de juridische en politieke situatie in dat land wordt gekenmerkt door een democratisch stelsel waarin de gehele bevolking duurzame bescherming tegen een dergelijk risico geniet, en anderzijds die lidstaat deze categorieën personen uitdrukkelijk uitsluit van de toepassing van het begrip “veilig land van herkomst” en het daarmee samenhangende vermoeden van veiligheid.

- e International protection: according to Advocate General Richard de la Tour, a Member State may designate safe countries of origin by a legislative act and must disclose, for the purpose of judicial review, the sources of information upon which that designation is based ([persbericht Curia](#))
- e Longing for Safety before the European Court of Justice; The Advocate General's Advisory Opinion in Alace and Canpelli ([Verfassungsblog](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-790/23 (Qassioun) – 30 april 2025 – A-G De La Tour – Finland – ECLI:EU:C:2025:311 – conclusie

Verordening (EU) nr. 604/2013 (Dublin III) – Internationale bescherming – Gedifferentieerde deelname van Denemarken aan het GEAS – Verzoek dat is ingediend in een lidstaat die is onderworpen aan verordening nr. 604/2013 maar niet is gebonden door de richtlijnen 2011/95/EU en 2013/32/EU – Begrip “afgewezen verzoek om internationale bescherming”

Verzoekster is Syrisch staatsburger en heeft een verzoek om internationale bescherming ingediend in Finland nadat de haar door Denemarken verleende tijdelijke bescherming was ingetrokken. De Finse immigratiedienst heeft haar verzoek niet-ontvankelijk verklaard op grond dat Denemarken de verantwoordelijke lidstaat is voor de behandeling van haar verzoek en er bovendien mee had ingestemd verzoekster terug te nemen.

Het Hof heeft reeds geoordeeld dat een lidstaat waarbij een persoon een nieuw verzoek om internationale bescherming heeft ingediend, Denemarken kan verzoeken om deze persoon terug te nemen indien de voorwaarden van artikel 18, lid 1, onder d), van de Dublin III-verordening zijn vervuld. In casu wordt het Hof verzocht na te gaan of deze voorwaarden inderdaad zijn vervuld in een situatie waarin Denemarken het eerdere verzoek om internationale bescherming van verzoekster strikt genomen niet heeft afgewezen, maar de tijdelijke bescherming heeft ingetrokken die Denemarken haar voordien op grond van het nationale recht had toegekend.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 18, lid 1, onder d), van verordening (EU) nr. 604/2013 is niet van toepassing op een situatie waarin de nationale bescherming van een onderdaan van een derde land of staatloze die Denemarken hem naar aanleiding van een verzoek om internationale bescherming overeenkomstig de nationale bepalingen van die lidstaat had verleend, is ingetrokken en die persoon na die intrekking een verzoek bij een andere lidstaat heeft ingediend.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – ABRvS – 2 april 2025 – C-249/25 (Jilin) – ECLI:NL:RVS:2025:1473

Richtlijn 2001/55/EG – Richtlijn 2013/32/EU – Richtlijn tijdelijke bescherming – Beslistermijn – Opschorting

De vreemdeling heeft de Chinese nationaliteit. Hij heeft verklaard dat hij van 2009 tot 2014 en van 2018 tot zijn vertrek in februari 2022 in Oekraïne heeft gewoond. De vreemdeling is op 5 mei 2012 gehuwd met een Oekraïense vrouw en zij hebben een zoon. De vreemdeling is op 7 maart 2022 samen met zijn vrouw en kind Nederland ingereisd.

De vreemdeling heeft een asielverzoek ingediend in de centrale aanmeldlocatie in Ter Apel. Zijn vrouw en kind maken geen deel uit van deze procedure. De vreemdeling heeft tegen het uitblijven van een besluit op zijn aanvraag om hem een verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd te verlenen, beroep ingesteld bij de rechtbank.

Prejudiciële vragen:

Moet artikel 17, tweede lid, van de richtlijn 2001/55/EG aldus worden uitgelegd dat deze bepaling de bevoegdheid bevat voor lidstaten om de behandeling van een verzoek om internationale bescherming van een tijdelijk beschermde op te schorten gedurende de periode van tijdelijke bescherming?

Moeten de beslistermijnen uit artikel 31 van richtlijn 2013/32/EU zo worden uitgelegd dat deze termijnen, in het geval dat een verzoek om internationale bescherming is ingediend voor of tijdens de periode van tijdelijke bescherming door een begunstigde van richtlijn 2001/55/EG, pas aanvangen of pas verder gaan lopen na afloop van de periode van tijdelijke bescherming?

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK – ABRvS – 23 april 2025 – na prejudiciële verwijzing – na arrest HvJ C-244/24 en C-290/24 (Kaduna e.a.) – ECLI:NL:RVS:2025:1829 – ECLI:NL:RVS:2025:1827 – ECLI:NL:RVS:2025:1836

Richtlijn 2001/55/EG – Tijdelijke bescherming derdelanders Oekraïne – Facultatieve bescherming

Het HvJEU heeft in arrest HvJ C-244/24 en C-290/24 (Kaduna e.a.) geoordeeld dat een EU-lidstaat de tijdelijke bescherming aan derdelanders die tijdelijk verblijf hadden in Oekraïne, eerder kan beëindigen dan voor Oekraïners, staatlozen en derdelanders met een permanent verblijf aan wie verplicht tijdelijke bescherming is geboden. Het HvJEU kwam tot dit oordeel, omdat het hier gaat om een zogenoemde facultatieve bescherming. Dit betekent dat een EU-lidstaat niet verplicht is om aan die groep bescherming te bieden, maar hij mag dat wel doen. Dit betekent ook dat een EU-lidstaat de voor bepaalde groepen vrijwillig geboden bescherming eerder mag beëindigen dan voor de groepen die hij verplicht tijdelijke bescherming moet bieden.

Geheel in lijn met het arrest van het HvJEU oordeelt de ABRvS in deze einduitspraken dat de tijdelijke bescherming voor de derdelanders die tijdelijk verblijf hadden in Oekraïne eerder mag stoppen dan voor Oekraïners, staatlozen en derdelanders met een permanent verblijf. De ABRvS komt opnieuw tot het oordeel dat voor deze groep de tijdelijke bescherming is geëindigd op 4 maart 2024, maar doet dat wel op basis van een andere juridische onderbouwing dan in haar uitspraak van januari 2024.

In december 2024 beantwoordde het Europese Hof niet alleen de prejudiciële vragen van de Afdeling bestuursrechtspraak, maar ook de prejudiciële vragen van de rechtbank in Amsterdam. De rechtbank had aan het Europese Hof gevraagd of de staatssecretaris de derdelanders met tijdelijk verblijf in zogenoemde terugkeerbesluiten mocht opdragen de EU te verlaten op het moment dat zij nog legaal in Nederland verbleven. In lijn met de antwoorden van het HvJEU op deze vraag, oordeelt de ABRvS in

deze einduitspraken dat dit niet mag. Pas als iemand illegaal in Nederland verblijft, mag een terugkeerbesluit worden genomen en hem worden opgedragen de Europese Unie te verlaten.

De bescherming van derdelanders in Nederland die vóór het uitbreken van de oorlog tijdelijk verblijf hadden in Oekraïne, is geëindigd op 4 maart 2024. Dit betekent dat zij vanaf 4 maart 2024 geen recht hebben op verblijf in Nederland op grond van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming. Maar de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid mocht deze derdelanders vóór 4 maart 2024 niet opdragen om de EU te verlaten. Omdat hij dat wel deed, heeft de Afdeling bestuursrechtspraak deze te vroeg genomen terugkeerbesluiten vernietigd. (bron: persbericht)

- Tijdelijke bescherming van 'derdelanders' mag eerder eindigen dan die van Oekraïners ([persbericht ABRVS](#))
- Raad van State: opvang van derdelanders Oekraïne mag worden beëindigd ([NJB](#))

NOOT – EHRM 16 januari 2025, [A.C. t Frankrijk](#)

In the footsteps of Darboe and Camara – Age assessment of unaccompanied minors in A.C. v. France: between procedure and protection ([Strasbourg observers](#))

NOOT – EHRM 7 januari 2025, [A.R.E. t. Griekenland](#)

M. Gkliati, A.R.E. t. Griekenland (15783/21) – De systematische praktijk van pushbacks en gedwongen verdwijningen ([ECHR updates](#))

NOOT – EHRM 3 december 2024, [El Aroud en Soughir t. België](#)

El Aroud and Soughir v. Belgium: Why the ECtHR Should Rethink Citizenship Revocation as a Criminal Punishment? ([Strasbourg observers](#))

NOOT – HvJ 25 april 2024, [C-684/22 – C-682/22 \(Stadt Duisburg\)](#)

T.Y. Voets: Verlies van Unieburgerschap na vrijwillige herkrijging van de nationaliteit van een derde land: in strijd met het Unierecht?, in: [SEW 2025, nr. 4](#)

OVERIG

- The New EU “Common System for Returns” under the Return Regulation: Evidence-Lacking Lawmaking and Human Rights Concerns ([EU law analysis](#))

On 11 March 2025, the European Commission published a [proposal for a Return Regulation to replace the 2008 Return Directive](#). This new proposal also supersedes the [Commission 2018 proposal to recast the Directive](#) (discussed [here](#) and [here](#)).

- Fair Trials Statement on the Detention of Migrants in “Container Cells” in Albania ([fair trials](#))
- Meijers Committee Comment on the Proposal for a Return Regulation ([Commissie Meijers](#))
- Jumping the Gun? The proposed early application of some of the EU's new asylum pact – and a common list of supposedly ‘safe countries of origin’ ([EU law analysis](#))

- Evidencing Pushbacks at borders of CoE Member States: Third Party Intervention in A.A.N. and Others v. Greece (38203/20) ([Strasbourg observers](#))
- Europese Commissie stelt vervroegde tenuitvoerlegging voor elementen van het migratie- en asielpact voor ([ECER](#))
De Europese Commissie stelt voor om twee belangrijke elementen van de verordening inzake asielprocedures vervroegd ten uitvoer te leggen om de lidstaten te helpen asielaanvragen van aanvragers wiens aanvraag waarschijnlijk ongegrond is, sneller en doeltreffender te behandelen.
- Themafiche: Criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming ([Curia](#))
- Updated guidance on national fundamental rights monitoring presented to EU Council asylum working group ([FRA](#))

EHRM – factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin" cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)
- [ECHR-KS Key Theme – Immigration Detention of migrant children](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme – Article 14 Discrimination and immigration](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme – Immigration Health and immigration](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme – Article 8 Nationality](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme – Summary returns of migrants and/or asylum-seekers \("push-backs"\) and related case scenarios](#) nieuw

Belastingen, vrij verkeer van kapitaal

HvJ – ARREST – C-453/23 (Prezydent Miasta Mielca) – Grote Kamer – Polen – ECLI:EU:C:2025:285 – conclusie – arrest

Artikel 107, lid 1, VWEU – Begrip 'staatssteun' – Onroerendezaakbelasting – Selectiviteit van fiscale maatregel – Vaststelling referentiestelsel – Vrijstelling voor terreinen, gebouwen en bouwwerken die deel uitmaken van de spoorweginfrastructuur

Samenvatting onder: [Staatssteun](#)

HvJ – ARREST – C-602/23 (Finanzamt für Großbetriebe) – 30 april 2025 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:290 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2009/65/EG – Artikel 63 VWEU – ICBE's – Dividenden – Bronbelasting

Franklin is een Amerikaans investeringsfonds dat volgens Amerikaans recht een zelfstandige rechtspersoon is. In 2013 ontving het dividenden van Oostenrijkse bedrijven, waarop 25% bronbelasting werd ingehouden. Oostenrijk betaalde op basis van het Oostenrijks-Amerikaans belastingverdrag een deel terug, maar Franklin vroeg ook om volledige terugbetaling, verwijzend naar EU-recht (vrij kapitaalverkeer). De Oostenrijkse belastingdienst heeft dit geweigerd, omdat Franklin in een derde land is gevestigd. De verwijzende rechter wil weten of Franklin vergelijkbaar is met een Oostenrijks beleggingsfonds, en, in de tweede plaats, aan welke entiteit het inkomen moet worden toegerekend.

Artikel 63 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat er geen sprake is van een beperking van het vrije verkeer van kapitaal wanneer een nationale regeling tot gevolg heeft dat een niet-ingezetene entiteit die enerzijds dezelfde kenmerken heeft als een instelling voor collectieve belegging in effecten (icbe) in de zin van richtlijn 2009/65/EG en anderzijds rechtspersoonlijkheid bezit en in zoverre vergelijkbaar is met een ingezeten rechtspersoon – ook al wordt een ingezeten icbe volgens deze nationale regeling als fiscaal transparant beschouwd en kan zij niet als rechtspersoon optreden – wordt uitgesloten van teruggaaf van de belasting op inkomsten uit kapitaal, op voorwaarde dat de door de niet-ingezeten entiteit ontvangen inkomsten worden toegerekend aan haar deelnemers en in haar staat van vestiging niet worden belast op het niveau van die entiteit, maar op het niveau van haar deelnemers.

- 📌 Oostenrijkse weigering teruggaaf bronbelasting aan Amerikaanse beleggingsmaatschappij niet strijdig met EU-recht (V-N Vandaag 2025/880)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-150/25 (Marhaux), verwijzing uit **België** 🇧🇪 over de vraag of België als **woonstaat** verplicht is de volledige **fiscale voordelen voor persoonlijke en gezinsgebonden aftrekken** (zoals alimentatiebetalingen) toe te kennen aan een **Belgische ingezetene**, ondanks dat de **werkstaten** (Frankrijk en Luxemburg) door hun nationale regels deze voordelen gedeeltelijk beperken – ECER
- T-198/25 (G Kft.), verwijzing uit **Hongarije** over de vraag of richtlijn 2006/112 zich verzet tegen een nationale regeling die de **correctie en teruggaaf van ten onrechte betaalde btw** (voor een al eerder gecontroleerd tijdvak) afhankelijk stelt van het bestaan van '**nieuwe feiten**', zelfs wanneer geen verlies aan belastinginkomsten dreigt.

EHRM factsheet

- Taxation

Belastingen, accijns

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- T-190/25 (Tabako lapai), verwijzing uit **Litouwen** over de **tariefindeling** van (rook)tabak, **douane, accijnswetgeving, rechtszekerheidsbeginsel** en **legaliteitsbeginsel** – ECER

- T-194/25 (*Scrap-Transporteur*), verwijzing uit **Duitsland** en de vraag of tabaksresten, die met **minimale thuisverwerking** tot een rookbaar product kunnen worden omgevormd, als 'rooktabak' moeten worden aangemerkt (voor **accijnsheffing** op basis van **richtlijn 2011/64**) – ECER

Belastingen, btw

HvJ – ARREST – C-164/24 (*Cityland*) – 3 april 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:241 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG (btw-richtlijn) – Stelselmatige niet-nakoming van de fiscale verplichtingen – Verwijdering van de belastingplichtige uit het btw-register – Evenredigheidsbeginsel

In 2011 werd de vennootschap naar Bulgaars recht onderworpen aan een belastingcontrole, waarna de belastingdienst Cityland uit het btw-register heeft verwijderd. Cityland zou haar verplichtingen uit hoofde van de Bulgaarse wet stelselmatig niet zijn nagekomen door de aangegeven en verschuldigde btw niet te betalen voor in totaal vijf belastingtijdvakken tussen 1 september 2013 en 30 juni 2018.

De verwijzende rechter wil weten of de Bulgaarse regeling die voorziet in de mogelijkheid om een vennootschap te verwijderen uit het btw-register, verenigbaar is met het Unierecht, aangezien de btw-richtlijn niet voorziet in de mogelijkheid om een belastingplichtige uit te sluiten van het btw-stelsel.

Hof: Artikel 213, lid 1, eerste alinea, en artikel 273 van richtlijn 2006/112/EG, alsmede de beginselen van rechtszekerheid en evenredigheid verzetten zich tegen een nationale regeling die volgens de uitlegging van de nationale belastingautoriteiten en rechterlijke instanties de bevoegde belastingdienst de mogelijkheid biedt om een belastingplichtige vanwege de niet-nakoming van diens verplichtingen inzake btw uit het btw-register te verwijderen, zonder de aard van de begane inbreuken en het gedrag van de betrokken belastingplichtige te onderzoeken.

HvJ – ARREST – C-213/24 (*Grzera*) – 3 april 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:238 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG (Btw-richtlijn) – Verkoop landbouwgrond voor woningbouwontwikkeling – Begrippen 'belastingplichtige' en 'economische activiteit' – Voorbereiding voor de verkoop door een gemachtigde die als professionele ondernemer optreedt – Wettelijke gemeenschap van goederen tussen de echtgenoten-eigenaren

E. T. en haar echtgenoot W.T. zijn eigenaar geworden van landbouwgrond in het kader van een overeenkomst tot kosteloze overdracht van een landbouwbedrijf aan een opvolger door de ouders van W. T. Die gronden zijn in de wettelijke gemeenschap van de echtgenoten T terechtgekomen.

In 2011 hebben de echtgenoten besloten die percelen te verkopen en daartoe een lastgevingsovereenkomst gesloten met een gemachtigde. De echtgenoten hebben de gemachtigde volmacht gegeven om namens hen bij de verschillende bevoegde Poolse autoriteiten op te treden. De vergoeding van de gemachtigde kwam overeen met het verschil tussen de in de lastgevingsovereenkomst vastgestelde verkoopprijzen en de daadwerkelijke verkoopprijzen. De percelen zijn in 2017 en 2021 verkocht.

De belastingdienst is van mening dat deze verkopen een economische activiteit vormden waarover btw was verschuldigd omdat de betrokken percelen landbouwgrond vóór de verkoop ervan zijn omgezet in bouwgrond en een extra perceel is gekocht om binnenwegen en toegangswegen naar de verschillende

gecreëerde percelen aan te leggen. Volgens de echtgenoten waren ging het slechts om het eenvoudige beheer van een persoonlijk vermogen zodat zij niet onderworpen zouden zijn aan btw.

Hof: Artikel 9, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat als belastingplichtige voor de btw die zelfstandig een economische activiteit verricht kan worden beschouwd, een persoon die een stuk grond dat oorspronkelijk deel uitmaakte van zijn privévermogen, overdraagt en daarbij de voorbereiding van de verkoop toevertrouwt aan een professionele ondernemer die als gemachtigde van die persoon actieve stappen voor de verkoop van het onroerend goed onderneemt en ten behoeve van die verkoop middelen inzet die te vergelijken zijn met de middelen die een fabrikant, handelaar of dienstverrichter in de zin van die bepaling aanwendt.

Artikel 9, lid 1, van richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat het bij een verkoop die is aangemerkt als een economische activiteit in de zin van deze richtlijn, er niet aan in de weg staat dat de wettelijke gemeenschap die wordt gevormd door de echtgenoten die mede-eigenaren zijn, wordt beschouwd als belastingplichtige die zelfstandig een economische activiteit uitoefent, wanneer die echtgenoten ten aanzien van derden de hele verkoop van de aan die gemeenschap toebehorende gronden, die een economische activiteit vormt, samen hebben verricht, en wanneer die gemeenschap het aan die activiteit verbonden economische risico draagt.

HvJ – ARREST – C-278/24 (Genzyński) – 30 april 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:299 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG – Hoofdelijke aansprakelijkheid voorzitter raad van bestuur van belastingplichtige – Ontheffing van hoofdelijke aansprakelijkheid – Ontbreken van schuld – Verzoek tot faillietverklaring – Eigendomsrecht

P.K. was voorzitter van de raad van bestuur van een vennootschap. Deze vennootschap heeft de btw over mei-augustus 2017 niet betaald. De Poolse belastingdienst heeft P.K. daarop hoofdelijk aansprakelijk gesteld op grond van het Poolse belastingwetboek. P.K. heeft dit besluit aangevochten en gesteld dat er tijdens zijn bestuursperiode geen sprake was van insolventie die een faillissementsaanvraag rechtvaardigde. Volgens Poolse wetgeving is een bestuurslid slechts vrijgesteld van aansprakelijkheid als hij tijdig faillissement aanvraagt of aantoont dat het niet aanvragen daarvan hem niet te verwijten is. De verwijzende rechter heeft twijfels of deze Poolse regeling in overeenstemming is met het EU-recht, het evenredigheidsbeginsel, het recht op eigendom en het beginsel van gelijke behandeling, vooral wanneer de belastingdienst de enige schuldeiser is.

Hof: Artikel 273 van richtlijn 2006/112/EG, gelezen in samenhang met artikel 325 VWEU, het eigendomsrecht en de beginselen van gelijke behandeling, evenredigheid en rechtszekerheid, staat niet in de weg aan een nationaal mechanisme op grond waarvan:

- *het lid of voormalig lid van de raad van bestuur van een vennootschap met een schuld inzake belasting over de toegevoegde waarde samen met die vennootschap hoofdelijk aansprakelijk is voor de achterstallige belastingen die tijdens zijn ambtstermijn zijn ontstaan,*
- *deze aansprakelijkheid beperkt is tot achterstallige belastingen waarvan de gedwongen tenuitvoerlegging jegens die vennootschap geheel of gedeeltelijk zonder resultaat is gebleven,*
- *de vrijstelling van deze aansprakelijkheid met name afhangt van het door het lid of voormalig lid van de raad van bestuur geleverde bewijs dat tijdig een verzoek tot faillietverklaring van die vennootschap is ingediend of dat het niet indienen van dat verzoek niet aan hem te wijten is,*

voor zover dit lid of voormalig lid, om het ontbreken van een dergelijke schuld te bewijzen, dienstig kan aanvoeren dat hij alle nodige zorgvuldigheid heeft betracht bij het beheer van de zaken van de betrokken vennootschap, met dien verstande dat dit lid of voormalig lid zich daartoe niet kan beperken tot het

betoog dat deze vennootschap bij de vaststelling van haar langdurige insolventie de schatkist als enige schuldeiser had.

 Poolse aansprakelijkheid voorzitter RvB voor BTW-schuld niet strijdig met EU-recht (V-N Vandaag 2025/879)

HvJ – CONCLUSIE – C-726/23 (Arcomet Towercranes) – 3 april 2025 – A-G De La Tour – Roemenië – ECLI:EU:C:2025:244 – conclusie

Richtlijn 2006/112/EG (Btw-richtlijn) – Intracommunautaire handelingen tussen verbonden ondernemingen – Verrekenprijzen – Verwerving van binnen een groep verleende managementdiensten – Diensten die worden beschouwd als niet zijnde gebruikt voor belastbare handelingen – Bewijsstukken – Weigering van recht op aftrek

Arcomet Towercranes maakt deel uit van de onafhankelijke bedrijvengroep Arcomet, die zich wereldwijd bezighoudt met kraanverhuur. Arcomet Roemenië is onderworpen aan een belastingcontrole die met name betrekking had op de periode waarin die facturen waren uitgereikt. Na afloop van deze controle moest Arcomet Roemenië aanvullende btw betalen over de geweigerde aftrek, vermeerderd met rente en boeten. Het recht op aftrek werd geweigerd op grond dat deze vennootschap noch de verrichting van de gefactureerde diensten noch de noodzaak ervan voor de belastbare handelingen had aangetoond, omdat geen bewijsstukken waren overgelegd.

Arcomet Roemenië heeft beroep ingesteld tot nietigverklaring van het besluit tot afwijzing van haar administratief beroep tegen het rapport van de belastingcontroleurs en van het besluit tot vaststelling van een btw-naheffing en de bijbehorende rente en boeten.

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft richtlijnen ontwikkeld inzake verrekenprijzen voor multinationale ondernemingen en belastingdiensten. De verwijzing naar deze regels volstaat om aan te geven dat de regels inzake verrekenprijzen zijn opgesteld met het oog op directe belasting. De vraag is o.a. of die regels in aanmerking moeten worden genomen op het gebied van indirecte belasting.

De A-G is van mening dat de vraag of de verrekenprijs onder het stelsel inzake de btw valt, per geval moet worden beoordeeld en dat de handeling die in casu aan de orde is aan de btw moet worden onderworpen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 2, lid 1, onder c), van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de – contractueel nader uitgewerkte – vergoeding voor diensten die een moedermaatschappij binnen een groep verricht ten behoeve van een dochtermaatschappij, welke vergoeding wordt berekend volgens de door de richtlijnen van de OESO inzake verrekenprijzen voor multinationale ondernemingen en belastingdiensten aanbevolen methode van de transactionele nettomarge, moet worden beschouwd als zijnde de tegenprestatie voor een dienst die onder bezwarende titel wordt verricht in de zin van die bepaling en aan de btw moet worden onderworpen.

De artikelen 168 en 178 van richtlijn 2006/112, verzetten zich er niet tegen dat de belastingdienst van een belastingplichtige die om aftrek van de btw verzoekt, andere documenten dan de factuur verlangt om aan te tonen dat de afgenomen diensten zijn gebruikt voor zijn belaste handelingen, op voorwaarde dat, ten eerste, deze documenten worden opgevraagd met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel en, ten tweede, zij kunnen aantonen dat de betrokken diensten bestaan en dat zij zijn gebruikt voor de belaste handelingen van de belastingplichtige.

HvJ – CONCLUSIE – C-232/24 (Kosmiro) – 3 april 2025 – A-G Rantos – Finland – ECLI:EU:C:2025:246 – conclusie

Richtlijn 2006/112/EG (btw-richtlijn) – Belastbare handelingen – Vrijstelling voor verlening van kredieten – Inning schuldvorderingen – Factoring via cessie van vorderingen – Factoring via verpanding

Het betreft een geschil tussen een vennootschap naar Fins recht, en de centrale belastingcommissie over de behandeling, voor de heffing van de btw, van verschillende commissies en vergoedingen die deze vennootschap in rekening brengt in het kader van haar factoringactiviteiten.

Ter toelichting, de term “factoring” wordt gebruikt om diensten op het gebied van financieel beheer aan te duiden waardoor een onderneming (klant) vorderingen op basis van onbetaalde facturen (gefactureerde vorderingen) op haar schuldenaren (gefactureerde debiteuren) kan overdragen aan een factoringmaatschappij (factor) om zo vooruitbetaling ervan te krijgen. Als tegenprestatie neemt de factor, tegen betaling, de inning van die vorderingen op zich en, afhankelijk van de overeenkomst, biedt hij een garantie tegen wanbetaling. Dankzij deze dienst kan de klant zijn kaspositie verbeteren zonder te hoeven wachten tot de aan de gefactureerde debiteuren toegekende betalingstermijnen zijn verstreken.

De verwijzende rechter wil weten hoe de verschillende vergoedingen die in rekening worden gebracht voor de factoring via verpanding en de factoring via cessie van vorderingen moeten worden behandeld.

Deze prejudiciële verwijzing biedt de gelegenheid te verduidelijken of bepaalde componenten van de vergoeding van de factor in het kader van factoringdiensten moeten worden beschouwd als tegenprestatie voor diensten die binnen de werkingssfeer van de btw-richtlijn vallen en, zo ja, of deze diensten een aan btw onderworpen „inning van schuldvorderingen” vormen in de zin van artikel 135, lid 1, onder d), van de btw-richtlijn of een op grond van artikel 135, lid 1, onder b), van deze richtlijn van btw vrijgestelde „verlening van kredieten”.

Hof: Artikel 2, lid 1, onder c), artikel 9, lid 1, en artikel 135, lid 1, onder b) en d), van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat in het kader van factoring via cessie van vorderingen waarbij de factor in de toekomst opeisbare gefactureerde vorderingen van een klant koopt en daarbij het debiteurenrisico van deze klant op zich neemt, ten eerste de door de factor aan die klant in rekening gebrachte commissie, bestaande uit een percentage van elke gefactureerde vordering die onder de factoringovereenkomst valt, waarbij dat percentage hoger is naarmate de betalingstermijn van de facturen langer is en de rating van de betrokken vorderingen lager is, en ten tweede de door de factor aan die klant in rekening gebrachte vaste aanvangsvergoeding voor het opzetten en opstarten van het factoringproces moeten worden beschouwd als tegenprestatie voor onder deze richtlijn vallende diensten.

Artikel 135, lid 1, onder d), van richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat de financieringscommissie of aanvangsvergoeding die door een factor in rekening wordt gebracht in het kader van factoring via cessie van vorderingen (zoals die waarnaar in het vorige punt wordt verwezen) of in het kader van factoring via factuurfinanciering (waarbij de factor een krediet verleent aan een klant waarbij de gefactureerde vorderingen van die klant als zekerheid dienen voor de door de factor verleende financiering) de tegenprestatie vormt voor één enkele ondeelbare „inning van schuldvorderingen” die aan de belasting over de toegevoegde waarde (btw) is onderworpen overeenkomstig de uitzondering op de btw-vrijstelling waarin voornoemde bepaling voorziet.

De uitzondering op de btw-vrijstelling met betrekking tot de „inning van schuldvorderingen” waarin artikel 135, lid 1, onder d), van richtlijn 2006/112 voorziet, is onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig om rechtstreekse werking te kunnen hebben, zodat er voor een nationale rechterlijke instantie een beroep op kan worden gedaan om zich te verzetten tegen de toepassing van een daarmee strijdige nationale rechtsregel.

HvJ – CONCLUSIE – C-101/24 (XYRALITY) – 10 april 2025 – A-G Szpunar – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:266 – conclusie

Richtlijn 2006/112/EG – Lastgeving tot het verrichten van diensten – Plaats van de dienst – Vermelding btw op factuur – Het langs elektronische weg verstrekken van diensten aan niet-belastingplichtige eindgebruikers die op het grondgebied van de Unie wonen, door een ontwikkelaar van mobiele applicaties met zetel in een van de lidstaten via een appstore die wordt geëxploiteerd door een in een andere lidstaat gevestigde exploitant

Xyrality, een Duitse appontwikkelaar, heeft tussen 2012 en 2014 mobiele games aangeboden via een Ierse appstore. Downloads waren gratis, maar voor upgrades (in-app aankopen) moesten gebruikers betalen. De betalingen verliepen via de appstore, die ook de bevestiging en facturatie verzorgde.

Xyrality heeft aanvankelijk btw in Duitsland afgedragen, maar was later van mening dat de werkelijke dienstverlener de appstore was, en dat de btw dus in Ierland betaald moest worden. De Duitse belastingdienst was het hier niet mee eens en vond dat Xyrality de eigenlijke dienstverlener bleef.

De belastingrechter heeft Xyrality gelijk gegeven, maar de belastingdienst is in beroep gegaan.

De hoogste Duitse belastingrechter wil nu weten wie in dit geval btw-plichtig is (Xyrality of de appstore), waar de plaats van de dienst ligt (Duitsland of Ierland), en of btw verschuldigd is omdat Xyrality in orderbevestigingen als dienstverlener werd genoemd.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 28 van richtlijn 2006/112/EG is van toepassing op de situatie waarin vóór 1 januari 2015 langs elektronische weg diensten werden verricht die bestaan in het ter beschikking stellen van computerprogramma's (mobiele applicaties) en nevendiensten via een portaal (appstore), zodat de belastingplichtige die een appstore exploiteert, wordt behandeld alsof hij deze diensten van de ontwikkelaar van de applicatie had afgenomen en aan de eindgebruikers had geleverd.

Artikel 28 van richtlijn 2006/112, moet aldus worden uitgelegd dat de plaats van een fictieve dienst die door een derde wordt verricht voor een belastingplichtige door wiens tussenkomst onder de voorwaarden van artikel 28 van deze richtlijn een dienst wordt verricht ten behoeve van in een lidstaat wonende niet-belastingplichtigen, wordt bepaald overeenkomstig artikel 44 van deze richtlijn.

Artikel 203 van richtlijn 2006/112, moet aldus worden uitgelegd dat een derde voor wiens rekening een belastingplichtige handelt door wiens tussenkomst een dienst wordt verricht onder de voorwaarden van artikel 28 van deze richtlijn, geen belasting over de toegevoegde waarde (btw) verschuldigd is op grond dat deze belastingplichtige hem met zijn toestemming als dienstverrichter heeft aangewezen en het btw-bedrag heeft vermeld in de aankoopbevestigingen die langs elektronische weg aan niet-btw-plichtige

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-158/25 (AEDT et État du Grand-Duché de Luxembourg), verwijzing uit **Luxemburg** over **hoofdelijke aansprakelijkheid bestuurders vennootschap** voor onbetaalde btw en de vraag of **artikel 47 Handvest** hen de mogelijkheid biedt **incidenteel verweer** te voeren tegen eerder (ambtshalve) opgelegde **belastingaanslagen** – ECER

Belastingen, vennootschapsbelasting

HvJ – ARREST – C-228/24 (Nordcurrent) – 3 april 2025 – Litouwen – ECLI:EU:C:2025:239 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2011/96/EU – Gemeenschappelijke fiscale regeling – Moedermaatschappijen en dochterondernemingen uit verschillende lidstaten – Vrijstelling vennootschapsbelasting voor dividenden uitgekeerd door niet-ingezeten dochteronderneming aan een ingezeten moedermaatschappij – Antimisbruikbepaling – Kunstmatige constructie

Het betreft een geding tussen „Nordcurrent group”, een vennootschap naar Litouws recht en de nationale belastinginspectie over de vrijstelling van de vennootschapsbelasting voor de dividenden die zijn uitgekeerd aan Nordcurrent door haar dochteronderneming Nordcurrent Ltd, gevestigd in het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland.

België, Frankrijk en Litouwen hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: De antimisbruikbepaling in artikel 1, leden 2 en 3, van richtlijn 2011/96/EU verzet zich niet tegen een nationale praktijk op grond waarvan aan een moedermaatschappij de vrijstelling van vennootschapsbelasting in haar lidstaat van vestiging wordt geweigerd voor dividenden die zij ontvangt van een in een andere lidstaat gevestigde dochteronderneming op de grond dat die dochteronderneming een kunstmatige constructie oplevert, terwijl die dochteronderneming geen doorstroomvennootschap is en de in de vorm van dividenden uitgekeerde winsten zijn gegenereerd door op naam van die dochteronderneming verrichte activiteiten, mits de bestanddelen van misbruik aanwezig zijn.

De antimisbruikbepaling in artikel 1, leden 2 en 3, van richtlijn 2011/96, verzet zich tegen een nationale praktijk op grond waarvan ten behoeve van de kwalificatie van een in een andere lidstaat gevestigde dochteronderneming als een kunstmatige constructie zonder uitzondering alleen de omstandigheden op de data van de dividenduitkeringen in aanmerking worden genomen wanneer de oprichting van die dochteronderneming door zakelijke redenen werd gerechtvaardigd en de adequate afspiegeling van haar activiteiten vóór die uitkeringen niet wordt betwist.

De antimisbruikbepaling in artikel 1, leden 2 en 3, van richtlijn 2011/96, moet aldus worden uitgelegd dat, wanneer een moedermaatschappij dividenden heeft ontvangen van een dochteronderneming die als een kunstmatige constructie wordt gekwalificeerd, louter die kwalificatie niet volstaat om vast te stellen dat de moedermaatschappij door de toepassing van de vrijstelling van vennootschapsbelasting voor deze dividenden een belastingvoordeel heeft verkregen dat het doel of de toepassing van richtlijn 2011/96, zoals gewijzigd, ondermijnt.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-197/25 (A.), verwijzing uit **Polen** over richtlijn 2008/7 (indirecte belastingen op het bijeenbrengen van kapitaal), het omzetten van een commanditaire vennootschap in een vennootschap onder firma en de vraag of lidstaten de bevoegdheid hebben om de heffing van het kapitaalrecht voor ‘winstgerichte lichamen’ die niet worden aangemerkt als kapitaalvennootschappen ‘in alle vrijheid’ te regelen – ECER
- T-184/25 (Veronsaajien oikeudenvälvontayksikkö), verwijzing uit **Finland** en de vraag of beheerdiensten voor doorverkochte leningen kunnen worden aangemerkt als ‘btw-vrijgestelde financiële diensten’, zelfs als de oorspronkelijke kredietgever niet langer schuldeiser is.

Brexit

HvJ – CONCLUSIE – [C-337/22 P \(EUIPO/Nowhere\)](#) – 10 april 2025 – A-G Capeta – [ECLI:EU:C:2025:272 – conclusie](#)

Verordening (EG) nr. 207/2009 – Uniemerk – Aanvraag tot inschrijving van het beeldmerk APE TEES – Oppositieprocedure – Oudere rechten – Relatieve weigeringsgrond – Brexit – Verdwijnen van het oudere recht aan het einde van de overgangperiode – Afwijzing van een oppositie uitsluitend op grond van de datum waarop een beslissing is gegeven

Samenvatting onder: [IE](#)

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- Rebel v Elise Tankschiffahrt in the English and Dutch courts. A post-Brexit anti-suit collision in the making.. ([GAVCLAW](#)) – o.a. over [ECLI:NL:RBROT:2024:10435](#).

WIKI

- [Wiki Brexit](#)

Civiel

HvJ – CONCLUSIE – [C-197/24 \(Šifarský\)](#) – 30 april 2025 – A-G Spielmann – Slowakije – [ECLI:EU:C:2025:308 – conclusie](#)

Richtlijn 2011/7/EU – Richtlijn 93/13/EEG – Bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties – Begrip ‘onderneming’ – Begrip ‘handelstransactie’ – Begrip ‘consument’ – Natuurlijke persoon die gebruik heeft gemaakt van de diensten van een advocaat ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap – Artikel 267 VWEU – Bevoegdheid van het Hof – Ontvankelijkheid

Is een cliënt die een natuurlijke persoon is, in het kader van een overeenkomst voor het verlenen van juridische diensten die deze cliënt met zijn advocaat heeft gesloten ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap waarin hij lid is van het bestuur en een van de twee oprichters en vennoten zal zijn, reeds een onderneming of nog steeds een consument?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, lid 2, gelezen in samenhang met artikel 2, punten 1 en 3, en artikel 6, lid 1, van richtlijn 2011/7/EU moet aldus worden uitgelegd dat behoudens andere omstandigheden op grond waarvan kan worden geconcludeerd dat een natuurlijke persoon heeft gehandeld in de uitoefening van een gestructureerde en duurzame zelfstandige economische activiteit of beroepsactiviteit, hetgeen de verwijzende rechter dient na te gaan, het feit dat deze persoon gebruik heeft gemaakt van de diensten van een advocaat ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap waarin hij lid van het bestuur en een van de twee oprichters en vennoten zou zijn, als zodanig niet volstaat om deze persoon als ‘onderneming’ en dus de met de advocaat gesloten transactie als ‘handelstransactie’ aan te merken.

Het begrip ‘consument’ zoals bedoeld in artikel 2, onder b), van richtlijn 93/13/EEG, gelezen in samenhang met artikel 8 van deze richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat het een natuurlijke persoon

omvat die een overeenkomst heeft gesloten voor het verrichten van juridische diensten ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap waarin deze natuurlijke persoon lid van het bestuur en een van de twee oprichters en vennoten zou zijn, onder voorbehoud van de door de verwijzende rechter te verrichten verificaties van de omstandigheden van de zaak, met name om te beoordelen of de betrokken natuurlijke persoon al dan niet in het kader van zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit heeft gehandeld.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-887/24 (Widl), verwijzing uit **Duitsland** over **productaansprakelijkheid** en uitleg over **veiligheidsrichtlijn 98/37 voor machines**, naar aanleiding van een **ongeval** met een cirkelzaag waarbij de noodstopfunctie waarschijnlijk onvoldoende bescherming bood – ECER
- C-204/25 (Kempen Advies Beerse e.a.), verwijzing uit **België** over de vraag of een **handelsagentuurovereenkomst** als beëindigd moet worden beschouwd bij kennisname van de **opzegging door de agent** of pas na het verstrijken van de opzeggingstermijn, in het licht van **richtlijn 86/653**
- C-209/25 (Premium Food Kebab), verwijzing uit **Polen** over de richtlijn betalingsachterstanden en de vraag of de nationale rechter mag weigeren een vaste vergoeding van 40 euro toe te kennen als de vordering tot **vergoeding voor invorderingskosten** (bij een te late betaling van slechts vijf dagen) **evident onbillijk** is en enkel dient om misbruik te maken van Unierechtelijke regels ter bestrijding van betalingsachterstanden.

Consumenten

HvJ – ARREST – C-462/23 (Commissie/Bulgarije) – 3 april 2025 – ECLI:EU:C:2025:242 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2009/54/EG – Consumentenbescherming – Etikettering – Verschillende handelsbenamingen van natuurlijk mineraalwater en bronwater afkomstig van eenzelfde bron – Waterontspringingspunt – Onjuiste omzetting

De Commissie betoogt dat artikel 8, lid 2, van richtlijn 2009/54, gelezen in samenhang met artikel 9, lid 4, onder c), daarvan, het in de handel brengen onder verschillende handelsbenamingen verbiedt van natuurlijk mineraalwater en bronwater die afkomstig zijn van *eenzelfde bron*. De Bulgaarse omzetting heeft echter een andere draagwijdte, aangezien het niet verwijst naar een “*bron*” maar naar een “*waterontspringingspunt*”. In de betrokken nationale regeling wordt elk waterontspringingspunt als een afzonderlijke bron beschouwd en kan water afkomstig uit eenzelfde bron bijgevolg verschillende handelsbenamingen krijgen.

Hof: Door het in de handel brengen onder verschillende handelsbenamingen van natuurlijk mineraalwater en bronwater die afkomstig zijn van eenzelfde bron niet te verbieden, door niet te verplichten dat op de etikettering van natuurlijk mineraalwater en bronwater de naam van de bron wordt vermeld, en door het gebruik van de term “bronwater” toe te staan voor water dat niet voldoet aan de toepasselijke voorschriften, is Bulgarije de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 8, lid 2, artikel 7, lid 2, onder b), en artikel 9, lid 4, onder c), van richtlijn 2009/54/EG.

HvJ – ARREST – C-630/23 (AxFina Hungary) – 30 april 2025 – Hongarije – ECLI:EU:C:2025:302 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijk beding – Leningsovereenkomst in vreemde valuta – Rechtsgevolgen van nietigheid van het beding

Een consument heeft een leasecontract afgesloten in Zwitserse franken met AxFina, waarbij het wisselkoersrisico volledig bij de consument lag. Door betalingsachterstanden is het contract in 2013 ontbonden, waarna AxFina een restschuld heeft gevorderd. De consumenten beroepen zich op het wisselkoersbeding dat volgens hen oneerlijk was. De rechter in eerste aanleg heeft het beding oneerlijk verklaard, maar geoordeeld dat het contract gedeeltelijk geldig zou blijven en de consumenten een beperkt risico moesten dragen. In hoger beroep is dit bevestigd. De consumenten zijn in cassatie gegaan, stellende dat het schrappen van het beding de overeenkomst in zijn geheel ongeldig zou maken en dat volgens EU-recht de rechter het beding niet mag aanpassen.

Hof: Artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG, gelezen in samenhang met artikel 7, lid 1, ervan, moet aldus worden uitgelegd dat op grond daarvan niet kan worden geoordeeld dat een leaseovereenkomst in vreemde valuta, die ongeldig is geworden na het buiten toepassing laten, als oneerlijk beding, van een beding dat het aan die valuta verbonden wisselkoersrisico bij de betrokken consument legt, „zonder de oneerlijke bedingen kan voortbestaan” in de zin van die eerste bepaling, wanneer deze overeenkomst onder een nationale wettelijke regeling valt die aan de ongeldigheid van een dergelijke overeenkomst het rechtsgevolg verbindt dat de consument volledig wordt gevrijwaard van de nadelige gevolgen van enkel dat oneerlijke beding, terwijl de andere elementen van die overeenkomst geldig en bindend blijven. Aangezien de overeenkomst in een dergelijke situatie zonder dat beding niet kan voortbestaan, moet op grond van die bepalingen de situatie worden hersteld waarin de consument zich juridisch en feitelijk zou hebben bevonden zonder die overeenkomst.

HvJ – ARREST – C-699/23 (Caja Rural de Navarra) – 30 april 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:297 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen – Openingskostenbeding – Verzoek om nietigverklaring van dat beding – Duidelijk en begrijpelijk karakter van bedingen

Verzoeker heeft een hypothecaire leningsovereenkomst gesloten met de Spaanse bank Caja Rural de Navarra, waarbij hij openingskosten van 0,35% van het geleende bedrag moest betalen (588,70 EUR). Verzoeker is een procedure gestart omdat de openingskosten volgens hem onrechtvaardig zijn. De Spaanse rechters hebben over deze kwestie tegenstrijdige uitspraken gedaan. Het Tribunal Supremo heeft geoordeeld dat een openingskostenbeding niet per definitie oneerlijk is. Deze rechter heeft daarbij in aanmerking genomen of de diensten niet al op andere manieren aan de consument in rekening zijn gebracht en of het bedrag niet buitensporig is vergeleken met het gemiddelde openingskostenbedrag in Spanje.

De Spaanse rechter legt tien prejudiciële vragen voor, waarin wordt gevraagd of deze nationale rechtspraak en praktijk verenigbaar zijn met het EU-recht, met name de transparantie- en doeltreffendheidseisen uit de richtlijnen 93/13 en 2014/17.

De vragen gaan onder meer over de transparantie van de kosten, het feit dat kosten als percentage van het krediet worden berekend en of kosten vooraf zichtbaar en vergelijkbaar zijn voor consumenten.

Hof: Artikel 5 van richtlijn 93/13/EEG verzet zich niet tegen nationale rechtspraak volgens welke, gelet op een nationale regeling die bepaalt dat de openingskosten van een hypothecair krediet de diensten vergoeden die verband houden met het beoordelen, verstrekken of afwikkelen van een lening of een hypothecair krediet of andere soortgelijke diensten, het beding dat de consument dergelijke

openingskosten oplegt aan het uit dat artikel voortvloeiende transparantiebeginsel voldoet, ook indien daarin geen details worden gegeven over alle als tegenprestatie voor die openingskosten verrichte diensten op het moment dat de voorgestelde rentevoet wordt medegedeeld, geen uurtarief wordt opgegeven en de bankinstelling de consument geen gedetailleerde facturen verschaft waarin die diensten worden uitgesplitst en de daarop betrekking hebbende belastingen worden vermeld, voor zover die consument daadwerkelijk in staat is gesteld om de uit dat beding voor hem voortvloeiende economische gevolgen te beoordelen, de aard van de diensten die zijn verricht als tegenprestatie voor de in dat beding opgenomen openingskosten te begrijpen en na te gaan of er geen sprake is van overlapping tussen de verschillende in de overeenkomst opgenomen kosten of tussen de door deze kosten vergoede diensten.

De artikelen 3 tot en met 5 van richtlijn 93/13 verzetten zich er niet tegen dat de prijs van de diensten die het voorwerp vormen van een contractueel openingskostenbeding dat door de nationale regelgeving wordt gedefinieerd als een vergoeding voor de diensten die verband houden met het beoordelen, verstrekken of afwikkelen van een lening of een hypothecair krediet of andere soortgelijke diensten, wordt uitgedrukt in de vorm van een percentage van het bedrag van de verstrekte lening, op voorwaarde dat de consument daadwerkelijk in staat is gesteld om de uit dat beding voor hem voortvloeiende economische gevolgen te beoordelen, de aard van de als tegenprestatie voor het openingskostenbeding verrichte diensten te begrijpen, en na te gaan dat er geen sprake is van overlapping tussen de verschillende in de overeenkomst opgenomen kosten. Indien aan deze voorwaarden is voldaan, brengt een dergelijk beding geen aanzienlijke verstoring met zich mee van het evenwicht tussen de uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen van partijen ten nadele van de consument.

Artikel 3, en artikel 4, lid 1, van richtlijn 93/13 verzetten zich niet tegen nationale rechtspraak volgens welke een contractueel beding dat overeenkomstig de relevante nationale regelgeving voorziet in de betaling door de consument van openingskosten die bedoeld zijn om de diensten te vergoeden die verband houden met het beoordelen, verstrekken en individueel behandelen van een aanvraag voor een lening of hypothecair krediet, het evenwicht tussen de uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen van de partijen niet aanzienlijk verstoort ten nadele van de consument, ook indien de verkoper niet verplicht is om de aard van de door die openingskosten vergoede diensten of de prijs van elk van die diensten in detail toe te lichten, mits de bevoegde rechter overeenkomstig de uit de rechtspraak van het Hof voortvloeiende criteria effectief kan toetsen of er van een dergelijk verstoord evenwicht sprake is, zo nodig door de hoogte van de aan een kredietnemer opgelegde openingskosten te vergelijken met de gemiddelde hoogte van de openingskosten die tijdens een recente periode zijn vastgesteld.

HvJ – ARREST – C-429/24 (St. Kliment Ohridski Primary Private School EOOD) – 30 april 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:301 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2011/83/EU – Begrip ‘consument’ – Begrip ‘dienstenovereenkomst’ – Particulier onderwijs – Ongevraagde verstrekking van diensten – Verplichte vakken overeenkomstig nationale onderwijsnormen

QX heeft met een particuliere school overeenkomsten gesloten om haar schoolplichtige kinderen onderwijs te laten volgen in ruil voor schoolgeld. Na eenzijdige opzegging van de contracten heeft de school een contractuele boete gevorderd. QX betwist die boete als onredelijk en strijdig met de goede zeden.

De prejudiciële vragen gaan over de kwalificatie van QX (en/of haar kinderen) als consument, of het onderwijscontract als een “dienstenovereenkomst” geldt onder richtlijn 2011/83, en of artikel 27 van die richtlijn (geen betaling voor ongevraagde diensten) toepassing kan vinden wanneer ouders of leerlingen geen specifiek vak hebben gevraagd binnen verplicht onderwijs.

Hof: Artikel 2, punt 1, van richtlijn 2011/83/EU moet aldus worden uitgelegd dat een ouder die voor het verplichte onderwijs van zijn kinderen zelfstandig een onderwijsovereenkomst heeft gesloten met een als particuliere handelsvennootschap ingeschreven onderwijsinstelling, onder het begrip „consument” in de zin van die bepaling valt, en een leerling die in het kader van een dergelijke overeenkomst bij die instelling naar school gaat, niet onder dit begrip valt.

Artikel 2, punt 6, van richtlijn 2011/83 moet aldus worden uitgelegd dat een tussen een ouder en een als handelsvennootschap ingeschreven particuliere onderwijsinstelling gesloten onderwijsovereenkomst betreffende het verstrekken van het verplichte onderwijs aan leerlingen tegen betaling van schoolgeld door die ouder, onder het begrip „dienstenovereenkomst” in de zin van deze bepaling valt.

Artikel 27, van richtlijn 2011/83 moet aldus worden uitgelegd dat in het kader van een tussen een ouder en een particuliere onderwijsinstelling gesloten onderwijsovereenkomst, deze ouder niet kan worden vrijgesteld van de verplichting om het in die overeenkomst bedongen schoolgeld te betalen op grond dat hij of zijn kind er niet om hebben gevraagd dat dit kind onderwijs krijgt in een bepaald vak, wanneer dit onderwijs overeenkomstig de nationale onderwijsnormen verplicht is. Dit artikel is niet van toepassing op een situatie waarin die ouder of zijn kind niet tevreden zijn met de kwaliteit van de in het kader van die overeenkomst verstrekte onderwijsdiensten, aangezien deze situatie onder het nationale verbintenissenrecht valt.

HvJ – ARREST – C-39/24 (Justa) – 30 april 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:298 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten – Hypothecaire kredietovereenkomsten – Openingskostenbeding – Duidelijk en begrijpelijk karakter van de bedingen

Justa sloot in 2005 een hypothecaire kredietovereenkomst met Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, waarbij zij 0,25% aan openingskosten moest betalen. Zij stapte naar de Spaanse rechter en stelde dat dit beding oneerlijk was. De Spaanse rechter twijfelt of de recente rechtspraak van het Spaanse hooggerechtshof (Tribunal Supremo) in lijn is met de uitleg van het Hof van Justitie van de EU over transparantie en oneerlijkheid van dergelijke bedingen. Dit hof stelt dat openingskosten in principe toelaatbaar zijn, mits de consument de werking en inhoud ervan begrijpt. De Spaanse rechter vraagt nu aan het Hof van Justitie van de EU of deze uitleg wel strookt met het Unierecht, vooral wat betreft transparantie en specificatie van kosten.

Hof: Artikel 5 van richtlijn 93/13/EEG verzet zich niet tegen nationale rechtspraak volgens welke een contractueel beding voldoet aan het transparantievereiste wanneer het overeenkomstig de nationale regelgeving bepaalt dat de consument openingskosten moet betalen die bedoeld zijn om de diensten die verband houden met het beoordelen, verstrekken of afwickelen van een lening of een hypothecair krediet of andere soortgelijke diensten te vergoeden, en in dat beding geen gedetailleerde omschrijving van die diensten en de voor de uitvoering ervan benodigde tijd wordt gegeven, voor zover die consument daadwerkelijk in staat is gesteld om de uit dat beding voor hem voortvloeiende economische gevolgen te beoordelen, om de aard van de als tegenprestatie voor de openingskosten verrichte diensten te begrijpen, en om na te gaan of er geen overlapping is tussen de verschillende in de overeenkomst opgenomen kosten of van de diensten die door deze kosten worden vergoed.

HvJ – CONCLUSIE – C-143/23 (Mercedes-Benz bank) – 10 april 2025 – A-G Spielmann – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:271 – [conclusie](#)

Richtlijn 2008/48/EG – Consumentenbescherming – Kredietovereenkomst voor de aanschaf van een voertuig – Herroepingsrecht – Betaling van debetrente na herroeping van een kredietovereenkomst die gelieerd is aan een overeenkomst voor de levering van goederen – Ontbreken informatie in overeenkomst – Misbruik van recht

Twee consumenten hebben kredietovereenkomsten afgesloten voor privé-aankoop van auto's via Mercedes-Benz Bank en Volkswagen Bank. Beiden herroepen later hun kredietovereenkomst omdat volgens hen verplichte informatie ontbrak, zoals de hoogte van vertragsrente.

Ze eisen terugbetaling van betaalde bedragen en willen geen verdere betalingen verschuldigd zijn. De banken verwerpen de vorderingen en stellen dat het herroepingsrecht is vervallen of misbruikt is.

De rechter stelt meerdere prejudiciële vragen over o.a. de berekening van waardevermindering, het effect van ontbrekende informatie in het contract en de mogelijke misbruik van het herroepingsrecht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 14, lid 3, onder b), eerste volzin, van richtlijn 2008/48/EG moet aldus worden uitgelegd dat het geen volledige harmonisatie tot stand brengt voor consumentenkredietovereenkomsten die gelieerd zijn aan een koopovereenkomst voor een voertuig.

Het Unierecht, en in het bijzonder artikel 14, lid 1, van richtlijn 2008/48 verzet zich er niet tegen dat de kredietnemer na herroeping van een consumentenkredietovereenkomst die gelieerd is aan een koopovereenkomst voor een voertuig, de contractuele debetrente moet betalen over het tijdvak tussen de uitbetaling van de lening aan de verkoper van het gefinancierde voertuig en het tijdstip van de teruggave van het voertuig aan de kredietgever (of de verkoper).

HvJ – CONCLUSIE – C-80/24 (Zwrotybankowe.pl) – 30 april 2025 – A-G Medina – Polen – ECLI:EU:C:2025:307 – [conclusie](#)

Richtlijn 2008/48/EG – Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten – Overdracht van consumentenvordering jegens een bancaire instelling – Procesbevoegdheid van de cessionaris – Ambtshalve toetsing van het oneerlijke karakter van bedingen in overdrachtsovereenkomst

Zwrotybankowe.pl heeft PKO Bank voor de rechter gedaagd om een bedrag van ca. 1.050 euro, op basis van een door een consument overgedragen vordering. Deze vordering zou voortvloeien uit een nationaalrechtelijke "kosteloos krediet"-sanctie wegens schending van informatieverplichtingen in een consumentenkredietovereenkomst.

De consument heeft zijn rechten uit die kredietovereenkomst overgedragen aan Zwrotybankowe.pl, dat in ruil 50% van het teruggevorderde bedrag mocht houden. PKO Bank betwist de overdracht en stelt dat aan de informatieplicht was voldaan.

De verwijzende rechter wil o.a. weten of een consument zijn rechten uit richtlijn 2008/48 (consumentenkrediet) mag overdragen aan een commerciële partij als Zwrotybankowe.pl, en of de rechter verplicht is ambtshalve te toetsen of bepalingen in de overdrachtsovereenkomst oneerlijk zijn, ook al is de consument geen partij bij het proces en zou een nietigverklaring nadelig voor hem kunnen uitpakken.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG moeten aldus worden uitgelegd dat een nationale rechter niet verplicht is om ambtshalve het oneerlijke karakter te toetsen van bedingen in een overdrachtsovereenkomst tussen een consument en een

handelsvennootschap die de cessionaris is van de vordering van de consument jegens een verkoper met wie die consument een kredietovereenkomst had gesloten, in omstandigheden waarin, ten eerste, het bij de nationale rechter aanhangige geding geen betrekking heeft op die overdrachtsovereenkomst en, ten tweede, de handelsvennootschap waaraan de vordering van de consument is overgedragen die overdrachtsovereenkomst inroept als grondslag voor haar bevoegdheid om een vordering in te stellen tegen de verkoper die de oorspronkelijke wederpartij van de consument was. De toepassing van eventueel naar nationaal procesrecht bestaande mogelijkheden dat de consument van de aanhangige procedure in kennis wordt gesteld en dat de nationale rechter hem informeert over het mogelijk oneerlijke karakter van bedingen in de overdrachtsovereenkomst, mag geen nadelige gevolgen hebben voor de consument.

HvJ – CONCLUSIE – C-197/24 (Šil'arský) – 30 april 2025 – A-G Spielmann – Slowakije – ECLI:EU:C:2025:308 – conclusie

Richtlijn 2011/7/EU – Richtlijn 93/13/EEG – Bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties – Begrip ‚onderneming’ – Begrip ‚handelstransactie’ – Begrip ‚consument’ – Natuurlijke persoon die gebruik heeft gemaakt van de diensten van een advocaat ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap – Artikel 267 VWEU – Bevoegdheid van het Hof – Ontvankelijkheid

Samenvatting onder: Civiel

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-900/24 (SVB), verwijzing uit **Duitsland** over **warmteleveringscontract**, **prijswijzigingsbeding** en **oneerlijk beding** – ECER

OVERIG

Het Hof van Justitie en consumentenrechten (Curia)

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – CONCLUSIE – C-92/23 (Commissie/Hongarije) – 3 april 2025 – Grote Kamer – A-G Rantos – ECLI:EU:C:2025:233 – persbericht – conclusie

Richtlijnen 2002/20/EG, 2002/21/EG, 2002/77/EG en (EU) 2018/1972 – Artikel 11, lid 2 Handvest EU – Nationale wetgeving die een commercieel radiostation de mogelijkheid ontnemt om mediadiensten te verspreiden op een radiofrequentie – Evenredigheids-, transparantie-, en non-discriminatiebeginsel – Beginsel van behoorlijk bestuur – Vrijheid en pluriformiteit van de media – Geen besluit op verlengingsverzoek binnen gestelde termijn

De Mediaraad heeft op grond van nationale mediawetgeving het Hongaarse radiostation „Klubrádió” belet om via het gebruik van radiofrequenties mediadiensten aan te bieden door, ten eerste, de verlenging van het recht om die diensten aan te bieden te weigeren, ten tweede, dit station uit te sluiten

van de aanbestedingsprocedure voor de toekenning van dat recht, en ten derde, dat station te verbieden deze diensten tijdelijk aan te bieden, hetgeen uiteindelijk de vrijheid en de pluriformiteit van de media in Hongarije heeft aangetast. De Commissie is een niet nakomingsprocedure tegen Hongarije gestart omdat zij heeft gehandeld in strijd met EU recht.

A-G geeft het Hof in overweging: vast te stellen dat Hongarije de verplichtingen niet is nagekomen die op deze lidstaat rusten krachtens artikel 8, lid 1, en artikel 9, lid 1, van richtlijn 2002/21/EG (kaderrichtlijn), krachtens artikel 5, leden 2 en 3, en artikel 7, lid 3, van richtlijn 2002/20/EG (machtigingsrichtlijn), krachtens artikel 4, punt 2, van richtlijn 2002/77/EG (mededingingsrichtlijn), en krachtens het evenredigheidsbeginsel, doordat de Mediaraad van Hongarije tegen Klubrádió [diverse besluiten] heeft vastgesteld, en doordat er niet binnen de in artikel 5, lid 3, van de machtigingsrichtlijn genoemde termijn van zes weken een besluit is genomen over het verzoek van Klubrádió om verlenging van de overeenkomst inzake het gebruik van de frequentie 92,9 MHz in het uitzendgebied van Boedapest;

- e According to Advocate General Rantos, Hungary infringed EU law by refusing to renew Klubrádió's contract for the use of the 92.9 MHz frequency and by excluding it from the call for tenders relating to that frequency ([persbericht Curia](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-164/25 \(Telekom Slovenije\)](#), verwijzing uit **Slovenië** over een geschil tussen twee openbare-**communicatienetwerkeexploitanten over toegang tot fysieke infrastructuur**, de nationale **geschillenbeslechtingsprocedure** en de verenigbaarheid met **richtlijn 2014/61 en artikel 47 Handvest EU** in het licht van het **doeltreffend- en gelijkwaardigheidsbeginsel** – [ECER](#)
- [C-181/25 \(Assessorato regionale della Salute\)](#), verwijzing uit **Italië** over **dienstenrichtlijn**, en gebruik van **'historische kosten'** door de regio Sicilië bij de **financiering van particuliere zorginstellingen** (waardoor nieuwe instellingen benadeeld worden) in strijd is met het Unierecht inzake **mededinging en markttoegang** – [ECER](#)
- [C-194/25 \(Leovegas Gaming\)](#), verwijzing uit Italië over de vraag of het **Italiaanse (totaal)verbod op gokreclame** verenigbaar is met het Unierecht en of het had moeten worden gemeld als een **'technisch voorschrift'** in de zin van **richtlijn 2015/1535**.

Digitalisering, big tech en AI

Europese Commissie

- Europese Commissie besluit over niet naleving DMA door Apple en Meta ([ECER](#)) - [NJB](#)
De Europese Commissie heeft vastgesteld dat Apple zijn antistuurverplichting uit hoofde van de Digital Markets Act (DMA) heeft geschonden en dat Meta de DMA-verplichting heeft geschonden om consumenten de keuze te geven voor een dienst die minder van hun persoonsgegevens gebruikt. Daarom heeft de Commissie Apple en Meta een boete opgelegd van respectievelijk 500 miljoen en 200 miljoen euro.
- Commissie lanceert AI-continent actieplan ([ECER](#))
- Europese Commissie presenteert jaarverslag over de Digitalemarktenverordening (DMA) ([ECER](#))
- Europese Commissie vraagt input op AI-modellen voor algemene doeleinden ([ECER](#))

OVERIG

- EDPB adopts guidelines on processing personal data through blockchains and is ready to cooperate with AI office on guidelines on AI Act and EU data protection law ([EDPB](#))
- “Hey ChatGPT, Please Write My Plea”: AI’s Arrival in Dutch Courts ([European law blog](#))
- When Guidance Becomes Overreach ([verfassungsblog](#))
From 2 August 2025, providers of so-called “General Purpose AI” (GPAI) models will face far-reaching obligations under the EU’s AI Act. To demonstrate compliance, the AI Act allows providers to rely on a “Code of Practice”, currently being drafted by over 1000 stakeholders under the auspices of the AI Office, and expected to be adopted by the European Commission before August 2025. This post critically examines the third draft of the Code of Practice.
- The Premise of Good Faith in Platform Regulation ([Verfassungsblog](#))
The DSA has been in force for over a year now. Hardly any other piece of European legislation has recently provoked so many heated debates, is raising so many fundamental questions and has been adopted so quickly
- Eerste DMA-boetes: Europese Commissie beboet Apple en Meta voor inbreuken op Digital Markets Act ([IT&recht](#))
- Boete van 530 miljoen euro voor TikTok om doorgifte data naar China ([AP](#))
- AP: kom nu in actie als je niet wil dat Meta AI traint met jouw data ([AP](#))
- HELP cursus: [Artificial Intelligence and Human Rights \(2024\)](#)
- Hungary’s new biometric surveillance laws violate the AI Act: Legal Analysis ([liberties](#))
A new legislation in Hungary will use facial recognition technology in a manner that violates the EU Artificial Intelligence Act.

EHRM – factsheet en guides

- [New technologies](#)

Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek

EHRM – ARREST – [Morabito t. Italië](#) – 10 april 2025 – [4953/22](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:0410JUD000495322](#) – persbericht – [arrest](#)

Artikel 3 EVRM – Streng gevangenisregime en beperkingen moet voldoende gerechtvaardigd zijn

Klager is een 90-jarige man die al twintig jaar gedetineerd is. Hij is strafrechtelijk veroordeeld omdat hij een maffia-achtige organisatie aanstuurde in Italië. Na de veroordeling is hij eerst jaren voortvluchtig geweest. Na zijn arrestatie werd hij in een streng (beperkend) gevangenisregime geplaatst waarin contacten met de buitenwereld zeer weinig worden toegestaan (om contact met leden van zijn organisatie uit te sluiten). Sinds tien jaar heeft hij lichamelijke beperkingen, en is er inmiddels sprake van progressieve cognitieve achteruitgang. Klager klaagt erover dat hij, gelet op zijn leeftijd en lichamelijke beperkingen, niet in een milder regime is geplaatst, ondanks verzoeken daartoe. De vraag is of klager nog steeds een gevaar vormt en of het nog zinvol is om het contact met de buitenwereld af te schermen. De autoriteit kan geen bijzondere redenen noemen waarom de verzoeken van klager voor een milder detentieregime of beperkingen te versoepelen, steeds worden afgewezen. Het EHRM is van oordeel dat nu de autoriteit geen bijzondere reden kan noemen, het strenge regime en beperkingen onvoldoende gerechtvaardigd is. Daarmee is sprake van schending van artikel 3 EVRM.

EHRM – factsheets en guides

- [Hunger strikes in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Prisoners' right to vote](#)
- [Prisoners' health-related rights](#)
- [Detention and mental health](#)
- [Detention conditions and treatment of prisoners](#)
- [Use of force in the policing of demonstrations](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Prisoners' rights](#)
- [ECHR-KS Key Theme – Prisoners' rights Health care in prison](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme - Article 5 Judicial review of short-term detentions](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme – Article 14 Prisoners and discrimination](#) nieuw

Discriminatie en gelijke behandeling

NOOT – EHRM 26 november 2024, [Ferrero Quintana t. Spanje](#)

A. Eleveld, *Ferrero Quintana t. Spanje* (EHRM, 2669/19) – Is fitheid gebonden aan leeftijd? Het hanteren van maximumleeftijden bij werving en selectie ([ECHR updates](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-131/25 \(Dris\)](#), verwijzing uit **België** over **quota voor niet ingezetenen bij studie geneeskunde, recht op onderwijs, Unieburgerschap en non-discriminatiebeginsel**

OVERIG

- Het Hof van Justitie en gelijke behandeling ([Curia](#))

EHRM - factsheets en guides

- [Guide on Article 14 ECHR and on article 1 of Protocol No. 12 to the Convention - prohibition of discrimination](#)

Douane, tariefindeling, handel en antidumping

HvJ – ARREST – C-745/23 (Alenopik) – 30 april 2025 – Estland – ECLI:EU:C:2025:294 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2018/1672 – Niet-aangifte van bedrag aan liquide middelen – Vaststelling waarde van in vreemde valuta luidend bedrag aan liquide middelen – Niet door Europese Centrale Bank bekendgemaakte wisselkoers – Oekraïense hryvnia

Bij U.T. is bij de Narva-grensovergang tussen Rusland en Estland tijdens een fouillering 500.000 Oekraïense hryvnia (UAH) aangetroffen, verstopt onder haar kleding. De Estse douaneautoriteit (MTA) heeft daarop een proces-verbaal opgesteld wegens het niet aangeven van liquide middelen.

De MTA heeft de wisselkoers van www.xe.com gebruikt en de waarde geschat op ca. 12.565 euro, waarmee de drempel van 10.000 euro uit artikel 3, lid 1 van Verordening 2018/1672 werd overschreden. Een geldboete van 600 euro is opgelegd en het volledige bedrag is in beslag genomen.

U.T. voert aan dat zij niet op de hoogte was van de aangifteplicht. Dat het geld niet van haar, maar van een Oekraïense vriend was en dat volgens de koers op www.tavid.ee het bedrag onder de aangiftedrempel bleef.

Het Estse Hooggerechtshof (Riigikohus), heeft twijfels over de juiste methode om vreemde valuta zoals UAH om te rekenen naar euro's. De ECB publiceert geen koers voor de UAH, en de EU-verordening bevat hierover geen duidelijke bepaling. De MTA gebruikt www.xe.com als referentie, maar dit heeft geen formele juridische basis.

Hof: Artikel 3, lid 1, van verordening (EU) 2018/1672 verzet zich er niet tegen dat een lidstaat, om vast te stellen of de in die bepaling bedoelde verplichting tot aangifte van toepassing is, de waarde van een bedrag aan liquide middelen dat in andere valuta dan de euro is uitgedrukt en waarvoor de Europese Centrale Bank (ECB) geen referentiewisselkoers bekendmaakt, vaststelt op basis van de op een website vermelde koers die de pariteit weergeeft tussen de euro en de betrokken valuta op de datum waarop de betrokkene het grondgebied van de Unie is binnengekomen of dat grondgebied heeft verlaten, ook al is deze wisselkoers hoger dan de koers die op een andere website is vermeld, voor zover:

- *ten eerste, deze wisselkoers overeenkomt met een van de wisselkoersen die daadwerkelijk en vaak worden gehanteerd bij wisseltransacties van de betrokken valuta naar euro,*
- *ten tweede, de betrokken lidstaat op duidelijke, begrijpelijke en ondubbelzinnige wijze heeft aangegeven dat die koers de wisselkoers is die daarvoor wordt gehanteerd,*
- *ten derde, de informatie met betrekking tot die wisselkoers vrij en gemakkelijk toegankelijk is, en*
- *ten vierde, de betrokkenen hiervan aldus uiterlijk op het tijdstip waarop zij het grondgebied van de Unie zijn binnengekomen of dit grondgebied hebben verlaten, met zekerheid kennis van hebben kunnen nemen.*

HvJ – ARREST – C-330/24 (Celní jednatelství Zelinka) – 30 april 2025 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2025:296 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 952/2013 – Douaneschuld die opnieuw verschuldigd wordt – Begrip „terugbetaling die „ten onrechte” is toegestaan’ – Onjuiste tariefindeling

Celní jednatelství Zelinka voerde elektronische producten in en betaalde aanvankelijk 8,7% douanerechten. Later verzocht zij, op basis van een bindende tariefinlichting aan een andere partij, om herindeling onder een tariefpost met 0% rechten. De douane in Praag stemde daarmee in en betaalde het bedrag van ca. 60.000 EUR terug. Na een latere controle concludeerde een ander douanekantoor dat de oorspronkelijke indeling juist was, waarop een naheffing werd opgelegd. De kwestie draait om de interpretatie van artikel 116, lid 7, van het Douanewetboek van de Unie: mag terugvordering ook bij een bewuste, maar achteraf onjuiste douanebeslissing?

Hof: Artikel 116, lid 7, van verordening (EU) nr. 952/2013 moet aldus worden uitgelegd dat het niet alleen ziet op situaties waarin de douanerechten werden terugbetaald als gevolg van een onopzettelijke fout van de douaneautoriteiten, maar ook op situaties waarin die autoriteiten weloverwogen zijn overgegaan tot een tariefindeling die nadien onjuist is gebleken.

GERECHT EU – ARREST – T-329/23 (Tsjechië/Commissie) – 9 april 2025 – ECLI:EU:T:2025:386 – arrest

Artikel 268 VWEU – Artikel 340, tweede alinea, VWEU – Invoerrechten – Douanewaarde – Terugvordering afgedragen eigen middelen – Geen onderwaardering – Geen verplichting om een zekerheid te stellen vóór de vrijgave – Ongerechtvaardigde verrijking van Unie

PCA Discount is een gezamenlijk operationeel plan met als doel het tegengaan van onderwaardering van douanewaarde bij de invoer van textiel, schoeisel en zonnebrillen uit China, Thailand en Vietnam.

De Commissie heeft voor elke code een gecorrigeerde gemiddelde prijs (GGP) berekend op basis van importgegevens over 48 maanden. Er is ook een laagste aanvaardbare prijs (LAP) vastgesteld, gelijk aan 50% van de GGP, die als risicodrempel diende.

Naar aanleiding van een inspectiebezoek in 2014 heeft de Commissie twijfels geuit over de uitvoering van PCA Discount door Tsjechië. Volgens de Commissie heeft de onderwaardering van de goederen ertoe geleid dat er eigen middelen van de Unie verloren zijn gegaan, gelijk aan het verschil tussen het douanerecht berekend op basis van de aangegeven douanewaarde en dat berekend op basis van de LAP.

Op aandringen van de Commissie heeft Tsjechië de bedragen van ongeveer 1 128 000 EUR en 1 334 000 EUR onder voorwaarden ter beschikking van de begroting van de Unie gesteld.

Tsjechië heeft een beroep ingesteld op basis van ongerechtvaardigde verrijking, omdat zij stelt dat zij ten onrechte een bedrag aan eigen middelen aan de Europese Commissie heeft overgemaakt. Tsjechië stelt doeltreffende douanecontroles te hebben uitgevoerd, waardoor zij de opgegeven douanewaarde van bepaalde goederen mocht aanvaarden zonder een zekerheid te eisen.

Het geschil draait om de vraag of het bedrag dat door Tsjechië aan de Unie heeft overgemaakt, een wettelijke grondslag had. Volgens vaste rechtspraak moet de lidstaat die een schadevergoeding vordert aantonen dat hij niet verplicht was dit bedrag te betalen en dat hij zijn verplichtingen onder het Unierecht correct is nagekomen.

Het Gerecht oordeelt dat Tsjechië heeft gehandeld in overeenstemming met artikel 13, lid 1, van het communautair douanewetboek en artikel 248, lid 1, van verordening nr. 2454/93. Tsjechië was niet

verplicht krachtens de Unieregels inzake het stelsel van eigen middelen om het bedrag aan eigen middelen dat het voorwerp van het geding vormt, ter beschikking te stellen van de Commissie.

Gerecht: De Europese Commissie wordt veroordeeld tot terugbetaling aan Tsjechië van het bedrag van 60 435 306,39 Tsjechische kronen (CZK) dat was afgedragen uit hoofde van eigen middelen van de Europese Unie.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- T-150/25 (G), verwijzing uit **Oostenrijk** over de vraag of, gelet op beschikkingen van douaneautoriteiten inzake **bindende tariefinlichtingen**, het **Douanewetboek (verordening 952/2013)** terugwerkende kracht verleent aan een **beslissing op beroep** tot het moment van afgifte van die tariefinlichtingen, of dat dit wordt uitgesloten
- T-177/25 (Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Gdańsku), verwijzing uit Polen over de vraag of het **opzettelijk indienen van een onjuiste douaneaangifte**, met het oog op een latere wijziging teneinde voorrang te verkrijgen bij de toewijzing van een tariefcontingent, een **schending** vormt van de **beginselen van gelijke behandeling, non-discriminatie en solidariteit** (omdat hierdoor een specifieke groep marktdeelnemers ongerechtvaardigd wordt bevoordeeld) – ECER
- T-190/25 (Tabako lapai), verwijzing uit **Litouwen** over de **tariefindeling** van **(rook)tabak**, **douane, accijnswetgeving, rechtszekerheidsbeginsel** en **legaliteitsbeginsel** – ECER

EHRM – algemeen

EHRM – factsheets en guides

- ECHR-KS Key Theme – Article 6 (criminal) Exhaustion of domestic legal remedies/ compliance with the four-month rule (premature expressions of guilt) nieuw
- ECHR-KS Key Theme – Article 34/35 The locus standi of relatives (indirect victims) to bring a case to the Court when the direct victim has died nieuw
- ECHR-KS Key Theme - Article 34/35 The locus standi of representatives to bring/pursue a case before the Court when the direct victim has died nieuw

Eigendomsrecht

HvJ – ARREST – C-278/24 (Genzyński) – 30 april 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:299 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG – Hoofdelijke aansprakelijkheid van voormalige voorzitter van de raad van bestuur van de belastingplichtige – Ontheffing van hoofdelijke aansprakelijkheid – Ontbreken van schuld – Verzoek tot faillietverklaring – Eigendomsrecht

Samenvatting onder: belastingen, btw

EHRM – factsheets en guides

- [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property](#)

Energiemarkt

HvJ – CONCLUSIE – C- 87/24 (Gasó en Conexus Baltic Grid) – 3 april 2025 – A-G Rantos – Letland – ECLI:EU:C:2025:249 – [conclusie](#)

Richtlijn 2009/73/EG – Verordening (EG) nr. 715/2009 – Interne markt voor aardgas – Methode voor vaststelling van de tarieven door nationale regulerende instantie – Begrip ‘passende stimulansen’ – Begrip ‘nodige winst op de investeringen’ – Rendement op kapitaal

Verzoeksters, beheerders van resp. het aardgasdistributiesysteem en het aardgastransmissiesysteem en de aardgasopslaginstallaties in Letland hebben beroep tot nietigverklaring ingediend tegen een besluit van de Letse regulerende instantie waarbij deze laatste het rendement op kapitaal van het aardgastransmissiesysteem, het aardgasdistributiesysteem en de aardgasopslag heeft vastgesteld met het oog op de berekening van de toegangstarieven.

Volgens verzoeksters heeft de Letse regulerende instantie haar bevoegdheden overschreden, ernstige procedurele en materiële fouten gemaakt bij de vaststelling van de criteria voor de berekening van het rendement op kapitaal, en is haar motiveringsplicht niet nagekomen door een abnormaal laag rendement op kapitaal vast te stellen.

De vragen gaan over de begrippen „passende stimulansen” in de zin van artikel 41, lid 8, van richtlijn 2009/73 en „nodige winst op de investeringen” in de zin van artikel 13, lid 1, eerste alinea, van verordening nr. 715/2009 en de vraag op welke wijze een nationale regulerende instantie bij de berekening van de tarieven moet waarborgen dat de beheerders van die systemen en installaties dergelijke passende stimulansen krijgen en/of de nodige winst op de investeringen genereren.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 41, lid 8, van richtlijn 2009/73/EG en artikel 13, lid 1, van verordening (EG) nr. 715/2009 moeten aldus worden uitgelegd dat zij in beginsel niet van toepassing zijn op aardgasopslaginstallaties, maar dat de nationale regulerende instanties de in deze bepalingen vervatte algemene beginselen evenwel naar analogie kunnen toepassen op de controle van tarieven voor de toegang tot opslag.

Artikel 41, lid 8, van richtlijn 2009/73 verzet zich niet tegen een nationale regeling die niet uitdrukkelijk bepaalt dat de bevoegde regulerende instantie bij de vaststelling van de tarieven of de methode voor de vaststelling daarvan verplicht is te motiveren hoe ervoor wordt gezorgd dat de aardgastransmissie- en -distributiesysteembeheerders passende stimulansen krijgen, zowel op korte als op lange termijn, om de efficiëntie te verbeteren, de marktintegratie en de leverings- en voorzieningszekerheid te versterken en verwante onderzoeksactiviteiten te ondersteunen.

Richtlijn 2009/73 en verordening nr. 715/2009 moeten aldus worden uitgelegd dat, aangezien zij niet voorzien in een specifieke en verplichte methode voor de berekening en de vaststelling van tarieven voor toegang tot aardgastransmissie- en -distributiesystemen en aardgasopslaginstallaties, het aan de nationale regulerende instantie staat om, onder toezicht van de nationale rechter, op basis van de relevante feiten te bepalen of de voor die berekening gebruikte methode passend is, waarbij zij de in het Unierecht vastgelegde algemene beginselen inzake de vaststelling van tarieven in acht moet nemen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-199/25 (Sibelgas e.a.), verwijzing uit **België** over de vraag of EU recht nationale bepalingen toelaat die de **doorrekening van openbare dienstverplichtingen in elektriciteitsdistributietarieven** en het gebruik van **historische kostentrends zonder efficiëntietoets** mogelijk maken, en of bij Unierechtelijke schending de gevolgen tijdelijk gehandhaafd kunnen blijven ter voorkoming van rechtsonzekerheid – **ECER**
- C-153/25 (Acea Produzione e.a.), verwijzing uit **Italië** over de vraag of Italië het Unierecht schendt door een **bredere solidariteitsbijdrage** op te leggen aan energiebedrijven dan toegestaan onder **Verordening 2022/1854**, of dat dit juist is toegestaan vanwege de **energiecrisis**.
C-187/25 (EVN Bulgaria Renewables), verwijzing uit **Bulgarije** over of de vraag of nationale bepalingen die **lagere plafonds op marktinkomsten uit de productie van hernieuwbare energie** vaststellen dan voorgeschreven in artikel 6, lid 1, van verordening 2022/1854 verenigbaar zijn met het Unierecht

Europees OM

HvJ – ARREST – C-292/23 (Parquet européen) – 8 april 2025 – Grote Kamer – Spanje – ECLI:EU:C:2025:255 – persbericht – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2017/1939 – Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikelen 47 en 48 Handvest EU – Europees Openbaar Ministerie – Procedurele handelingen van EOM – Nationaal recht dat rechtstreekse rechterlijke toetsing van een dergelijke maatregel niet mogelijk maakt – Beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid

De zaak speelt in Spanje, waar het EOM onderzoek deed naar subsidiefraude. Twee personen verzetten zich tegen de oproeping van een getuige door het EOM. De Spaanse rechter twijfelde of zo'n oproeping wel toetsbaar was, omdat dat in het nationale recht niet expliciet geregeld is. Het Hof oordeelt nu dat toetsing verplicht is als de rechtspositie van de betrokkenen daardoor kan worden geraakt.

Procedurele handelingen van het Europees Openbaar Ministerie (EOM) moeten voor rechterlijke toetsing vatbaar zijn als zij de rechtspositie van betrokkenen kunnen beïnvloeden. Dit volgt uit het Unierecht en is bedoeld om de bescherming van fundamentele rechten te waarborgen.

Het Hof benadrukt dat de nationale rechter concreet en specifiek moet onderzoeken of een bepaalde handeling (zoals het oproepen van een getuige) rechtsgevolgen kan hebben voor personen tegen wie het onderzoek loopt.

Als dat zo is, moet er een mogelijkheid zijn tot rechterlijke toetsing, om te controleren of de rechten van de betrokkenen zijn gerespecteerd (zoals het recht op een eerlijk proces en het vermoeden van onschuld).

Die toetsing hoeft niet per se in de vorm van een rechtstreeks beroep te gebeuren; ook een incidentele toetsing is mogelijk, zolang er maar sprake is van een doeltreffende rechtsbescherming.

Indien het nationale recht wél een rechtstreeks beroep toestaat tegen een vergelijkbare beslissing van nationale autoriteiten, moet datzelfde rechtsmiddel ook gelden voor handelingen van het EOM.

Nederland, Spanje, Frankrijk en Italië hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 42, lid 1, van verordening (EU) 2017/1939, gelezen in het licht van artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, de artikelen 47 en 48 Handvest EU en de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid, moet aldus worden uitgelegd dat een besluit waarbij de gedelegeerd Europese aanklager die de betrokken zaak behandelt getuigen oproept in het kader van een onderzoek, op grond van artikel 42, lid 1, van die verordening onderworpen is aan toetsing door de bevoegde nationale

rechterlijke instantie wanneer met dit besluit wordt beoogd bindende rechtsgevolgen in het leven te roepen die de personen die tegen dat besluit opkomen – zoals de personen tegen wie dat onderzoek loopt – in hun belangen raken doordat hun rechtspositie aanmerkelijk wordt gewijzigd.

Indien dat het geval is, moeten die personen er op grond van het nationale recht zeker van kunnen zijn dat het besluit daadwerkelijk, althans incidenteel, wordt getoetst, eventueel door de strafrechter die de zaak zal beoordelen.

Wanneer de nationale procedurele bepalingen betreffende vergelijkbare, op basis van nationaal recht ingestelde beroepen echter voorzien in de mogelijkheid om rechtstreeks op te komen tegen een soortgelijk besluit, moet deze mogelijkheid op grond van het gelijkwaardigheidsbeginsel ook openstaan voor die personen.

- Procedurele handelingen van het Europees Openbaar Ministerie (EOM) moeten voor rechterlijke toetsing vatbaar zijn als zij ertoe kunnen leiden dat de rechtspositie van personen die tegen deze handelingen opkomen wordt gewijzigd (persbericht Curia)
- EU-Hof: procedurele handelingen van het EOM met rechtsgevolgen moeten door de nationale rechter kunnen worden getoetst (ECER)
- HvJ EU: Spaanse rechter kan besluit om getuigen op te roepen toetsen (V-N Vandaag 2025/774)

Europese subsidies

HvJ – ARREST – C-686/23 P (CEVA) – 3 april 2025 – ECLI:EU:C:2025:240 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 1346/2000 – Seapura-project – Subsidieovereenkomst – Europees Bureau voor fraudebestrijding (OLAF) – Fraude of financiële onregelmatigheden – Terugvordering – Insolventie schuldenaar – Overeenkomst die wordt beheerst door het Belgische recht – Stuiting van de verjaringstermijn naar Belgisch recht

Het Gerecht heeft het bedrag van de schuldvordering van de Europese Commissie tot terugbetaling van de subsidies die zijn betaald in het kader van de met CEVA gesloten financieringsovereenkomst vastgesteld op 168 220,16 EUR.

CEVA betoogt dat het Gerecht ten onrechte heeft geoordeeld dat de Commissie schuldeiser was van een bedrag van 168 220,16 EUR, zonder rekening te houden met het feit dat de Franse strafrechters haar hadden vrijgesproken van de tenlastelegging van oplichting en verduistering van overheidsmiddelen en de vorderingen van de Commissie als burgerlijke partij definitief hadden afgewezen. Deze beslissingen hebben gezag van gewijsde op nationaal niveau, zodat de beginselen van gelijkwaardigheid, doeltreffendheid en rechtszekerheid zich ertegen verzetten dat dergelijke beslissingen op grond van het Unierecht ter discussie worden gesteld.

CEVA betoogt verder dat het Gerecht blijk heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door te beslissen dat de verjaringstermijn van de litigieuze schuldvordering was gestuit door de indiening van de schuldvordering in het kader van de herstelprocedure.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

Familieleven en familierecht

EHRM – ARREST – Van Slooten t. Nederland – 15 april 2025 – 45644/18 ECLI:CE:ECHR:2025:0415JUD004564418 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Beëindiging ouderlijk gezag – Nalaten gezinsleven te beschermen – Schending

Klaagster had eenhoofdig gezag over haar kind. Bij Veilig Thuis kwamen diverse meldingen van huiselijk geweld (verbaal en fysiek) tussen klaagster en de vader van het kind binnen. Klaagster en haar kind hebben op verschillende locaties gewoond en hebben daarnaast ondersteuning van diverse zorginstellingen gekregen.

Vanwege instabiliteit, huiselijk geweld en het weigeren van hulp door de moeder en de psychische problemen bij de moeder (klaagster) heeft de kinderrechter in 2015 het kind onder toezicht gesteld.

Nadat klaagster met haar kind de crisisopvang zonder overleg had verlaten is een spoedmaatregel aangevraagd en toegekend: het kind werd tijdelijk in een pleeggezin geplaatst.

Vervolgens is een poging gedaan om klaagster te laten instemmen met een beoordeling in een moeder-en-kind-voorziening, maar dat heeft zij geweigerd. Klaagster heeft bezwaar gemaakt en zelf een alternatief plan gemaakt dat door de rechtbank is afgewezen.

In 2017 heeft de Raad een rapport uitgebracht met het advies het ouderlijk gezag te beëindigen.

Op 6 juni 2017 heeft de rechtbank het ouderlijk gezag van klaagster beëindigd. Volgens de rechtbank had klaagster nog steeds niet aangetoond dat zij de verantwoordelijkheid voor de zorg voor het kind weer kon overnemen en was de "aanvaardbare termijn", waarbinnen het kind redelijkerwijs kon wachten tot klaagster weer in staat zou zijn om de opvoeding op zich te nemen, verstreken, omdat het kind nog erg jong was en sinds de noodopvangbeschikking in 2015 bij hetzelfde pleeggezin woonde. In 2021 heeft klaagster er nog op gewezen dat zij inmiddels een tweede kind heeft gekregen en dat zij dit kind sinds de geboorte zonder enige hulp van kinderopvangorganisaties heeft verzorgd en opgevoed.

EHRM: De autoriteiten hebben geen diepgaande analyse uitgevoerd van de aard van de kwetsbaarheid van het kind, terwijl de gezagsbeëindiging was gebaseerd op de daaruit voortvloeiende behoefte van het kind aan stabiliteit. Daarnaast waren de beschermingsmaatregelen voorafgaand aan de gezagsbeëindiging voornamelijk gebaseerd op de bevinding dat klaagster "niet meewerkend" was geweest. Alle praktische pogingen om moeder en kind te herenigen waren reeds in februari 2016 beëindigd, slechts vier maanden nadat het 18 maanden oude kind in de zorg was geplaatst. Hoewel klaagster de beoordeling van haar opvoedkundige vaardigheden inderdaad had belemmerd door herhaaldelijk niet mee te werken, bijvoorbeeld door te weigeren naar een specifieke kliniek te gaan, zijn er geen aanwijzingen dat zij niet openstond voor andere manieren om haar opvoedkundige vaardigheden te beoordelen. Klaagster was zelf een kwetsbaar persoon die het vertrouwen in de hulpverleners duidelijk had verloren. De autoriteiten hadden de hereniging niet in zo'n vroeg stadium mogen opgeven zonder afdoende aan te tonen waarom dat niet in het belang van het kind zou zijn geweest.

NOOT – EHRM 23 januari 2025, H.W. t. Frankrijk

Fault-Based Divorce for Breach of Conjugal Duties: Reassessing Privacy and Sexual Freedom within Marriage (Strasbourg observers)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-190/25 (Zelabrich), verwijzing uit **Duitsland** over de vraag of een **Italiaanse erkenningsprocedure van een kerkelijke nietigverklaring van een huwelijk** onder artikel 19, lid 1 **Brussel II bis verordening** valt en of **opschorting van de Duitse echtscheidingsprocedure** daarmee verenigbaar is

EHRM – factsheets en case-law guide

- Children's rights
- Gestational surrogacy
- International child abductions
- Parental rights
- Protection of minors
- Reproductive rights
- Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence
- Guide on Article 12 ECHR - right to marry
- ECHR-KS Key Theme – Rights of the child Contact rights *nieuw*
- ECHR-KS Key Theme – Article 8 Filiation *nieuw*
- ECHR-KS Key Theme – Article 8 Right of the child to be heard in domestic proceedings on family matters *nieuw*
- ECHR-KS Key Theme - Article 8 Surrogacy *nieuw*

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – GERECHT – T-499/20 (Banco Cooperativo Español/GAR) – ECLI:EU:T:2025:429 – arrest

Verordening (EU) 2015/63 – Economische en monetaire unie – Bankenunie – Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme voor kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen (GAM) – Gemeenschappelijk afwikkelingsfonds (GAF) – Besluit van de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) over de vooraf te betalen bijdragen voor 2016

In 2016 heeft de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) aan de Banco Cooperativo een bijdrage aan het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds (GAF) opgelegd. Na juridische procedures heeft het Gerecht in 2019 geoordeeld dat het besluit gebrekkig was door procedurefouten. De GAR heeft de eerdere besluiten vervangen om aan de motiveringsvereisten te voldoen.

Verzoekster verzoekt het Gerecht in wezen het bestreden besluit nietig te verklaren voor zover het op haar betrekking heeft;

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- T-184/25 (Veronsaajien oikeudenvalvontayksikkö), verwijzing uit **Finland** en de vraag of **beheerdiensten voor doorverkochte leningen** kunnen worden aangemerkt als '**btw-vrijgestelde financiële diensten**', zelfs als de oorspronkelijke kredietgever niet langer schuldeiser is – ECER

NOOT – HvJ 28 februari 2025, T-667/21 (BAWAG)

Barbora Budinská, The General Court gives with one hand and takes away with the other: Reflections on the judgment in BAWAG PSK Bank v ECB (T-667/21) concerning the ECB's mandate to apply national law in: Review of European Administrative Law (REALaw) 2025 / 1

GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

HvJ – ARREST – C-238/24 (Tartisai) – 10 april 2025 – Italië – ECLI:EU:C:2025:258 – geen conclusie – arrest

Besluit 2010/279/GBVB – Politiemissie van EU in Afghanistan – Uitgaven voor gedetacheerd personeel – Vergoedingen betaald door zowel de EU als de lidstaat – Cumulatie – Bevoegdheid HvJ om een Unierechtelijke bepaling betreffende het GBVB uit te leggen

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 7, lid 3, van besluit 2010/279/GBVB (EUPOL AFGHANISTAN) moet aldus worden uitgelegd dat daarin niet wordt voorzien in een cumulatie van de dagvergoedingen en ongemakken- en gevarentoeslagen die door de Europese Unie aan een personeelslid van de bij dit besluit verlengde politiemissie worden betaald, met soortgelijke vergoedingen en toeslagen die aan dit personeelslid voor de uitoefening van dezelfde taken bij die politiemissie worden betaald door de lidstaat waartoe het behoort.

HvJ – ARREST – C-246/24 (Generalstaatsanwaltschaft Frankfurt am Main) – 30 april 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:295 – persbericht – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 833/2014 – Beperkende maatregelen – Situatie in Oekraïne – Verbod om in euro luidende bankbiljetten uit te voeren – Uitzondering in geval van uitvoer die noodzakelijk is voor persoonlijk gebruik – Medische kosten

ZZ heeft geprobeerd met contant geld via Frankfurt naar Rusland te reizen voor medische behandelingen. Bij de douane is vastgesteld dat ze €14.855 en Russische roebels bij zich had zonder aangifte te doen. Daarvan is €13.800 in beslag genomen. Zij is veroordeeld wegens poging tot illegale uitvoer van euro's naar Rusland in strijd met EU-sanctieregels. De verwijzende rechter wil weten of geld voor medische behandelingen onder de uitzondering voor "persoonlijk gebruik" in artikel 5 decies, lid 2, onder a), van verordening 833/2014 valt.

Hof: Artikel 5 decies, lid 2, onder a), van verordening (EU) nr. 833/2014 moet aldus worden uitgelegd dat de uitvoer van in euro luidende bankbiljetten door een persoon die naar Rusland reist, met het oog op de financiering van een medische behandeling die deze persoon in dat derde land wenst te ondergaan, geen uitvoer vormt die noodzakelijk is voor persoonlijk gebruik van die persoon in de zin van deze bepaling.

- e** Restrictive measures: the ban on the export of banknotes denominated in euro or in another official currency of a Member State to Russia also applies when the money is intended to finance medical treatments (persbericht Curia)
- e** EU-Hof verduidelijkt de reikwijdte van het in EU-sanctiewetgeving opgenomen verbod om in euro luidende bankbiljetten uit te voeren naar Rusland (ECER)

HvJ – CONCLUSIE – C-702/23 P Timchenko – 10 april 2025 – A-G Medina – ECLI:EU:C:2025:273 – conclusie

Besluit 2014/145/GBVB – Beperkende maatregelen in het licht van de situatie in Oekraïne – Bevriezing van tegoeden en economische middelen – Plaatsing van de naam van rekwirant op de lijst – Verantwoordelijkheid via een vennootschap waarvan rekwirant aandeelhouder is – Geen publiekelijke distantiëring, en passieve houding

Timchenko, een zakenman en vertrouweling van Poetin, is door de EU op sanctielijsten geplaatst wegens zijn banden met het Kremlin en zijn aandeelhouderschap in Bank Rossiya. Deze bank zou financiële steun geven aan de Russische regering en actief zijn op de geannexeerde Krim. Timchenko heeft de sancties aangevochten bij het EU-Gerecht, maar zijn beroep is verworpen. Het Gerecht oordeelde dat hij persoonlijk verantwoordelijk is voor steun aan acties die de soevereiniteit van Oekraïne ondermijnen, en dat de sancties gerechtvaardigd waren.

A-G geeft het Hof in overweging: De hogere voorziening af te wijzen.

Zie ook zaak C-703/23 P (Elene Timchenko) : waarin de echtgenoot van Timchenko opkomt tegen plaatsing op de sanctielijst.

HvJ – GERECHT – T-102/23 (SBK Art /Raad) – 30 april 2025 – ECLI:EU:T:2025:416 – arrest

Besluit 2014/145/GBVB – Beperkende maatregelen – Situatie in Oekraïne – Bevriezing van tegoeden – Lijst van personen, entiteiten en lichamen waarvan de tegoeden en economische middelen zijn bevroren – Begrip ‘verbondenheid’ – Rechten van de verdediging – Beoordelingsfout – Evenredigheid – Exceptie van onwettigheid

Op 21 juli 2022 heeft de Raad de Russische vennootschap Sberbank toegevoegd aan EU-sanctielijsten. Op 16 december 2022 werd ook de verzoekster op deze lijsten geplaatst omdat zij banden zou hebben met Sberbank: ze was opgericht als dochteronderneming van Sberbank om belangen aan te houden in de Fortenova Group. Volgens de Raad heeft Sberbank nog steeds feitelijke controle over verzoekster, ondanks een beweerde aandelenoverdracht aan een zakenman uit de Emiraten.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

OVERIG

- OM eist in hoger beroep 3 jaar gevangenisstraf en een beroepsverbod voor omzeilen EU-sancties Rusland (bijzonder strafrecht)
- Artikel: A new era of regulating EU sanctions compliance: a fragmented framework (bijzonder strafrecht)
The EU has introduced explicit compliance obligations in its 14th Russia sanctions package, marking a shift from just prohibiting certain economic activities to also mandating how businesses must ensure compliance.
- Adviesraad Internationale Vraagstukken brengt briefadvies over GBVB, de begroting en de rechtsstaat uit (ECER)
Het briefadvies gaat over de hervormingsmogelijkheden van de Europese Unie op het terrein van het buitenlands- en veiligheidsbeleid, de EU-begroting en de bescherming van de rechtsstaat.

EHRM – factsheets en guides

- [Conscientious objection](#)
- [Freedom of religion](#)
- [Religious symbols and clothing](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion](#)

Gezondheid, levensmiddelen en etikettering

HvJ – ARREST – C-462/23 (Commissie/Bulgarije) – 3 april 2025 – ECLI:EU:C:2025:242 – geen conclusie – [arrest](#)

Richtlijn 2009/54/EG – Consumentenbescherming – Etikettering – Verschillende handelsbenamingen van natuurlijk mineraalwater en bronwater afkomstig van eenzelfde

Samenvatting onder: [consumenten](#)

HvJ – ARREST – C-386/23 (Novel Nutriology) – 30 april 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:304 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EG) nr. 1924/2006 – Gezondheidsclaims voor levensmiddelen – ‘Botanische substanties’ – Lang uitblijven van beoordeling door Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA)

Het EU-recht bepaalt dat enkel die voedings- en gezondheidsclaims zijn toegestaan, welke zijn vermeld in verordening (EG) nr. 1924/2006. Verwijzingen naar algemene, niet-specifieke voordelen van een nutriënt of een levensmiddel voor de algemene gezondheid of voor het welzijn op het gebied van gezondheid zijn alleen toegestaan indien zij gepaard gaan met een specifieke gezondheidsclaim die is opgenomen in de verordening. In deze zaak gaat het over gezondheidsclaims voor botanische substanties, die voor reclamedoeleinden worden gebruikt, in een situatie waarin de Europese Commissie nog geen beslissing heeft genomen over de opname van dergelijke claims. Concreet gaat het om “saffraanextract” en “meloensapextract”, dat onder meer zou leiden tot “een positievere stemming”, “verminderde gevoelens van stress en uitputting”.

Frankrijk, Italië en Griekenland hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 10, leden 1 en 3, van verordening (EG) nr. 1924/2006 staat eraan in de weg dat in het kader van commerciële reclame voor een voedingssupplement bestaande uit „botanische substanties” in de zin van verordening (EU) nr. 432/2012, wordt toegestaan om specifieke gezondheidsclaims voor dergelijke substanties te gebruiken die psychologische of gedragsfuncties beschrijven of waarin naar dergelijke functies wordt verwezen, of te verwijzen naar de algemene, niet-specifieke voordelen van dergelijke substanties voor de algemene gezondheid en het welzijn op het gebied van gezondheid zonder dat die verwijzing gepaard gaat met een in de lijsten van toegestane gezondheidsclaims als bedoeld in de artikelen 13 en 14 van verordening nr. 1924/2006, zoals gewijzigd, opgenomen specifieke gezondheidsclaim, zolang de Europese Commissie het onderzoek van de gezondheidsclaims voor de botanische substanties met het oog op de opnemings ervan op die lijsten niet heeft afgerond, tenzij het gebruik van dergelijke claims is toegestaan op grond van artikel 28, lid 6, van die verordening.

- 📌 Advertising using health claims relating to botanical substances is currently prohibited ([persbericht Curia](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-194/25 (Leovegas Gaming), verwijzing uit Italië over de vraag of het **Italiaanse (totaal)verbod op gokreclame** verenigbaar is met het Unierecht en of het had moeten worden gemeld als een **'technisch voorschrift'** in de zin van **richtlijn 2015/1535**.

OVERIG

Het Hof van Justitie en de gezondheidszorg (Curia)

EHRM – factsheets en guides

- ECHR-KS Key Theme - Article 2 Medical negligence ^{nieuw}

Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa

HvJ – CONCLUSIE – C-97/24 (The Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth) – 10 april 2025 – A-G Medina – Ierland – ECLI:EU:C:2025:269 – conclusie

Richtlijn 2013/33/EU – Artikelen 1 en 4 Handvest EU – Aansprakelijkheid lidstaat wegens schending Unierecht – Voldoende gekwalificeerde schending – Massale toestroom personen die tijdelijke of internationale bescherming behoeven – Geen toegang tot materiële opvangvoorzieningen – Overmacht – Menselijke waardigheid en risico van onmenselijke of vernederende behandeling

Samenvatting onder: asiel en migratie

HvJ – CONCLUSIE – C-136/24 P (Hamoudi/Frontex) – 10 april 2025 – **Grote Kamer – A-G Norkus – ECLI:EU:C:2025:257 – conclusie**

Verordening (EU) 2019/1896 – Artikelen 1 t/m 4, 18, 19, leden 1 en 2, en 21 Handvest EU – Niet-contractuele aansprakelijkheid – Pushbacks – Grensinterventie door Frontex – Reële en zekere schade – Omkering bewijslast – Voorwaarden – Prima-faciebewijs – Beginsel van procedurele gelijkheid

Samenvatting onder: asiel en migratie

OVERIG

- Rechtsbescherming tegen risicoprofilering op basis van de AVG, het EVRM en het Handvest (NJB)

EHRM – factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – Right to an effective remedy](#)
- [Guide on Article 1 ECHR - Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - Binding force and execution of judgments](#)

WIKI

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Handel en antidumping

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-554/23 P en C-568/23 P (Fertilizers Europe e.a.) – 30 april 2025 – ECLI:EU:C:2025:291 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/1036 – Invoer van ammoniumnitraat van oorsprong uit Rusland – Definitieve antidumpingrechten – Verzoek om nieuw onderzoek in verband met vervallen van maatregel – Toereikendheid van het bewijsmateriaal verordening 2016/1036

De Europese Commissie en Fertilizers Europe, hebben om vernietiging verzocht van het arrest van 5 juli 2023, *Nevinnomysskiy Azot en NAK „Azot”/Commissie* in zaak T-126/21. In dat arrest heeft het Gerecht uitvoeringsverordening 2020/2100, waarbij een definitief antidumpingrecht is ingesteld op de invoer van ammoniumnitraat van oorsprong uit Rusland naar aanleiding van een nieuw onderzoek bij het vervallen van een maatregel krachtens artikel 11, lid 2, van verordening 2016/1036, nietig verklaard. Het Gerecht heeft in wezen geoordeeld dat producenten in de Unie die een verzoek om een nieuw onderzoek in verband met het vervallen van een maatregel hebben ingediend, volgens de tweede en de vierde alinea van die bepaling ten minste drie maanden vóór het verstrijken van de geldigheidsperiode van de antidumpingmaatregel toereikend bewijs moeten hebben overgelegd dat schadelijke dumping waarschijnlijk is. Dit betekent dat, wanneer eenmaal een verzoek om een nieuw onderzoek in verband met het vervallen van een maatregel door die producenten is ingediend, de Commissie de ontoereikendheid van het bewijs niet kan herstellen binnen die periode van drie maanden.

Zowel de Commissie als Fertilizers Europe stelt zich op het standpunt dat de uitlegging die het Gerecht aan artikel 11, lid 2, van verordening 2016/1036 heeft gegeven, een ernstige beperking vormt voor het proces van het vergaren van het bewijs dat nodig is om vast te stellen of een nieuw onderzoek in verband met het vervallen van een maatregel met als mogelijk gevolg de verlenging van de antidumpingmaatregelen, gerechtvaardigd is. Zij betogen dat het Gerecht die bepaling onjuist heeft uitgelegd, of althans ten onrechte zijn eigen wettelijke maatstaven heeft toegepast op de feiten van de zaak in eerste aanleg.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 5 juli 2023, Nevinnomysskiy Azot en NAK „Azot”/Commissie (T-126/21, EU:T:2023:376), wordt vernietigd. De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie.

Huiselijk geweld en (seksueel) geweld tegen vrouwen

EHRM – ARREST – N.D. t. Zwitserland – 3 april 2025 – 56114/18
– ECLI:CE:ECHR:2025:0403JUD005611418 – persbericht – arrest (Franse taalversie)

Recht op leven – Positieve verplichting om vrouw te beschermen tegen geweld van ex-partner – Kennis bij autoriteiten van strafblad en psychiatrisch rapport ex-partner – Schending

Klaagster had vanaf 2006 een relatie met X, zonder te weten dat hij een strafblad (voor moord en verkrachting) en psychologische problemen had. In 2006 werd X vervolgd voor bedreigingen, dwang, misbruik van telecommunicatie en smaad van zijn toenmalige partner. Uit een psychiatrisch rapport bleek dat, verbale agressie maar ook geweld kon worden verwacht, met name tegen personen met wie hij een intieme relatie had.

In 2007 heeft klagster in overleg met de huisarts de relatie na enkele weken beëindigd. De huisarts had met klagsters instemming de politie op de hoogte gesteld. Nadat klagster de relatie had beëindigd, heeft X haar gedongen mee te gaan naar zijn huis, heeft hij geprobeerd haar te verstikken, verkrachtte haar, schoot met een kruisboog pijlen in haar borst, en reed daarna urenlang rond terwijl klagster in handboeien in de kofferbak lag. Pas de volgende dag lukte het klagster iemand te alarmeren, waarna de politie en een ambulance arriveerde.

EHRM: Toen de huisarts contact opnam met de politie, ontstond een verplichting om klagsters leven te beschermen met een grotere waakzaamheid, zelfs zonder aangifte of klacht. Een politieagent had weliswaar geprobeerd klagster te waarschuwen, voor zover hij geïnformeerd was en daartoe bevoegd was, maar na een enkel huisbezoek was er geen opvolging meer gegeven aan dat gesprek. De verplichting tot preventieve maatregelen omvat het maken van een risicotaxatie zodra het risico bekend is, maar niet is gebleken dat een dergelijke risicotaxatie heeft plaatsgehad. Klagster heeft weliswaar geen aangifte gedaan of om bijstand verzocht, maar dat kan worden verklaard doordat zij zich niet bewust was van het gevaar waarin zij zich bevond. De disbalans in informatiepositie tussen klagster en de autoriteiten had door de autoriteiten gecompenseerd moeten worden door grotere waakzaamheid. De autoriteiten hebben niet alles gedaan dat redelijkerwijs verwacht mocht worden om het onmiddellijke gevaar voor klagsters leven af te wenden. Schending van artikel 2 EVRM.

EHRM – ARREST – L. e.a. t. Frankrijk – 24 april 2025 – 46949/21 – 24989/22 – 39759/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:0424JUD004694921 – persbericht – arrest

Artikelen 3 en 8 EVRM – Verkrachting – Frankrijk voldoet niet aan positieve verplichting om seksuele handelingen zonder wederzijdse instemming te kunnen bestraffen

De eerste klagster heeft aangifte gedaan van verkrachting toen zij 13 en later 14 jaar oud was. Haar medische problemen hadden destijds geleid tot bijstand (eerste hulp) door brandweermannen. Zij heeft daarna meermaals seksueel contact gehad met twee brandweermannen, beiden 21 jaar oud. Daarna circuleerden haar contactgegevens onder brandweermannen in de kazerne. In de strafrechtelijke procedure heeft de onderzoeksrechter de kwalificatie aangepast van groepsverkrachting en 'seksueel geweld tegen een minderjarige jonger dan 15 jaar met een specifieke kwetsbaarheid' naar 'seksueel geweld (*assault*) tegen een minderjarige jonger dan 15 jaar, zonder geweld, dreiging, dwang of misbruik (*taking advantage*)'. Het Hof van Cassatie oordeelde dat de overweging dat klagster het benodigde begrip (*understanding*) had om in te kunnen stemmen met de betreffende seksuele handelingen binnen de feitelijke beoordelingsmarge viel en voldoende redengevend was.

De tweede klagster is op 14-jarige leeftijd kort vermist geweest en daarna aangetroffen terwijl zij 'duidelijk onder invloed' was. Naar aanleiding van haar verklaring zijn een 21-jarige en een 29-jarige

man vervolgd voor 'seksueel geweld tegen een minderjarige jonger dan 15 jaar, zonder geweld, dreiging, dwang of misbruik. De verdachten zijn in hoger beroep vrijgesproken en het verzoek van de benadeelde partijen om meer onderzoek is afgewezen.

De derde klaagster deed op 22-jarige leeftijd een melding van seksuele penetratie zonder instemming toen zij 16 jaar oud was door een 18-jarige dader. Twee jaar later besloot de officier van justitie geen actie te ondernemen omdat het vereiste opzet niet voldoende duidelijk was. Klaagster heeft een jaar later aangifte gedaan en een vordering ingediend als benadeelde partij. Ruim drie jaar later heeft een onderzoeksrechter de zaak geseponneerd vanwege onvoldoende bewijs, omdat niet kon worden vastgesteld dat sprake was van geweld, dwang, dreiging of misbruik.

EHRM: De redenering in de zaak van de eerste klaagster was bijzonder gebrekkig wat betreft de vaststelling of klaagster, vanwege haar extreme kwetsbaarheid die voortkwam uit haar jonge leeftijd en gezondheidstoestand, voldoende begrip had om in te kunnen stemmen met de betreffende seksuele handelingen. Het juridische proces heeft vanaf de aangifte tot het oordeel van het Hof van Cassatie elf jaar en bijna negen maanden geduurd. Ook hebben autoriteiten genderstereotype en beschuldigende taal gebruikt, zoals toen een politieagent haar indirect bekritiseerde omdat zij haar gebrek aan instemming niet had getoond door te schreeuwen of zich fysiek te verdedigen of toen een onderzoeksrechter schreef over het 'gebruikelijke succes van brandweerlieden bij het vrouwelijke geslacht'.

In de zaak van de tweede klaagster heeft de nationale rechter onvoldoende gemotiveerd geoordeeld dat het oordeel van klaagster niet was aangetast door de alcohol die zij dronk tijdens haar deelname aan geseksualiseerde spelletjes, omdat klaagster nooit had beweerd dat zij het bewustzijn was verloren of tot de handelingen werd gedwongen, terwijl klaagster steeds had verklaard dat zij dingen 'nooit zou hebben gedaan' als zij 'geen alcohol zou hebben gedronken' en dat zij 'had ingestemd toen zij volledig van de kaart was'.

In de zaak van de derde klaagster werden de feiten vooral gebaseerd op hetgeen de verdachte heeft gesteld. De verdachte en klaagster waren het eens dat alcohol en andere bedwelmende middelen waren genuttigd, maar de nationale rechter heeft dat niet in aanmerking genomen als omstandigheid die klaagster in een kwetsbare positie had geplaatst. Ook heeft de nationale rechter doelloos genderstereotypen gebruikt en de instemming gebaseerd op het passieve gedrag van klaagster zoals dat zij niet had teruggevochten, zonder haar kwetsbaarheid of psychologische staat in aanmerking te nemen. Dit alles in strijd met de huidige kennis over het gedrag van slachtoffers van verkrachting, in het bijzonder als zij jong zijn. De zaak heeft acht jaar en acht maanden geduurd, terwijl het geen bijzonder complexe zaak was.

Het EHRM oordeelt dat de lidstaat niet aan zijn verplichting heeft voldaan om een strafrechtssysteem te implementeren dat in staat is om seksuele handelingen zonder wederzijdse instemming te bestraffen. Schending van artikel 3 en 8 EVRM in alle drie de zaken.

 Le viol sur mineure de moins de quinze ans devant la CEDH (libertés chéries)

EHRM – factsheets en guides

- ECHR-KS Key Theme – Article 2 Domestic violence nieuw

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – CONCLUSIE – C-341/24 (Duca di Salaparuta) – 3 april 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – Italië – ECLI:EU:C:2025:247 – conclusie

Verordening (EG) nr. 1493/1999 – Verordening (EG) nr. 1234/2007 – Gemeenschappelijke ordening van de wijnmarkt – In bepaalde gebieden voortgebrachte kwaliteitswijn (v.q.p.r.d.) – Gereputeerd en bekend ouder merk – Co-existentie van merken – Toepasselijkheid – Overgangsregeling voor v.q.p.r.d. – Automatische bescherming

In het geding dat aanleiding geeft tot het verzoek om een prejudiciële beslissing, vordert verzoekster Duca di Salaparuta SpA, houdster van verschillende merken voor wijnen waarvan de naam de term „Salaparuta” bevat, de nietig- of ongeldigverklaring van de oorsprongsbenaming „Salaparuta”, die wijnen afkomstig van wijngaarden in deze Siciliaanse gemeente beschermt. Verzoekster is van mening dat de oorsprongsbenaming „Salaparuta” inbreuk maakt op de industriële-eigendomsrechten op haar eigen merken.

De Italiaanse autoriteiten hebben de benaming „Salaparuta” als „denominazione di origine controllata” (DOC) erkend in 2006, toen deze autoriteiten besloten om de naam van de Italiaanse gemeente Salaparuta toe te kennen aan de kwaliteitswijnen die op het grondgebied van deze gemeente worden verbouwd. Naar aanleiding van deze nationale erkenning heeft de Europese Commissie in 2009 de oorsprongsbenaming „Salaparuta” bekendgemaakt in de lijst van in bepaalde gebieden voortgebrachte kwaliteitswijnen overeenkomstig verordening (EG) nr. 1493/1999. De benaming is ingeschreven in het register van beschermde oorsprongsbenamingen zoals bedoeld in verordening (EG) nr. 1234/2007 en verordening (EG) nr. 479/2008.

De Italiaanse rechterlijke instanties in eerste en tweede aanleg hebben de vordering van Duca di Salaparuta SpA afgewezen, waarna Duca di Salaparuta SpA cassatieberoep heeft ingesteld bij de hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, de verwijzende rechter.

De verwijzende rechter vraagt of de registratie van de benaming „Salaparuta”, die in 2006 op nationaal niveau (als DOC) en in 2009 op Unieniveau (als BOB) heeft plaatsgevonden, onder verordening nr. 1493/1999 dan wel onder de met ingang van 1 augustus 2009 toepasselijke Unieregeling valt (met de gevolgen die voortvloeien uit de ene of de andere mogelijkheid). Ook wordt gevraagd of de „regeling” in punt 2 tweede alinea, van deel F van bijlage VII bij verordening nr. 1493/1999, een uitputtende lijst bevat van alle gevallen waarin verschillende tekens naast elkaar kunnen bestaan en benamingen van wijnen kunnen worden beschermd, of blijft het hoe dan ook mogelijk, op grond van het algemene beginsel dat onderscheidende tekens niet misleidend mogen zijn, dat latere BOB's of BGA's niet geldig zijn of niet kunnen worden beschermd indien de geografische aanduiding, rekening houdend met de reputatie van een ouder merk, het publiek kan misleiden ten aanzien van de werkelijke identiteit van de wijn

A-G geeft het Hof in overweging: De artikelen 48, 52 en 54 van verordening (EG) nr. 1493/1999, alsmede punt 2, tweede en derde alinea, van deel F van bijlage VII bij die verordening, moeten aldus worden uitgelegd dat:

- zij van toepassing zijn op de oorsprongsbenamingen van wijnen die door de autoriteiten van een lidstaat zijn goedgekeurd en bij de Europese Commissie zijn aangemeld met het oog op bekendmaking ervan in de lijst van in bepaalde gebieden voortgebrachte kwaliteitswijnen overeenkomstig artikel 54, lid 4, van verordening nr. 1493/1999;*
- de oorsprongsbenamingen van wijnen die overeenkomstig artikel 54 van verordening nr. 1493/1999 beschermd zijn, deze bescherming automatisch behouden op grond van verordening (EG) nr. 1234/2007 („Integrale-GMO-verordening”);*

– de houder van een bekend, voor wijn geregistreerd merk dat termen bevat die gelijk zijn aan de naam van een bepaald gebied of van een kleinere geografische eenheid dan een bepaald gebied, dit merk slechts mag blijven gebruiken wanneer is voldaan aan de voorwaarden van punt 2, tweede alinea, van deel F van bijlage VII bij verordening nr. 1493/1999. Deze houder mag zich niet verzetten tegen het gebruik van de namen van de geografische eenheden die zijn gebruikt voor de omschrijving van in bepaalde gebieden voortgebrachte kwaliteitswijnen.”

- Ⓜ AG: Geen retro-actieve bescherming voor bekend wijnmerk tegen BOB Duca di Salaparuta (Boek9)
- Ⓜ No retroactive protections for well-known trade marks against GIs for wines, says Advocate-General (IPkat)

HvJ – CONCLUSIE – C-337/22 P (EUIPO/Nowhere) – 10 april 2025 – A-G Capeta – ECLI:EU:C:2025:272 – [conclusie](#)

Verordening (EG) nr. 207/2009 – Uniemark – Aanvraag tot inschrijving van het beeldmerk APE TEES – Oppositieprocedure – Oudere rechten – Relatieve weigeringsgrond – Brexit – Verdwijnen van het oudere recht aan het einde van de overgangperiode – Afwijzing van een oppositie uitsluitend op grond van de datum waarop een beslissing is gegeven

De oppositie van de verzoekster tegen een merkaanvraag is aanvankelijk afgewezen door het EUIPO. Na beroep is die beslissing in 2019 ingetrokken. Na het verstrijken van de Brexit-overgangperiode op 31 december 2020 heeft het EUIPO in februari 2021 geoordeeld dat rechten in het VK niet langer als basis kunnen dienen voor oppositie op grond van de Uniemarkverordening. Hierdoor konden de aangevoerde Britse rechten geen oppositie meer ondersteunen, en is de oppositie opnieuw afgewezen.

Nowhere heeft krachtens artikel 263 VWEU beroep ingesteld bij het Gerecht. Bij het bestreden arrest heeft het Gerecht de litigieuze beslissing vernietigd. Het Gerecht heeft de eerste grief van het enige middel tot vernietiging, ontleend aan schending van artikel 8, lid 4, van de Uniemarkverordening van 2009, toegewezen en de tweede grief, waarbij verzoekster verzocht om een wijziging van de litigieuze beslissing, afgewezen.

Het EUIPO heeft tegen dit arrest hogere voorziening ingesteld. In het kader van één middel betoogt dit agentschap dat het Gerecht artikel 8, lid 4, van verordening (EG) nr. 207/2009 onjuist heeft uitgelegd.

A-G geeft het Hof in overweging; De hogere voorziening af te wijzen; het arrest van 16 maart 2022, Nowhere/EUIPO – Ye (APE TEES) (T-281/21, EU:T:2022:139), te bevestigen;

HvJ – CONCLUSIE – C-182/24 (SACD e.a.) – 10 april 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – Frankrijk – ECLI:EU:C:2025:267 – [conclusie](#)

Richtlijn 2001/29/EG – Richtlijn 2004/48/EG – Artikel 47 Handvest EU – Auteursrecht en naburige rechten – Handhaving van intellectuele-eigendomsrechten – Procedurele autonomie – Doeltreffendheidsbeginsel – Recht op doeltreffende voorziening in rechte – Voorwaarde verplicht oproepen van alle (nabestaanden van) co-auteurs

In 1990 hebben filmregisseur Claude Chabrol en scenarioschrijver Paul Gégauff de exploitatierechten op enkele van hun films voor een periode van 30 jaar overgedragen aan een distributiemaatschappij.

In 2019 hebben hun erfgenamen een vordering tegen de distributiemaatschappij en andere met haar verbonden vennootschappen ingesteld, strekkende onder meer tot betaling van een schadevergoeding wegens niet-nakoming van contractuele verplichtingen en inbreuk op het auteursrecht.

Verweerder hebben aangevoerd dat een vordering tot handhaving van de rechten van de auteurs op een gemeenschappelijk werk volgens Franse recht vereist dat alle coauteurs in het geding worden opgeroepen. Dat is niet gebeurd.

De vraag is o.a. of deze verplichting om alle coauteurs in het geding op te roepen, als voorwaarde voor de ontvankelijkheid van de vordering, verenigbaar is met het Unierecht, en in het bijzonder met richtlijn 2001/29/EG, richtlijn 2004/48/EG, richtlijn 2006/115/EG en richtlijn 2006/116/EG, gelezen in samenhang met de artikelen 17 en 47 Handvest EU.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 8 van richtlijn 2001/29/EG en artikel 3 van richtlijn 2004/48/EG, gelezen in samenhang met de artikelen 1 en 2 van richtlijn 2006/116/EG en artikel 47 Handvest EU verzetten zich er in beginsel niet tegen dat als voorwaarde voor de ontvankelijkheid van een vordering wegens inbreuk op een gemeenschappelijk auteursrecht op een zelfde werk geldt dat alle coauteurs in het geding worden opgeroepen.

De toepassing van deze voorwaarde mag er echter niet toe leiden dat het voor een of meer coauteurs onmogelijk of uiterst moeilijk wordt om zelfstandig een vordering in te stellen; is dat wel het geval, dan moet de nationale rechter voorrang geven aan het in artikel 47 Handvest neergelegde recht op een doeltreffende voorziening in rechte.

- 📌 Conclusie AG: Voorwaarde verplicht oproepen van alle (nabestaanden van) co-auteurs mag ([Boek9](#))
- 📌 A-G: Oproeping van alle coauteurs als ontvankelijkheidsvereiste is toelaatbaar onder bepaalde voorwaarden ([IE-forum](#))
- 📌 AG Campos advises CJEU to rule that joint ownership of copyright remains within the remit of national law, not EU law. But is that (still) right? ([IPKat](#))

HvJ en Gerecht EU – overig

<u>T-220/24</u>	Profielstaaf behoudt modelbescherming: Gerecht bevestigt verschil in totaalindruk en zelfstandigheid van het voortbrengsel (IE forum)
<u>T-429/24</u>	Gerecht bevestigt beschrijvend karakter van ‘MEDISSET’ (IE forum)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-176/25 (Steizer), verwijzing uit **Duitsland** over Rome II (toepasselijk recht) in een zaak over **exclusieve gebruiksrechten van foto's** – [ECER](#)

OVERIG

EC-studie over contractuele praktijken van auteursrechten en naburige rechten ([Boek9](#))

Insolventie

HvJ – ARREST – C-723/23 (Amilla) – 10 april 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:262 – geen conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2019/1023 – Insolvent geworden natuurlijke persoon – Voorwaarden voor toegang tot kwijtschelding van schuld – Begrip ‘oneerlijk of te kwader trouw’ handelen – Gedrag ten aanzien van schuldeisers van een derde

Verzoeker en zijn echtgenoot waren bestuurders van twee vennootschappen die failliet zijn verklaard wegens frauduleuze insolventie. Beiden zijn als hoofdelijk aansprakelijke bestuurders aangemerkt en moesten het tekort in het vermogen van de vennootschappen aanvullen (ruim €230.000 in totaal).

Verzoeker heeft om kwijtschelding verzocht in het kader van een persoonlijke insolventieprocedure. De Spaanse belastingdienst heeft dit verzoek afgewezen omdat verzoeker eerder was aangemerkt als “betrokken persoon” bij de frauduleuze faillissementen van de vennootschappen. Volgens verzoeker is de uitsluiting van kwijtschelding volgens het Spaanse recht in strijd is met de Europese richtlijn inzake herstructurering en insolventie, die vereist dat subjectieve omstandigheden worden meegenomen.

Hof: Artikel 23, lid 1, van richtlijn (EU) 2019/1023 verzet zich niet tegen een nationale regeling die de toegang tot kwijtschelding van schuld uitsluit wanneer de schuldenaar oneerlijk of te kwader trouw heeft gehandeld jegens de schuldeisers van een derde en in het kader van de gerechtelijke vaststelling van de frauduleuze insolventie van die derde

Artikel 23, lid 2, van richtlijn 2019/1023 verzet zich niet tegen een nationale regeling die voorziet in een niet in die bepaling genoemde afwijking van het beginsel van toegang tot een procedure die kan leiden tot kwijtschelding van schuld, en die bepaalt dat een schuldenaar die in de tien jaar voorafgaand aan de kwijtscheldingsaanvraag als „betrokken persoon” is aangemerkt in een vonnis waarbij de insolventie van een derde als „frauduleus” is gekwalificeerd, geen toegang heeft tot die procedure, tenzij hij op de datum van indiening van die aanvraag alle schulden waarvoor hij aansprakelijk was heeft voldaan, ook al wordt er van de nationale rechterlijke instanties niet verlangd dat zij in subjectief opzicht beoordelen of die schuldenaar oneerlijk of te kwader trouw heeft gehandeld; als voorwaarde geldt wel dat die afwijking naar behoren gerechtvaardigd is op grond van het nationale recht.

Institutioneel

OVERIG

L.F. Miltenburg, De interlidstatelijke procedure ex artikel 259 VWEU als handhavingsinstrument van het EU-recht, in: SEW 2025/4

IPR

HvJ – ARREST – C-536/23 (Mutua Madrileña Automovilista) – 30 april 2025 – ECLI:EU:C:2025:293 – conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Bevoegdheid in verzekeringszaken – Subrogatie van de werkgever in rechten van zijn werknemer die slachtoffer is van een ongeval – Woonplaats van eiser – Begrip “getroffene”

De Duitse Staat vordert vergoeding van doorbetaald loon na een verkeersongeval van een ambtenaar in Spanje, en wil dit via een Duitse rechter doen op basis van EU-verordening 1215/2012. De centrale vraag is of een lidstaat, als werkgever die door wettelijke subrogatie het recht van het slachtoffer overneemt, zich kan beroepen op de bijzondere bevoegdheidsregels voor “getroffenen” in verzekeringszaken.

Hof: Artikel 13, lid 2, juncto artikel 11, lid 1, onder b), van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat die als werkgever het loon van een ambtenaar die bij een verkeersongeval gewond is geraakt, gedurende diens arbeidsongeschiktheid heeft doorbetaald en in diens rechten is gesubrogeerd, als „getroffene” in de zin van dat artikel 13, lid 2, de maatschappij die de wettelijke aansprakelijkheid voor het bij dat ongeval betrokken voertuig dekt, niet kan oproepen voor het gerecht van de woonplaats van die ambtenaar, maar wel voor het gerecht van de zetel van het bestuursorgaan dat die ambtenaar in dienst heeft, indien een rechtstreekse vordering mogelijk is.

- EU-Hof wijst in het kader van de internationale bevoegdheidsregels inzake verzekeringszaken een arrest over een lidstaat als werkgever ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-672/23 en C-673/23 (Electricity & Water Authority of the Government of Bahrain e.a.) – 3 april 2025 – A-G Kokott – Nederland – – Gerechtshof Amsterdam ECLI:NL:GHAMS:2023:2571 en ECLI:NL:GHAMS:2023:2570 – ECLI:EU:C:2025:243 – conclusie

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Artikel 101 VWEU – Rechterlijke bevoegdheid in burgerlijke en handelszaken – Bijzondere bevoegdheden – Internationale en relatieve bevoegdheid – Meerdere verweerders – Nauwe band – Begrip ‘onderneming’ – Hoofdelijke aansprakelijkheid – Unierechtelijk recht op schadevergoeding wegens overtreding van het kartelverbod – Causaal verband – Buiten de EER ingetreden schade

In beide in eerste aanleg ingestelde kartelschadezaken die aan het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing ten grondslag liggen, zag de rechtbank Amsterdam zich telkens geconfronteerd met meerdere verweerders (hierna gezamenlijk: „verweerders”) die op uiteenlopende plaatsen en deels in verschillende landen zijn gevestigd.

Van deze verweerders, waarvan er bij elk van beide procedures slechts één in Amsterdam is gevestigd, hebben enkelen deelgenomen aan inbreuken op het Unierechtelijke kartelverbod. Volgens verzoekende partijen horen de overige verweerders kartelrechtelijk gezien steeds tot dezelfde ondernemingen als deze inbreukmakende verweerders en kunnen zij daarom voor hun inbreuken hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld.

In hoger beroep vraagt het gerechtshof Amsterdam zich af in hoeverre het zowel internationaal als relatief bevoegd is om van alle vorderingen kennis te nemen. Net als in de zaak Athenian Brewery en Heineken is het daarvoor van essentieel belang of er tussen de vorderingen een nauwe band bestaat in de zin van artikel 8, punt 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 zodat alle procedures voor de rechter

van de woonplaats van één der verweerders, de zogenoemde „ankergedaagde”, kunnen worden gevoerd.

A-G geeft het Hof in overweging: Er is sprake van een nauwe band in de zin van artikel 8, punt 1, van de Brussel I bis-verordening tussen vorderingen die zijn ingesteld tegen vennootschappen waaromtrent ernstige aanwijzingen bestaan dat zij deel uitmaken van ondernemingen in de zin van het kartelrecht die een gezamenlijke inbreuk op het Unierechtelijke kartelverbod hebben gepleegd, voor zover niet op voorhand kan worden uitgesloten dat de gedaagde vennootschappen deel uitmaken van de betrokken ondernemingen.

De voorspelbaarheid van de rechterlijke bevoegdheid in het kader van de bepaling van de bevoegdheid op grond van artikel 8, punt 1, van de Brussel I bis-verordening is geen criterium, maar een algemeen beginsel dat bij de uitlegging van elke bijzondere bevoegdheidsregel van deze verordening in acht moet worden genomen.

Bij de toetsing van de bevoegdheid op grond van artikel 8, punt 1, van de Brussel I bis-verordening moet er weliswaar rekening worden gehouden met de toewijsbaarheid van de vordering jegens de ankergedaagde, maar alleen als een aanwijzing dat de verzoeker de voorwaarden voor toepassing van genoemde bepaling niet kunstmatig heeft gecreëerd, hetgeen wel het geval kan zijn wanneer de vordering kennelijk ongegrond is.

Het feit dat schade die in het kader van een kartelschadezaak voor een rechter van een lidstaat wordt aangevoerd, buiten de EER is ingetreden, heeft niet tot gevolg dat de vordering in het kader van de toetsing van de bevoegdheid als kennelijk ongegrond moet worden aangemerkt.

In kartelschadezaken mag gebruik worden gemaakt van het weerlegbare vermoeden dat een moedermaatschappij die direct of indirect het volledige of nagenoeg volledige kapitaal van een dochteronderneming in handen heeft, een beslissende invloed op die dochteronderneming uitoefent.

De activiteit van een tussenholding die louter aandelen beheert en aanhoudt, kan een concreet verband hebben met het voorwerp van een mededingingsrechtelijke inbreuk waarvoor de haar controlerende moedermaatschappij aansprakelijk is gesteld. Dit is in het bijzonder het geval wanneer een dochteronderneming van de tussenholding, waarop deze op haar beurt een beslissende invloed uitoefent, een economische activiteit uitoefent die een concreet verband heeft met het voorwerp van de door de grootmoedermaatschappij gepleegde inbreuk.

Bij toepassing van artikel 8, punt 1, van de Brussel I bis-verordening kan er slechts één verweerder met woonplaats in het rechtsgebied van de aangezochte rechter ankergedaagde zijn, aangezien deze bepaling niet alleen de internationale, maar ook de relatieve bevoegdheid rechtstreeks regelt. Dit staat niet in de weg aan interne verwijzing naar een andere rechter van dezelfde lidstaat, voor zover daarmee geen afbreuk wordt gedaan aan de effectieve handhaving van deze verordening.”

- e An opportunity for the CJEU to hold on a merits review test in Brussels Ia’s anchor defendants mechanism. Kokott AG’s Opinion in *Electricity & Water Authority of Government of Bahrain ea v Prismian ea*. Anchor defendants in anti-trust follow-on claims. ([GAVCLAW](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-176/25 (Steizer), verwijzing uit **Duitsland** over Rome II (toepasselijk recht) in een zaak over **exclusieve gebruiksrechten van foto’s – ECER**
- C-190/25 (Zelabrich), verwijzing uit **Duitsland** over de vraag of een **Italiaanse erkenningsprocedure van een kerkelijke nietigverklaring van een huwelijk** onder artikel 19, lid 1 **Brussel II bis verordening** valt en of **opschorting van de Duitse echtscheidingsprocedure** daarmee verenigbaar is

RECHTSPRAAK NL – Voornemen prejudiciële verwijzing – Gerechtshof Amsterdam – 8 april 2025 (publ. 28.4.25) – [ECLI:NL:GHAMS:2025:957](#)

Verordening (EG) nr. 593/2008 (Rome I) – Toepasselijk recht – Arbeidsovereenkomst Hongaarse vrachtwagenchauffeurs – Loon

In deze zaak gaat het om de vraag welk recht van toepassing is op de arbeidsovereenkomst van een aantal Hongaarse vrachtwagenchauffeurs met een Hongaarse zustervereniging van een Nederlands transportbedrijf. Het materiële achterliggende belang is of deze chauffeurs aanspraak hebben op loonbetaling overeenkomstig de Nederlandse normen. Hierbij rijzen vragen over de uitleg van artikel 8 Rome I-Verordening.

Het hof is van plan daarover de volgende prejudiciële vragen te stellen aan het HvJEU:

Kunnen bij de vaststelling van de kennelijk nauwere band de [naam 4] -criteria (en dan met name de verzekeringsplicht) onverkort worden toegepast in het internationale wegtransport?

Welke factoren kunnen in het internationale wegtransport naast de [naam 4] -criteria nog meer (of vooral) van belang zijn?

In hoeverre is hierbij van belang dat de aansluiting bij de socialebeschermingsregelingen niet in onderlinge overeenstemming tussen partijen is gebeurd, maar door [appellant 1] aan [geïntimeerden] is opgelegd?

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- CLD v Hori Ltd. Belgian Supreme Court holds 2005 Choice of Court Convention applies to UK uninterrupted since 2015. ([GAVCLAW](#))
- Rebel v Elise Tankschiffahrt in the English and Dutch courts. A post-Brexit anti-suit collision in the making.. ([GAVCLAW](#)) – o.a. over [ECLI:NL:RBROT:2024:10435](#).

Kansspelen

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-194/25 \(Leovegas Gaming\)](#), verwijzing uit Italië over de vraag of het **Italiaanse (totaal)verbod op gokreclame** verenigbaar is met het Unierecht en of het had moeten worden gemeld als een 'technisch voorschrift' in de zin van **richtlijn 2015/1535**.
-

Landbouw en visserij

HvJ – ARREST – C-657/23 (Ministerstvo zemědělství) – 10 april 2025 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2025:263 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95 – Verordening (EU) nr. 1306/2013 – Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) – Elfpo – Bescherming van de financiële belangen van de Europese Unie – Terugvordering van onverschuldigd betaalde subsidiebedragen na termijn van 18 maanden – Verjaringstermijn

M.K. heeft in 2015 een subsidie van ruim 5,2 miljoen ontvangen voor de economische herbestemming van een gebouw. Na controle bleek dat het gebouw niet gebruikt werd zoals afgesproken, waarop de subsidie volledig is teruggevorderd. M.K. verzet zich tegen de terugvordering. De Tsjechische autoriteiten zouden te laat hebben teruggevorderd, namelijk na de termijn van 18 maanden zoals bepaald in artikel 54, lid 1 van EU-verordening 1306/2013.

De verwijzende rechter wil weten of het hier gaat om een verjaringstermijn (waarbij het recht vervalt) of een ordetermin (zonder verval van recht) is.

Hof: Artikel 54, lid 1, van verordening (EU) nr. 1306/2013, gelezen in samenhang met artikel 3, lid 1, eerste alinea, van verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95 staat er niet aan in de weg dat de procedure om onverschuldigd betaalde bedragen van een subsidie die in het kader van het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (Elfpo) was verleend van de begunstigde terug te vorderen, kan worden ingesteld na het verstrijken van de termijn van 18 maanden nadat een controleverslag of een soortgelijk document waaruit blijkt dat er sprake was van een onregelmatigheid, is goedgekeurd, en, in voorkomend geval, door het betaalorgaan of het voor de terugvordering verantwoordelijke orgaan is ontvangen.

Levenslang

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad – 8 april 2025 – ECLI:NL:PHR:2025:418

Over de oplegging van de levenslange gevangenisstraf geeft de AG de Hoge Raad in overweging om een tussenarrest te wijzen waarin de betreffende bewindspersoon in de gelegenheid wordt gesteld om te voorzien in een procedure die voldoet aan de minimumvereisten uit de jurisprudentie van het EHRM. In dit advies heeft de AG betrokken dat inmiddels bekend is dat een zevental levenslanggestraften in Nederland bij het EHRM een klacht hebben ingediend tegen Nederland wegens schending van artikel 3 EVRM. Het EHRM heeft in verband hiermee verschillende vragen voorgelegd aan de Nederlandse autoriteiten. Deze vragen zouden tot nadere bezinning moeten leiden. Het EHRM heeft onder andere gevraagd hoe vaak het ACL de minister heeft geadviseerd; hoeveel levenslanggestraften er zijn toegelaten tot een re-integratietraject en aan hoeveel levenslanggestraften daadwerkelijk gratie is verleend sinds 1970 respectievelijk sinds het nieuwe herzieningsmechanisme in werking is getreden. Volgens informatie die op de website van de Stichting Forum Levenslang is te vinden, is dat sinds 1970 vijf keer gebeurd, waarvan drie keer na de herziening van het gratiebeleid in 2017, na het uitzitten van respectievelijk 38 jaar, 33,5 jaar en 31 jaar van de straf.

De overige middelen falen volgens de AG en er is geen aanleiding tot het stellen van prejudiciële vragen aan het HvJEU. Conclusie strekt tot verwerping, met uitzondering van opgelegde levenslange gevangenisstraf en tot aanhouding van beslissing over het vijfde middel. Samenhang met 23/05033, 23/05123, 24/00023 en 24/00085.

Conclusie AG over herbeoordeling levenslange gevangenisstraf (intro, alleen intern)

LHBTI-rechten

NOOT – HvJ 13 maart 2025, C-247/23 (Deldits)

- Trans* Rights Beyond Medicalisation? The CJEU in Case Deldits (C-247/23) ([European law blog](#))
- The GDPR and the Convention, no strangers to each other – Judgment of the CJEU in the case of Deldits ([Johan Callewaert](#))

OVERIG

- Budapest Pride: banned? - Banning Pride as a violation of EU free movement ([EU law analysis](#))
- Congress Rapporteur deeply concerned by constitutional amendment in Hungary ([COE](#))
- How Hungary's Pride Ban Tests the EU's Commitment to Democracy ([Verfassungsblog](#))

EHRM – factsheets en guides

- Homosexuality: criminal aspects
- [Sexual orientation issues](#)

Luchtvaart

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-149/25 (I Fly), verwijzing uit **Griekenland** over de vraag of het in het licht van verordening 93/95, die alleen **uitzonderingen** toestaat voor **officiële vluchten, noodgevallen en humanitaire vluchten**, is toegestaan dat de Griekse civiele luchtvaartautoriteit vluchten die volledig volgens **Visual Flight Rules (VFR)** worden uitgevoerd uitzondert van de **verplichte toewijzing van slots op gecoördineerde luchthavens**.

NOOT – HvJ 6 maart 2025, C-20/24 (Cymdek)

Interpretation favours air passengers - CJEU in Cymdek (C-20/24) ([ECLB](#))

OVERIG

Het Hof van Justitie en de rechten van vliegtuigpassagiers ([Curia](#))

WIKI

- [Wiki luchtvaartclaims](#)

Mededinging

EHRM – ARREST – Ships Waste Oil Collector B.V. e.a. t. Nederland – 1 april 2025g
– Grote Kamer – 2799/16 – ECLI:CE:ECHR:2025:0401JUD000279916 – Delivery of the judgment – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Artikel 13 EVRM – Doorgifte van “bijvangst”-gegevens door OM aan de NMa – Mededinging – Prijsafspraken – Recht op effectieve rechtsbescherming – Geen schending

Samenvatting onder: Procesrecht

HvJ – CONCLUSIE – C-21/24 (Nissan Iberia) – 3 april 2025 – A-G Medina – Spanje – ECLI:EU:C:2025:248 – conclusie

Artikel 101 VWEU – Richtlijn 2014/104/EU – Mededinging – Doeltreffendheidsbeginsel – Schadevergoeding voor verboden praktijk – Verjaringstermijn – Arrest HvJEU C-605/21 (Heureka Group) – Bekendmaking besluit nationale mededingingsautoriteit op haar website – Bindende kracht van een besluit van een nationale mededingingsautoriteit dat nog niet definitief is – Schorsing of stuiting van de verjaringstermijn

Een natuurlijke persoon zegt schade te hebben geleden als gevolg van een inbreuk op artikel 101 VWEU en de Spaanse mededingingswet door Nissan Iberia. De inbreuk is vastgesteld door de nationale commissie voor markten en mededinging (CNMC) en gepleegd door verschillende ondernemingen, waaronder Nissan. Het besluit van de CNMC is bekendgemaakt op haar website.

In haar verweer betoogt Nissan dat deze vordering is verjaard. Volgens Nissan is het voor het ingaan van de verjaringstermijn niet noodzakelijk dat dit besluit definitief wordt.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 101 VWEU en het verzetten zich niet tegen een nationale regeling, zoals uitgelegd door de betreffende nationale rechterlijke instanties, die bepaalt dat de verjaringstermijn die van toepassing is op schadevorderingen wegens een bij besluit van een nationale mededingingsautoriteit vastgestelde inbreuk op het mededingingsrecht van de Unie (vervolgvorderingen tot schadevergoeding), pas begint te lopen nadat dit besluit definitief is geworden, in voorkomend geval nadat het is bevestigd door de betreffende nationale rechterlijke instanties.

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-672/23 en C-673/23 (Electricity & Water Authority of the Government of Bahrain e.a.) – 3 april 2025 – A-G Kokott – Nederland – Gerechtshof Amsterdam ECLI:NL:GHAMS:2023:2571 en ECLI:NL:GHAMS:2023:2570 – ECLI:EU:C:2025:243 – conclusie

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Artikel 101 VWEU – Rechterlijke bevoegdheid in burgerlijke en handelszaken – Bijzondere bevoegdheden – Internationale en relatieve bevoegdheid – Meerdere verweerders – Nauwe band – Begrip ‘onderneming’ – Hoofdelijke aansprakelijkheid – Unierechtelijk recht op schadevergoeding wegens overtreding van het kartelverbod – Causaal verband – Buiten de EER ingetreden schade

Samenvatting onder: IPR

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-191/25 (Wenzel Logistics), verwijzing uit **Oostenrijk** over de vraag vanaf wanneer **wettelijke rente** over de **kartelschade** moet worden betaald – [ECER](#)
- C-181/25 (Assessorato regionale della Salute), verwijzing uit **Italië** over **dienstenrichtlijn**, en gebruik van '**historische kosten**' door de regio Sicilië bij de **financiering van particuliere zorginstellingen** (waardoor nieuwe instellingen benadeeld worden) in strijd is met het Unierecht inzake **mededinging en markttoegang** – [ECER](#)

OVERIG

Europese Commissie presenteert verslag over mededingingsbeleid 2024 ([ECER](#))

Het verslag presenteert de belangrijkste wetgevingsinitiatieven en beleidsontwikkelingen in 2024, evenals een selectie van belangrijke handhavingsacties.

Mijnbouw

HvJ – CONCLUSIE – C-144/24 (Commissie/Hongarije) – 30 april 2025 – A-G Rantos – ECLI:EU:C:2025:312 – [conclusie](#)

Richtlijn (EU) 2015/1535 – Niet-nakoming – Vrijheid van vestiging – Minimale winningshoeveelheid van minerale hulpbronnen – Lagere referentieprijzen – Extra winningsvergoeding Verplichte kennisgeving

Met het onderhavige tegen Hongarije gerichte beroep wegens niet-nakoming verzoekt de Europese Commissie het Hof vast te stellen dat Hongarije, door in 2021 nationale regels vast te stellen die betrekking hebben op de betaling van een extra winningsvergoeding en op een minimale winningshoeveelheid van bepaalde minerale hulpbronnen, de verplichtingen niet is nagekomen die op deze lidstaat rusten krachtens artikel 49 VWEU en richtlijn (EU) 2015/1535.

A-G geeft het Hof in overweging: vast te stellen dat Hongarije, door regeringsbesluit nr. 404/2021 betreffende de extra winningsvergoeding die moet worden betaald met het oog op het herstel van de economie vast te stellen, zijn verplichtingen krachtens artikel 49 VWEU niet is nagekomen;

Milieu, natuur, duurzame energie

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-151/25 (Viaudret), verwijzing uit **België** over de vraag of een **tienjarige verlenging** van een **milieuvergunning** voor een **windturbinepark**, waarbij de exploitatievoorwaarden worden gewijzigd, een **nieuwe inspraakprocedure volgens het Aarhus-verdrag** vereist – [ECER](#)
- C-189/25 (Virus II), verwijzing uit **Oostenrijk** over richtlijn 2001/42 en de vraag of (en wanneer) een plan voor de aanleg van een **autoweg** (aangemerkt als 'federale weg') onderworpen moet worden aan een **strategische milieubeoordeling**.

NOOT – EHRM 30 januari 2025, Cannavacciuolo e.a. t. Italië

Individual vs. representative applications or environment vs. climate issues – The ECtHR's Cannavacciuolo and Others v. Italy judgment (Strasbourg observers)

REGELGEVING

- Richtlijn (EU) 2025/794 van het Europees Parlement en de Raad van 14 april 2025 tot wijziging van de Richtlijnen (EU) 2022/2464 en (EU) 2024/1760 wat betreft de datums waarop lidstaten bepaalde vereisten inzake duurzaamheidsrapportering en passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven moeten toepassen, PB L, 2025/794, 16.4.2025
- BNC Fiche: Voorstel Verlaging Beschermde Status Wolf Habitatrichtlijn, Kamerstuk 22112, nr. 4024

OVERIG

- Habitats directive: Council agrees on the targeted proposal to change the protection status of the wolf (Raad) Artikel: Gepaste zorgvuldigheidsverplichtingen uit de CSDDD en de omzetting in Nederlandse wetgeving (bijzonder strafrecht)
- Het klimaattransitieplan: over de implementatie van artikel 22 CSDDD in de Wivo (bijzonder strafrecht)
In deze bijdrage staat het klimaattransitieplan centraal. Het Nederlandse conceptwetsvoorstel ter implementatie van de Corporate Sustainability Due Diligence Directive, de zogeheten Wet internationaal verantwoord ondernemen, verplicht zeer grote ondernemingen om een klimaattransitieplan op te stellen en naar beste vermogen uit te voeren

EHRM – factsheets en guides

- Environment
- Climate change
- Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme - Environnement

Ne bis in idem

 EHRM – ARREST – Badescu e.a. t. Roemenië – 15 april 2025 – 22198/18 – ECLI:CE:ECHR:2025:0415JUD002219818 – persbericht – arrest

Artikel 7 EVRM – Geen straf zonder wet – Strafrechtelijk onderzoek naar rechters is mogelijk, maar uitsluitend voor wat betreft de gedragingen van de rechter en niet diens beslissing

Samenvatting onder: procesrecht en recht op eerlijk proces

NOOT – HvJ 30 januari 2025, C-205/23 (Engie Romania)

B. van der Vorm, Engie România SA (HvJ EU, C 205/23) – Ne bis in idem: cumulatie van twee bestuurlijke boetes wegens hetzelfde feit (ECHR updates)

OVERIG

S.M.A. Lestrade, De betekenis van het Unierechtelijke ne bis in idem-beginsel in transnationale zaken, in: SEW 2025/4

EHRM – factsheets en guides

- Right not to be tried or punished twice
- Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the ECHR – right not to be tried or punished twice

Onderwijs en studenten

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-131/25 (Dris), verwijzing uit **België** 🇧🇪 over **quota voor niet ingezetenen bij studie geneeskunde, recht op onderwijs, Unieburgerschap en non-discriminatiebeginsel**

EHRM – factsheets en guides

- Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the ECHR – right to education

Overlevering en uitlevering

HvJ – ARREST – C-743/24 (Alchaster II) – 3 april 2025 – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2025:230 – persbericht – conclusie – arrest (Engelse versie)

Artikel 7 EVRM – Artikel 49, lid 1, Handvest EU (verbod op straffen met terugwerkende kracht) – Brexit – Handels- en samenwerkingsovereenkomst met het VK en Noord-Ierland – Aanhoudingsbevel – Overlevering – Nadelige wijziging voorwaarden voor vrijlating op proeftijd – Legaliteitsbeginsel inzake delicten en straffen – EHRM arrest 21 oktober 2013, Del Río Prada tegen Spanje

Het Hooggerechtshof van Ierland legt voor de tweede keer een vraag voor aan het HvJEU in een zaak waarin de Ierse autoriteiten in twijfel trekken of een persoon die ervan wordt verdacht een reeks strafbare feiten in het VK te hebben gepleegd, aan laatstgenoemde staat moet worden overgeleverd op grond van de relevante bepalingen van de Handels- en samenwerkingsovereenkomst (HSO) tussen de EU en het VK.

Een districtsrechter heeft vier aanhoudingsbevelen uitgevaardigd met betrekking tot een persoon die ervan wordt verdacht terrorisme gerelateerde misdrijven in Noord-Ierland te hebben gepleegd. Voor het

Hooggerechtshof van Ierland beweert hij dat zijn overlevering onverenigbaar zou zijn met het beginsel dat misdrijven en straffen bij wet moeten worden vastgesteld vanwege een ongunstige wijziging van de regels inzake vrijlating onder vergunning (VI) die door het VK zijn aangenomen na het vermeende plegen van de betrokken misdrijven.

In het arrest in zaak C-202/24 (Alchaster), in antwoord op het eerste verzoek om een prejudiciële beslissing, heeft het Hof geoordeeld dat een rechterlijke autoriteit van een lidstaat moet onderzoeken of de overlevering van een persoon aan het VK op grond van een aanhoudingsbevel inbreuk kan maken op de rechten van die persoon krachtens artikel 49, lid 1 Handvest EU dat met name de retroactieve oplegging van een zwaardere straf verbiedt. De uitvoerende rechterlijke autoriteit kan alleen weigeren het arrestatiebevel ten uitvoer te leggen als zij, na aanvullende informatie en garanties te hebben opgevraagd, specifieke en actuele informatie heeft waaruit blijkt dat de persoon kan worden veroordeeld tot een zwaardere straf dan die aanvankelijk was voorzien op de datum van het vermeende plegen van het misdrijf. Met zijn tweede verzoek om een prejudiciële beslissing vraagt het Hooggerechtshof van Ierland zich af of het in het Handvest vastgelegde verbod op het opleggen van een 'zwaardere straf' dan die welke van toepassing was op het moment dat het misdrijf zou zijn gepleegd, ook betrekking heeft op een situatie waarin de voorwaarden voor vrijlating op proeftijd zijn aangescherpt.

Het Hof oordeelt dat een verscherping van de voorwaarden voor vrijlating op proeftijd in principe niet uitsluit dat de overlevering van de gezochte persoon plaatsvindt. Een dergelijke verscherping komt in principe niet neer op het opleggen van een zwaardere straf dan die welke aanvankelijk voorzien was.

Hof: De tweede zin van artikel 49, lid 1, Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „zwaardere straf” in de zin van die bepaling in beginsel niet ziet op een situatie waarin de wettelijke bepalingen inzake een regeling voor voorwaardelijke invrijheidstelling aldus zijn gewijzigd dat een automatisch recht op voorwaardelijke invrijheidstelling na de eerste helft van een opgelegde straf te hebben uitgezeten, is vervangen door een recht op invrijheidstelling na ten minste twee derde van een opgelegde straf te hebben uitgezeten, waarbij deze invrijheidstelling afhankelijk is van een beoordeling door de Parole Commissioners.”

- E Arrest warrants issued by the United Kingdom: a hardening of the conditions for release on licence does not, in principle, preclude the surrender of the requested person (Persbericht curia)

HvJ – ARREST – C-481/23 (Sangas) – 10 april 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:259 – geen conclusie – arrest

Kaderbesluit 2002/584/JBZ – Europees aanhoudingsbevel – Gronden tot facultatieve weigering tenuitvoerlegging – Voorwaarde dat de feiten naar het strafrecht van de uitvoerende lidstaat onder zijn rechtsmacht vallen – Niet-definitieve veroordeling

De Spaanse rechter heeft een Spaanse staatsburger die ingezetene is van Roemenië veroordeeld voor belastingfraude en witwassen. Spanje heeft een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd nadat de verdachte tijdens de cassatieprocedure naar Roemenië terugging.

De Roemeense rechter heeft de overlevering geweigerd op grond van verjaring volgens Roemeens recht en zijn langdurige verblijf in Roemenië. De Spaanse rechter betwijfelt of deze gronden geldig zijn, aangezien de feiten in Spanje zijn gepleegd en Roemenië niet bevoegd is om de Spaanse straf ten uitvoer te leggen.

Het hof beantwoordt de vraag of overlevering mag worden geweigerd op basis van verjaring of langdurig verblijf, zelfs als de veroordeling nog niet definitief is en Roemenië zich niet ertoe verplicht om de straf ten uitvoer te leggen. Spanje, Litouwen en Oostenrijk hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 4, punt 6, van kaderbesluit 2002/584/JBZ moet aldus worden uitgelegd dat de voor de uitvoering van een EAB bevoegde rechterlijke autoriteit niet op grond van deze bepaling kan weigeren

dit aanhoudingsbevel ten uitvoer te leggen wanneer het niet is uitgevaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel.

Artikel 4, punt 4, van kaderbesluit 2002/584, moet aldus moet worden uitgelegd dat de voor de uitvoering van een EAB bevoegde rechterlijke autoriteit niet op grond van deze bepaling kan weigeren om dit aanhoudingsbevel ten uitvoer te leggen wanneer de feiten naar het strafrecht van de uitvoerende lidstaat niet onder zijn rechtsmacht vallen, zelfs als de strafvervolgning of de straf zou zijn verjaard indien de wet van deze lidstaat van toepassing was geweest.

- EU-Hof verduidelijkt facultatieve gronden tot weigering van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel (EAB) ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-641/23 (Dubers) – 3 april 2025 – A-G De La Tour – Nederland – Rechtbank Amsterdam – ECLI:EU:C:2025:251 – conclusie

Kaderbesluit 2008/909/JBZ – Kaderbesluit 2002/584/JBZ – EAB – Overlevering – Strafvervolgning voor niet nakomen verplichting tot betalen kinderalimentatie – Geen strafbaar feit in Nederland – Ontbreken van dubbele strafbaarheid – Overlevering onder terugkeergarantie

De Poolse rechter heeft een Europese aanhoudingsbevel uitgevaardigd tegen Y.M. met het oog op strafvervolgning voor het niet nakomen van de verplichting tot het betalen van kinderalimentatie voor zijn minderjarige zoon. De Rechtbank Amsterdam, de verwijzende rechter, is de uitvoerende rechterlijke autoriteit en heeft vastgesteld dat dit feit naar Nederlands recht geen strafbaar feit vormt, maar overweegt niettemin af te zien van toepassing van de grond tot facultatieve weigering van de tenuitvoerlegging ex artikel 4, punt 1, van dit kaderbesluit.

De vragen gaan over de verhouding tussen Kaderbesluit 2008/909/JBZ en Kaderbesluit 2002/584/JBZ wanneer uitvoering wordt gegeven aan het in artikel 5, punt 3, van kaderbesluit 2002/584 neergelegde mechanisme van overlevering onder terugkeergarantie.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 5, punt 3, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, alsmede artikel 9, lid 1, onder d), en artikel 25 van kaderbesluit 2008/909/JBZ moeten aldus worden uitgelegd dat in een situatie waarin de uitvoerende rechterlijke autoriteit bij ontbreken van dubbele strafbaarheid geen gebruik maakt van de mogelijkheid om de in artikel 4, punt 1, van kaderbesluit 2002/584, bedoelde weigeringsgrond in te roepen en de opgeëiste persoon overlevert op voorwaarde dat een terugkeergarantie wordt gegeven overeenkomstig artikel 5, punt 3, van kaderbesluit 2002/584, de bevoegde autoriteit van de uitvoerende lidstaat in het stadium van de erkenning en de tenuitvoerlegging van het jegens deze persoon uitgesproken veroordelende vonnis in beginsel niet de in artikel 9, lid 1, onder d), van kaderbesluit 2008/909, bedoelde grond van weigering van de erkenning en tenuitvoerlegging kan aanvoeren, die eveneens berust op het ontbreken van dubbele strafbaarheid.

In geval van een wijziging van de omstandigheden die zich na de overlevering heeft voorgedaan en die kan rechtvaardigen dat de vrijheidsstraf of de tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel in de uitvaardigende lidstaat in plaats van in de uitvoerende lidstaat ten uitvoer wordt gelegd, en indien ondanks deze wijziging van de omstandigheden de terugkeergarantie niet is opgeheven als gevolg van het overleg tussen de bevoegde autoriteiten van deze twee lidstaten overeenkomstig artikel 4, leden 2 tot en met 5, van kaderbesluit 2008/909, zoals gewijzigd bij kaderbesluit 2009/299, moet artikel 25 van kaderbesluit 2008/909, aldus worden uitgelegd dat het zich er niet tegen verzet dat de bevoegde autoriteit van de uitvoerende lidstaat de mogelijkheid heeft om zich te beroepen op de in artikel 9, lid 1, onder d), van dat kaderbesluit neergelegde grond tot weigering van de erkenning en tenuitvoerlegging.”

HvJ – CONCLUSIE – C-798/23 (Abbottly) – 10 april 2025 – A-G De La Tour – Ierland – ECLI:EU:C:2025:265 – [conclusie](#)

Kaderbesluit 2002/584/JBZ – Europees aanhoudingsbevel (EAB) – Gronden tot weigering tenuitvoerlegging EAB – Begrip „proces dat tot de beslissing heeft geleid” – Omzetting van een bijkomende straf van politietoezicht in een vrijheidsstraf ”

Dit verzoek is ingediend in het kader van een procedure betreffende de tenuitvoerlegging, in Ierland, van een Europees aanhoudingsbevel (EAB) dat is uitgevaardigd tegen SH met het oog op de tenuitvoerlegging, in Letland, van een vrijheidsstraf.

Uit artikel 4 bis, lid 1, van kaderbesluit 2002/584 volgt dat de uitvoerende rechterlijke autoriteit de tenuitvoerlegging van het EAB voor de uitvoering van een tot vrijheidsbeneming strekkende straf of maatregel kan weigeren, indien de betrokkene niet in persoon is verschenen op het proces dat tot de beslissing heeft geleid, tenzij aan specifieke in die bepaling genoemde omstandigheden is voldaan.

De Supreme Court wil weten of het begrip „proces dat tot de beslissing heeft geleid” in deze bepaling ziet op een procedure op grond waarvan een rechter kan gelasten dat een eerder opgelegde bijkomende straf van politietoezicht, wegens de niet-naleving van de voorwaarden van deze straf wordt omgezet in een vrijheidsstraf die gelijk is aan de helft van de duur van de niet-ondergane straf van politietoezicht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 4 bis, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, gelezen in het licht van de artikelen 47 en 48 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „proces dat tot de beslissing heeft geleid” in deze bepaling ziet op een procedure op grond waarvan een rechter kan gelasten dat een eerder opgelegde bijkomende straf van politietoezicht, wegens de niet-naleving van de voorwaarden van deze straf wordt omgezet in een vrijheidsstraf die gelijk is aan de helft van de duur van de niet-ondergane straf van politietoezicht.”

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-219/25 PPU (Kamekris), verwijzing uit **Frankrijk** over de vraag of Frankrijk een **uitlevering aan Georgië** moet weigeren, nadat België datzelfde verzoek al had afgewezen vanwege **mensenrechtenrisico's**.

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 25 april 2025 – [persbericht](#) – [ECLI:NL:HR:2025:592](#)

Uitlevering aan Rwanda – Taakverdeling uitleveringsrechter, Minister en burgerlijke rechter

Verweerder heeft in 2001 asiel gekregen en in 2006 de Nederlandse nationaliteit. Beide beslissingen zijn later ingetrokken, maar deze zijn nog niet onherroepelijk. Rwanda wil appellant strafrechtelijk vervolgen omdat hij verdacht wordt van deelname aan de genocide in 1994. Rwanda heeft daarom verzocht om zijn uitlevering. In 2021 heeft de rechtbank Den Haag de uitlevering toelaatbaar verklaard. De Hoge Raad (strafkamer) heeft het cassatieberoep van verweerder tegen deze uitspraak verworpen. Bij beschikking van 6 maart 2023 heeft de minister van Justitie en Veiligheid besloten verweerder aan Rwanda uit te leveren.

Verweerder vordert in kort geding, samengevat, primair een verbod aan de Staat hem uit te leveren aan Rwanda en subsidiair een verbod hem uit te leveren zonder dat toereikend onderzoek is gedaan naar onder meer de vraag of verweerder de persoon is die door Rwanda wordt gezocht, althans voordat nadere, toereikende garanties zijn bedongen dat zijn fundamentele rechten niet zullen worden

geschonden, en voordat definitief is beslist in de zaken met betrekking tot de intrekking van zijn Nederlanderschap en zijn verblijfsvergunning.

De voorzieningenrechter heeft de vorderingen afgewezen. Het Gerechtshof Den Haag heeft het vonnis van de voorzieningenrechter vernietigd en de Staat verboden verweerder aan Rwanda uit te leveren.

Aannemelijk is dat verweerder, door zijn activiteiten voor de Rwandese oppositiepartij FDU-Inkingi en zijn familiebanden met voormalig president Habyarimana, in Rwanda bekend staat (en ook bij de Rwandese regering bekend is) als politiek tegenstander van het regime van de huidige president, Kagame. Het is dan ook voldoende aannemelijk dat appellant als bekende tegenstander van het regime het risico loopt dat hij te maken zal krijgen met politieke inmenging in zijn proces.

De Staat heeft cassatieberoep ingesteld.

De Hoge Raad overweegt dat de burgerlijke rechter bij de beoordeling van de vraag of sprake is van een reëel risico op een flagrante schending van art. 6 EVRM, niet gebonden is aan het oordeel van de uitleveringsrechter ter zake, en evenmin dat oordeel tot uitgangspunt behoeft te nemen. Het staat de burgerlijke rechter daarbij vrij tot een andere waardering te komen van aan hem voorgelegde feiten en omstandigheden en aan hem voorgelegd bewijsmateriaal dan waartoe de uitleveringsrechter is gekomen. Onverlet blijft dat de burgerlijke rechter aan een beroep op schending van fundamentele rechten bij uitlevering voorbij mag gaan als de opgeëiste persoon daaraan niet (ook) andere feiten en omstandigheden of ander bewijsmateriaal ten grondslag heeft gelegd dan waarover de uitleveringsrechter in dat verband reeds heeft geoordeeld, en dat de burgerlijke rechter hetgeen in de uitleveringsprocedure niet aan de orde is gesteld en in de civiele procedure wel naar voren wordt gebracht, in zijn beoordeling dient te betrekken (zie hiervoor in 3.2.4).

Het onderdeel slaagt niet omdat het uitgaat van een onjuiste rechtsopvatting. De overige klachten van het middel kunnen evenmin tot cassatie leiden.

Zie ook: [ECLI:NL:HR:2025:664](#)

- 📌 Verbod uitlevering Rwandese genocideverdachten aan Rwanda definitief ([persbericht Hoge Raad](#))
- 📌 Genocideverdachten definitief niet uitgeleverd aan Rwanda ([NJB](#))

EHRM – factsheets en guides

- [Extradition and life imprisonment](#)

Prejudiciële procedure HvJ

HvJ – CONCLUSIE – [C-197/24 \(Šil'arský\)](#) – 30 april 2025 – A-G Spielmann – Slowakije – [ECLI:EU:C:2025:308](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2011/7/EU – Richtlijn 93/13/EEG – Bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties – Begrip ‚onderneming’ – Begrip ‚handelstransactie’ – Begrip ‚consument’ – Natuurlijke persoon die gebruik heeft gemaakt van de diensten van een advocaat ten behoeve van de oprichting van een handelsvennootschap – Artikel 267 VWEU – Bevoegdheid van het Hof – Ontvankelijkheid

Samenvatting onder: [Civiel](#)

Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ARREST – Ships Waste Oil Collector B.V. e.a. t. Nederland – 1 april 2025 – Grote Kamer – 2799/16 – ECLI:CE:ECHR:2025:0401JUD000279916 – Delivery of the judgment – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Artikel 13 EVRM – Doorgifte van “bijvangst”-gegevens door OM aan de NMa – Mededinging – Prijsafspraken – Recht op effectieve rechtsbescherming – Geen schending

Samenvatting onder: Procesrecht

EHRM – ARREST – Green t. Verenigd Koninkrijk – 8 april 2025 – 22077/19 – ECLI:CE:ECHR:2025:0408JUD002207719 – persbericht – arrest

Artikelen 6 en 8 EVRM – Parlementaire onschendbaarheid – Onthulling door Britse parlementariër – Geen schending

Deze zaak draait om Lord Hain, een lid van het Britse House of Lords, die heeft onthuld dat klager zich schuldig heeft gemaakt aan seksueel grensoverschrijdend gedrag en dat vervolgens met geheimhoudingsovereenkomsten en zwijggeld in de doofpot heeft gestopt. The Telegraph schreef hierover een aanvankelijk anoniem artikel. Hain heeft onthuld dat het artikel in werkelijkheid over klager ging. De nationale rechter heeft de claims van klager afgewezen, omdat Hain parlementaire onschendbaarheid geniet.

Het hof overweegt dat het aan de lidstaten zelf is om de voorwaarden voor parlementaire onschendbaarheid vast te stellen, en dat het Verenigd Koninkrijk binnen de *margin of appreciation* heeft gehandeld. Het standpunt dat het Verenigd Koninkrijk geen toereikende maatregelen heeft om te voorkomen dat parlementariërs dit soort informatie vrijgeven wordt daarom verworpen.

- 📌 Case Law, Strasbourg: Green v United Kingdom, Challenge to Parliamentary Privilege Dismissed – Hugh Tomlinson KC (Inform)
- 📌 Green v. the United Kingdom: absolute parliamentary immunity in Parliament, no matter the cost? (Strasbourg observers)

EHRM – ARREST – Kulák t. Slowakije – 3 april 2025 – 57748/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:0403JUD005774821 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Corruptieonderzoek – Huiszoeking bij advocatenkantoor – Onvoldoende waarborgen – Schending

Klager is advocaat in Slowakije. De klacht heeft betrekking op een huiszoeking die op het advocatenkantoor van klager heeft plaatsgevonden in 2020.

Het hof overweegt allereerst dat er een algemene wettelijke grondslag was in Slowakije voor een huiszoeking bij de advocaat (geheimhouder) en dat deze mogelijkheid met voldoende waarborgen was omgeven, zoals bijvoorbeeld de aanwezigheid van de deken tijdens de huiszoeking. In dit geval is echter sprake van schending van artikel 8 EVRM nu de hele computer van klager in beslag is genomen terwijl het in het afgegeven huiszoekingsbevel toestemming was gegeven voor inbeslagname van specifiek in het bevel omschreven data. Vervolgens ontbrak het aan wettelijke bescherming voor het scheiden

van informatie die relevant is voor de strafrechtelijke verdenking en de overige informatie. Schending artikel 8 EVRM.

 [ECHR updates](#)

 EHRM – ARREST – Kavečanský t. Slowakije – 29 april 2025 – 49617/22 – [ECLI:CE:ECHR:2025:0429JUD004961722](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 8 EVRM – Huiszoeking notariskantoor en privéhuis – Schending

Klager heeft een notariskantoor in Slowakije. Hij wordt verdacht van verduistering. De Kamer van Notarissen van Slowakije heeft in 2021 het notariskantoor van klager doorzocht. De politie heeft ook leegstaande woningen van klager doorzocht. Klager klaagt in het bijzonder over de doorzoeking in zijn notariskantoor en in zijn woning en de inbeslagname van zijn elektronische apparaten.

Het EHRM oordeelt dat artikel 8 EVRM is geschonden doordat er geen voorafgaand gerechtelijk bevel was voor de doorzoeking van het kantoor en er geen effectieve mogelijkheid was om op te komen tegen het besluit om de doorzoeken te bevelen of de wijze waarop deze zijn uitgevoerd. Daarbij hecht het hof aan de beroepsmatige privileges die een notaris toekomen en die verbonden zijn aan hun rol in de rechtsbedeling en de bescherming van het recht van een cliënt op een eerlijk proces, zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM.

Het Hof wijst er op dat de wettelijke bepaling van het Wetboek van Strafvordering die betrekking heeft op huiszoeken inmiddels is gewijzigd, in die zin dat een huiszoeking gebaseerd moet zijn op een voorafgaand gerechtelijk bevel, en dat een ex post factum rechterlijke goedkeuring moet worden verleend indien een huiszoeking is uitgevoerd zonder een dergelijk bevel. Schending van artikel 8 EVRM.

 EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – Grande Oriente d'Italia t. Italië – 28 april 2025 – 29550/17 – [arrest 19.12.24](#) – [persbericht verwijzing](#)

Artikel 8 EVRM – Doorzoeking bij vereniging in parlementair onderzoek

Tijdens een parlementair onderzoek naar de maffia is een doorzoeking verricht in de gebouwen van de vereniging. De autoriteiten hebben documenten in beslag genomen, waaronder een lijst van meer dan 6.000 leden. In het arrest van 19 december 2024 heeft het EHRM unaniem geoordeeld dat de huiszoeking en inbeslagneming een duidelijke wettelijke basis misten, buitenproportioneel in omvang waren en er geen toereikende procedurele waarborgen waren om misbruik te voorkomen.

Op verzoek van de Italiaanse overheid wordt de zaak doorverwezen naar de Grote Kamer.

HvJ – ARREST – C-710/23 (Ministerstvo zdravotnictví) – 3 april 2025 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2025:231 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Rechtmatigheid van de verwerking – Toegang tot documenten – COVID 19 – Gegevens van vertegenwoordiger van rechtspersoon – Begrip persoonsgegevens – Nationale verplichting om betrokkene voorafgaand te informeren en te raadplegen

Verzoeker heeft bij het ministerie verzocht om informatie over de identificatie van personen die overeenkomsten hadden ondertekend die door dit ministerie waren gesloten voor de aankoop van screeningtests voor COVID-19, alsmede certificaten voor die tests die aangaven dat zij mochten worden gebruikt op het grondgebied van de Unie.

Het ministerie heeft hem de certificaten doen toekomen, waarbij het de informatie omtrent de natuurlijke personen die deze certificaten namens de betrokken rechtspersonen hadden ondertekend, onleesbaar was gemaakt. Verzoeker heeft beroep ingesteld vanwege het onleesbaar maken van de gegevens.

De verwijzende rechter wil allereerst weten of het hier gaat om persoonsgegevens in de zin van artikel 4, punt 1, AVG zijn. of dat het hier gaat om gegevens betreffende een rechtspersoon. Is de nationale verplichting om betrokkene te informeren verenigbaar is met het Unierecht.

Hof: Artikel 4, punten 1 en 2, van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat de verstrekking van de voor- en achternaam, de handtekening en de contactgegevens van een natuurlijke persoon die een rechtspersoon vertegenwoordigt, een verwerking van persoonsgegevens vormt. De omstandigheid dat deze verstrekking uitsluitend wordt verricht om de identificatie mogelijk te maken van de natuurlijke persoon die bevoegd is om namens deze rechtspersoon op te treden, is in dit verband irrelevant.

Artikel 6, lid 1, onder c) en e), van verordening 2016/679, gelezen in samenhang met artikel 86 van deze verordening, verzet zich niet tegen nationale rechtspraak op grond waarvan een verwerkingsverantwoordelijke, die een overheidsinstantie is die tot taak heeft het recht van toegang van het publiek tot officiële documenten in overeenstemming te brengen met het recht op bescherming van persoonsgegevens, de betrokken natuurlijke persoon moet informeren en raadplegen alvorens officiële documenten met dergelijke gegevens te verstrekken, mits de toepassing van deze verplichting noch onmogelijk is, noch onevenredige inspanningen vereist, en dus niet ertoe leidt dat het recht van het publiek op toegang tot dergelijke documenten op onevenredige wijze wordt beperkt.

 ECHR updates

 Verstreking van vertegenwoordigersgegevens in officiële documenten valt onder de AVG, voorafgaande raadpleging toegestaan binnen grenzen (IT&recht)

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-313/23, C-316/23 et C-332/23 (Inspektorat kam Visshia sadeben savet) – 30 april 2025 – ECLI:EU:C:2025:303 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikel 47 Handvest EU – Justitiële toezichthoudende autoriteit die bevoegd is om een tuchtprocedure in te leiden tegen rechters en openbare aanklagers – Aanblijven van leden van justitiële toezichthoudende autoriteit in hun functie na afloop van de wettelijke duur van hun mandaat – Begrip ‘Verwerkingsverantwoordelijke’ – Rechterlijke instantie die de justitiële toezichthoudende autoriteit toegang verleent tot persoonsgegevens betreffende banktegoeden van rechters en openbare aanklagers en hun familieleden

De Bulgaarse rechter behandelt een verzoek van de toezichthoudende autoriteit IVSSom het bankgeheim van rechters, aanklagers en hun familieleden op te heffen. De rechter twijfelt of de IVSS

dit verzoek mag doen, aangezien de mandaten van haar leden in 2020 zijn verlopen zonder dat nieuwe zijn benoemd, wat haar onafhankelijkheid onder EU-recht in twijfel kan trekken. Verder vraagt de rechter zich af wat zijn rol en verplichtingen zijn onder de AVG, bijvoorbeeld of hij als verwerkingsverantwoordelijke geldt wanneer hij toegang tot persoonsgegevens verleent, of zelfs als toezichthoudende autoriteit. Ook wil hij weten of hij verplicht is ambtshalve te controleren of de gegevensverwerking door de IVSS rechtmatig is, om zo de bescherming van persoonsgegevens en een doeltreffende rechtsgang te waarborgen.

Hof: Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het beginsel van rechterlijke onafhankelijkheid zich verzet tegen de praktijk van een lidstaat waarbij de leden van een gerechtelijk orgaan van die lidstaat, die door het parlement van die lidstaat worden gekozen voor mandaten voor bepaalde tijd en bevoegd zijn om toezicht te houden op de rechterlijke werkzaamheden van magistraten, op hun integriteit en op de vraag of zij geen belangenconflicten hebben, alsook bevoegd zijn om aan een ander gerechtelijk orgaan voor te stellen om een tuchtprocedure in te leiden met de bedoeling om deze magistraten tuchtrechtelijke sancties op te leggen, hun functies blijven uitoefenen na het verstrijken van de in de grondwet van die lidstaat vastgestelde wettelijke duur van hun mandaat totdat dit parlement nieuwe leden kiest, zonder dat de verlenging van de vervallen mandaten berust op een uitdrukkelijke rechtsgrondslag in het nationale recht met duidelijke en nauwkeurige regels voor de uitoefening van die functie en zonder waarborg dat deze verlenging in de praktijk van beperkte duur is.

Artikel 2 van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat bij de verstrekking aan een gerechtelijk orgaan van persoonsgegevens die beschermd zijn door het bankgeheim en betrekking hebben op magistraten en hun familieleden met het oog op de verificatie van de verklaringen van die magistraten over hun vermogen en dat van hun familieleden, welke verklaringen worden gepubliceerd, sprake is van een verwerking van persoonsgegevens die binnen de materiële werkingssfeer van deze verordening valt.

Artikel 4, punt 7, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat een rechterlijke instantie die bevoegd is om op verzoek van een ander gerechtelijk orgaan machtiging te verlenen voor de verstrekking door een bank van bankrekeninggegevens van magistraten en hun familieleden aan dat orgaan, niet kan worden aangemerkt als verwerkingsverantwoordelijke in de zin van die bepaling.

Artikel 51 van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat een rechterlijke instantie die bevoegd is om machtiging te verlenen voor de verstrekking van persoonsgegevens aan een ander gerechtelijk orgaan, geen toezichthoudende autoriteit in de zin van dat artikel is, wanneer deze rechterlijke instantie door haar lidstaat niet is belast met het toezicht op de toepassing van deze verordening teneinde met name de grondrechten en fundamentele vrijheden van natuurlijke personen in verband met de verwerking van hun persoonsgegevens te beschermen.

Artikel 79, lid 1, van verordening 2016/679, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU, moet aldus worden uitgelegd dat een rechterlijke instantie die bevoegd is om machtiging te verlenen voor de verstrekking van persoonsgegevens aan een ander gerechtelijk orgaan, niet verplicht is om, wanneer geen beroep op grond van die bepaling bij haar is ingesteld, ambtshalve de bescherming van de personen van wie de gegevens aan de orde zijn, ten aanzien van de bepalingen van deze verordening die betrekking hebben op de beveiliging van persoonsgegevens te waarborgen, ook wanneer algemeen bekend is dat dit overheidsorgaan in het verleden laatstgenoemde bepalingen heeft geschonden.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-185/25 (Waldfelber), verwijzing uit **Oostenrijk** over **AVG**, het **begrip verwerkingsverantwoordelijke** en de vraag of een **natuurlijk persoon die handelt als orgaan van de staat persoonlijk aansprakelijk kan zijn voor schending AVG – ECER**
- C-205/25 (Bayerisches Landesamt für Datenschutzaufsicht), verwijzing uit **Duitsland** over **AVG** en vraag of een **toezichthouder** bij klachtbehandeling als verwerkingsverantwoordelijke **inzage** moet geven aan de klager, en of een algemene nationale uitsluiting daarvan geldig is onder het Unierecht.
- C-214/25 (Your personal driver – II), verwijzing uit **Italië** over de vraag of een nationale wet die uitgebreide **registratie van passagiersgegevens bij chauffeursdiensten** verplicht in strijd is met de **AVG** en het **evenredigheidsbeginsel**

NOOT – EHRM 3 december 2024, M.S.D. t. Roemenië

Strasbourg's consolidation on technology-facilitated gender-based violence: M.Ş.D. v. Romania (Strasbourg observers)

NOOT – HvJ 9 januari 2025, C-394/23 (Mousse)

Do you really need my title? The CJEU says no – a win for consumer privacy in case C-394/23 (ECLB)

NOOT – HvJ 27 februari 2025, C-203/22 (Dun & Bradstreet)

- The Court of Justice of the European Union confirms the existence of the right to explanation of automated decision-making (European law blog)
- Mr. L. Metikoš, Dun & Bradstreet en het recht op een uitleg; kunnen papieren tijgers bijten? In: P&I 2025/2

NOOT – HvJ 13 maart 2025, C-247/23 (Deldits)

- Trans* Rights Beyond Medicalisation? The CJEU in Case Deldits (C-247/23) (European law blog)
- The GDPR and the Convention, no strangers to each other – Judgment of the CJEU in the case of Deldits (Johan Callewaert)

EDPB

- Guidelines 02/2025 on processing of personal data through blockchain technologies (EDPB)
- EDPB adopts guidelines on processing personal data through blockchains and is ready to cooperate with AI office on guidelines on AI Act and EU data protection law (EDPB) – Consultatie tot 9 juni 2025

OVERIG

- Rechtsbescherming tegen risicoprofilering op basis van de AVG, het EVRM en het Handvest ([NJB](#))
- De AVG anno 2025; Een onmisbaar grondrechtelijk fundament in roerige tijden, [NJB 2025/750](#)
- Besluit (EU) 2025/628 van de Commissie van 31 maart 2025 tot vaststelling van interne voorschriften betreffende de informatieverstrekking aan betrokkenen en de beperkingen van bepaalde rechten van betrokkenen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door de Commissie met het oog op toezicht, onderzoek, handhaving en monitoring uit hoofde van Verordening (EU) 2022/2065, [PB L, 2025/628, 1.4.2025](#)
- Themafiche HvJ over Bescherming persoonsgegevens, juli 2024 ([curia](#))
- Boete van 530 miljoen euro voor TikTok om doorgifte data naar China ([AP](#))

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM – factsheets en guides

- [Guide to the case-law of the ECHR on data protection](#)
- [Personal data protection](#)
- [Right to the protection of one's image](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Terrorism Surveillance measures](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme - Article 8 The right to private life protecting or limiting the role of public watchdogs](#) nieuw

Procesrecht en recht op eerlijk proces

EHRM – ARREST – [Ships Waste Oil Collector B.V. e.a. t. Nederland](#) – 1 april 2025 – [Grote Kamer](#) – [2799/16](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:0401JUD000279916](#) – [Delivery of the judgment](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 8 EVRM – Artikel 13 EVRM – Doorgifte van “bijvangst”-gegevens door OM aan de NMa – Mededinging – Prijsafspraken – Recht op effectieve rechtsbescherming – Geen schending

Tijdens strafrechtelijke onderzoeken zijn telefoongesprekken afgeluisterd. Deze gesprekken zijn met toestemming van het OM doorgegeven aan de Nederlandse Mededingingsautoriteit (Nma). De Nma heeft deze informatie gebruikt in niet-verwante administratieve onderzoeken naar de betrokkenheid van de ondernemingen bij prijsafspraken. In de mededingingszaak zijn boetes opgelegd aan de ondernemingen.

De ondernemingen klagen over het gebruik van de door het OM verkregen gegevens in de mededingingszaak.

De Grote kamer oordeelt dat de artikelen 8 en 13 EVRM niet geschonden zijn. De doorgifte van de gegevens is rechtmatig en de procedurele waarborgen in het nationale recht zijn toereikend. De Nederlandse rechters hebben een goede afweging gemaakt tussen de belangen van de betrokken ondernemingen en die van de Staat. De doorgifte was noodzakelijk voor de handhaving van het

mededingingsrecht. Nederland heeft dus gehandeld binnen zijn beoordelingsvrijheid ("margin of appreciation").

- EHRM: OM mocht tapgegevens aan mededingingsautoriteit verstrekken (bijzonder strafrecht)
- EHRM: overdracht gegevens van OM naar ACM was rechtmatig (NJB)
- ECHR updates

Zie ook: *Burando Holding* (3124/16), *Port Invest B.V.* (3205/16) en *Janssen de Jong Groep B.V. e.a.* (2800/16)

 EHRM – ARREST – Doynov t. Bulgarije – 1 april 2025 – 27455/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:0401JUD002745522 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Onafhankelijk en onpartijdig gerecht – Geen schending

Samenvatting onder: Rechtsstaat en rechterlijke macht

EHRM – factsheets en guides

ECHR-KS Key Theme - Article 6 (criminal) Hearings via video link nieuw

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

 EHRM – ARREST – Federici t. Frankrijk – 3 april 2025 – 52302/19 – ECLI:CE:ECHR:2025:0403JUD005230219 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Verdedigingsrechten – Onschuldpresumptie – Glazen cabine tijdens zitting – Geen schending

Klager heeft zich eerder onttrokken aan de rechtsgang en is bij verstek veroordeeld tot dertig jaar gevangenisstraf. Toen hij alsnog werd gearresteerd en in hoger beroep ging, werd hij tijdens de zittingen in een glazen cabine geplaatst. Volgens klager is daardoor inbreuk gemaakt op zijn verdedigingsrechten en de onschuldpresumptie.

Het EHRM oordeelt dat gelet op de inrichting van de cabine van een schending van die rechten geen sprake is geweest. De cabine was goed uitgerust en was voorzien van alle noodzakelijke communicatieapparatuur. Geen schending van artikel 6 EVRM. (bron: ECHR updates)

- ECHR updates

EHRM – ARREST – Badescu e.a. t. Roemenië – 15 april 2025 – 22198/18 – ECLI:CE:ECHR:2025:0415JUD002219818 – persbericht – arrest

Artikel 7 EVRM – Geen straf zonder wet – Strafrechtelijk onderzoek naar rechters is mogelijk, maar uitsluitend voor wat betreft de gedragingen van de rechter en niet diens beslissing

Klagers zijn alle drie strafrechter in Roemenië. Zij hebben allen (afzonderlijk) een zaak behandeld van verdachte S.D. en zijn alle drie tot de beslissing gekomen dat de vervolging afstuitte op ne bis in idem in verband met een vervolging in het verleden. De verdenking is dat zij betaald zijn om tot dit oordeel te komen en daarom zijn zij vervolgd wegens ambtsmisbruik. Klagers stellen dat hun vervolging onvoldoende voorzienbaar was in het strafrecht, omdat zij slechts een rechterlijk oordeel hebben gegeven en dat een vervolging dus niet mogelijk is.

Het EHRM stelt voorop dat klagers niet vervolgd zijn voor het geven van een rechterlijk oordeel als zodanig. Wel hebben de klagers de feiten dusdanig aangepast dat op grond daarvan het oordeel ne bis in idem' volgde. Het EHRM overweegt daarbij dat in deze zaak uitdrukkelijk niet de rechtmatigheid en de gegrondheid van de beslissing is onderzocht, maar uitsluitend is gekeken naar de gedragingen van klagers en of die gedragingen in strijd zijn met de ambtelijke plichten. Naar het oordeel van het hof kon de nationale rechter vaststellen dat sprake was van ambtsmisbruik. EHRM: vervolging voldoende voorzienbaar en geen inmenging op rechterlijke vrijheid. Geen schending.

EHRM – ARREST – Syntnyk t. Oekraïne – 24 april 2025 – 16497/20 – ECLI:CE:ECHR:2025:0424JUD001649720 – persbericht – arrest

Artikelen 6, 8 en 18 EVRM – Procedure tegen hoge ambtenaar vanwege corruptiebestrijding geen eerlijke procedure maar persoonlijke aanval op integriteit van klager – Schending

Klager was een hoge ambtenaar op het gebied van corruptiebestrijding in Oekraïne. De zaak gaat over een tegen klager gevoerde procedure wegens het aannemen van geschenken waaronder vakantiereizen. Klager is in 2019 schuldig bevonden en voor onbepaalde tijd opgenomen in een openbaar register van corrupte ambtenaren.

De procedure tegen klager vond plaats tegen de achtergrond van een conflict tussen de anticorruptie- en de vervolgingsautoriteiten, waarbij over en weer beschuldigingen in de media werden geuit.

Het hof overweegt dat sprake is geweest van ernstige tekortkomingen in de gerechtelijke procedure. In het bijzonder hadden de gerechten zich uitsluitend gebaseerd op inconsistente verklaringen van één persoon over de vakanties en gerelateerde uitgaven van klager om klager daadwerkelijk te veroordelen, zonder de belangrijkste argumenten van de verdediging van klager te beoordelen of rekening te houden met andere getuigenverklaringen. Ook was er geen rekening gehouden met de zorgen van klager over de onpartijdigheid van de rechter die over de zaak besliste. Daarnaast had de opname van klager in het register van corrupte ambtenaren een onevenredige impact op zijn privéleven, aangezien dit een schaduw wierp op zijn reputatie en zijn professionele geloofwaardigheid ondermijnde. Tot slot bleek sprake van een verborgen agenda, de focus van de procedure was niet het voorkomen van corruptie in de openbare dienst maar een persoonlijke aanval op de integriteit van klager.

EHRM – ARREST – Jaupi t. Albanië – 29 april 2025 – 23369/16 – ECLI:CE:ECHR:2025:0429JUD002336916 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Veroordeling bij verstek – Geen mogelijkheid getuigen te ondervragen

Klager is in Albanië bij verstek veroordeeld voor moord en poging tot moord. Hij zat destijds in Spanje in hechtenis. Klager klaagt over het feit dat hem geen nieuw proces is toegestaan na zijn veroordeling bij verstek en over het niet kunnen ondervragen van belangrijke getuigen van de aanklager.

Het Hof stelt vast dat de getuigen alleen verklaringen hebben afgelegd aan de politie en niet zijn verschenen op de zitting. Deze verklaringen waren “beslissend” voor de veroordeling van klager voor de poging tot moord. Bovendien merkt het EHRM op dat er geen video-opname is gemaakt van de getuigenverklaringen. De rechter, het OM en de verdediging hebben de getuigen dus niet kunnen observeren om een duidelijker beeld te kunnen vormen van de geloofwaardigheid van de getuigen.

Het EHRM concludeert daarom tot schending van artikel 6, leden 1 en 3 (c) met betrekking tot het recht van klager om getuigen te ondervragen in de procedure die heeft geleid tot zijn veroordeling voor poging tot moord.

HvJ – CONCLUSIE – C-135/25 PPU (Kachev) – 30 april 2025 – A-G Medina – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:306 – conclusie (Franse taalversie)

Richtlijn (EU) 2016/343 – Justitiële samenwerking in strafzaken – Recht om bij het proces aanwezig te zijn – Informatie over het verloop van het proces en de gevolgen van het niet verschijnen – Onmogelijkheid om de verdachte te lokaliseren – Redelijke inspanningen van de bevoegde autoriteiten – Evenredigheid – Mogelijkheid van een proces en een beslissing bij verstek – Recht op een nieuw proces – Ontbreken van dit recht wanneer de betrokkene zich aan de gerechtelijke procedure onttrekt – Artikel 47 Handvest EU

Deze aanvraag is ingediend in het kader van een verzoek tot heropening van een strafprocedure, ingediend door S. T. nadat hij bij verstek was veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar voor zware diefstal. Deze straf zit hij momenteel uit in een gevangenis in Bulgarije.

Het HvJ oordeelt dat artikelen 8 en 9 van Richtlijn (EU) 2016/343, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU zich verzetten tegen een nationale regeling en praktijk die het recht op een nieuw proces uitsluiten enkel op grond dat de persoon in het kader van het onderzoek in staat van beschuldiging is gesteld en is ondergedoken, zonder dat de bevoegde autoriteiten verplicht zijn die persoon in kennis te stellen van de datum en de plaats van het proces en van de gevolgen van het feit dat hij of zij niet voor de rechterlijke instantie is verschenen. De nationale rechter moet rekening houden met zowel de ernst van de gevolgen voor de betrokkene als de specifieke omstandigheden van het geval. Hij moet er met name op toezien dat de beschikbare informatiesystemen van de Unie worden gebruikt wanneer er aanwijzingen zijn dat de betrokkene zich in een andere lidstaat bevindt. De doeltreffendheid van het recht op een nieuw proces, in de zin van artikel 9 van die richtlijn, gelezen in samenhang met artikel 47 Handvest EU, verzet zich ertegen dat een bij verstek veroordeelde persoon die zijn straf reeds is begonnen, een lange wachttijd heeft voordat op zijn verzoek tot heropening van het proces wordt beslist.

NOOT – EHRM 25 maart 2025, Demirer t. Turkije

From Assumption to Conviction: an Evaluation of the ECtHR's Decision in Demirer v. Turkey (Strasbourg observers)

EHRM – factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Absent witnesses and other restrictions on the right to examine witnesses](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 Access to a lawyer](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Administration of \(unlawfully obtained\) evidence](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme - Mass Protests The right to a fair trial](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Presumption of innocence](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 Waiver of the guarantees of a fair trial](#) nieuw

Procesrecht HvJ

REGELGEVING

Wijzigingen van de Praktische uitvoeringsbepalingen voor het Reglement voor de procesvoering van het Gerecht [2025/810], [PB L, 2025/810, 28.4.2025](#)

Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter

EHRM – ARREST – [Ships Waste Oil Collector B.V. e.a. t. Nederland](#) – 1 april 2025 – **Grote Kamer – [2799/16](#) – ECLI:CE:ECHR:2025:0401JUD000279916 – [Delivery of the judgment](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)**

Artikel 8 EVRM – Artikel 13 EVRM – Doorgifte van “bijvangst”-gegevens door OM aan de NMa – Mededinging – Prijsafspraken – Recht op effectieve rechtsbescherming – Geen schending

Samenvatting onder: [Procesrecht](#)

HvJ – ARREST – [C-292/23 \(Parquet européen\)](#) – 8 april 2025 – **Grote Kamer – Spanje – ECLI:EU:C:2025:255 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)**

Verordening (EU) 2017/1939 – Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikelen 47 en 48 Handvest EU – Europees openbaar ministerie – Procedurele handelingen van EOM – Nationaal recht dat rechtstreekse rechterlijke toetsing van een dergelijke maatregel niet mogelijk maakt – Beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid

Samenvatting onder: [Europees Openbaar Ministerie](#)

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-313/23, C-316/23 et C-332/23 (Inspektorat kam Visshia sadeben savet) – 30 april 2025 – ECLI:EU:C:2025:303 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikel 47 Handvest EU – Justitiële toezichthoudende autoriteit die bevoegd is om een tuchtprocedure in te leiden tegen rechters en openbare aanklagers – Aanblijven van leden van justitiële toezichthoudende autoriteit in hun functie na afloop van de wettelijke duur van hun mandaat – Begrip ‘Verwerkingsverantwoordelijke’ – Rechterlijke instantie die de justitiële toezichthoudende autoriteit toegang verleent tot persoonsgegevens betreffende banktegoeden van rechters en openbare aanklagers en hun familieleden

Samenvatting onder: privacy en persoonsgegevens

HvJ – CONCLUSIE – C-225/22 (AW “T”) – 10 april 2025 – A-G Spielmann – Polen – ECLI:EU:C:2025:270 – conclusie

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikel 47 Handvest EU – Vooraf bij wet ingesteld gerecht – Benoemingsprocedure – Gevolgen van handelingen van onregelmatig samengestelde rechterlijke instanties – Rechtszekerheid – Voorrang Unierecht

Samenvatting onder: Rechtsstaat en rechterlijke macht

HvJ – CONCLUSIE – C-182/24 (SACD e.a.) – 10 april 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – Frankrijk – ECLI:EU:C:2025:267 – conclusie

Richtlijn 2001/29/EG – Richtlijn 2004/48/EG – Artikel 47 Handvest EU – Auteursrecht en naburige rechten – Handhaving van intellectuele-eigendomsrechten – Procedurele autonomie – Doeltreffendheidsbeginsel – Recht op doeltreffende voorziening in rechte

Samenvatting onder: IE

HvJ – CONCLUSIE – C-678/23 (Spitalul Clinic de Pneumoftiziologie Iasi) – 30 april 2025 – A-G Rantos – Roemenië – ECLI:EU:C:2025:309 – conclusie

Richtlijn 89/391/EEG – Artikel 47 Handvest EU – Indeling als arbeidsplaats waar werknemers worden blootgesteld aan bijzondere omstandigheden – Voordelen in verband met het ouderdomspensioen en de jaarlijkse vakantie met behoud van loon – Werkgever die niet heeft voldaan aan zijn verplichtingen met het oog op verlenging van de classificatiegoedkeuring – Effectieve rechterlijke bescherming

Samenvatting onder: arbeid

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-158/25 (AEDT et État du Grand-Duché de Luxembourg), verwijzing uit **Luxemburg** over **hoofdelijke aansprakelijkheid bestuurders vennootschap** voor onbetaalde btw en de vraag of **artikel 47 Handvest** hen de mogelijkheid biedt **incidenteel verweer** te voeren tegen eerder (**ambtshalve**) **opgelegde belastingaanslagen**
- C-164/25 (Telekom Slovenije), verwijzing uit **Slovenië** over een geschil tussen twee openbare-**communicatienetwerkeexploitanten over toegang tot fysieke infrastructuur**, de nationale **geschillenbeslechtsprocedure** en de verenigbaarheid met **richtlijn 2014/61 en artikel 47 Handvest EU** in het licht van het **doeltreffend- en gelijkwaardigheidsbeginsel** – ECER

Rechtsstaat en rechterlijke macht

EHRM – ARREST – Doynov t. Bulgarije – 1 april 2025 – 27455/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:0401JUD002745522 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Onafhankelijk en onpartijdig gerecht – Geen schending

Klager is gearresteerd op verdenking van het doen van een valse bommelding in een cultureel centrum en in voorlopige hechtenis geplaatst. Beide rechtbanken hebben geoordeeld dat het bevel tot voorlopige hechtenis is gegrond op een redelijk vermoeden van schuld en in overeenstemming is met de wet.

Omdat klager geen eerdere veroordelingen heeft, is aan hem slechts een administratieve boete opgelegd. Klager stelt de staat aansprakelijk voor vermeende schendingen van het recht van de EU, waaronder zijn recht op rechtsbijstand, zijn recht op vrijheid, met inbegrip van zijn vrijheid van meningsuiting, zijn recht op een effectief rechtsmiddel en op een eerlijk proces. De rechtbank oordeelt dat de door klager genoemde rechten niet zijn geschonden. De Hoge Raad verwijst de zaak naar het Hoogerechtshof voor Bestuursrecht.

Klager heeft alle rechters van dit Hoogerechtshof verzocht zich terug te trekken (te verschonen), op grond van het feit dat dat hof de gedaagde was in zijn zaak en de president zelfs deel uitmaakte van de rechtbank die het eerdere vonnis had gewezen. Het Hoogerechtshof heeft de zaak behandeld. De klacht bij het EHRM is dat het Hoogerechtshof voor Bestuurszaken niet onafhankelijk en niet onpartijdig is geweest bij het beslissen over een vordering tot schadevergoeding, die tegen datzelfde hof was ingesteld, wegens een ernstige schending van het recht van de Europese Unie.

Volgens het EHRM waren er voldoende nationale rechtsmiddelen beschikbaar en is er steeds gemotiveerd op zijn verzoeken beslist. Het Hof merkt daarnaast op dat de status van rechters in Bulgarije werd beheerst door de grondwet en de wet, die meer dan voldoende waarborgen bevat om hun onafhankelijkheid te waarborgen, en dat de Hoge Raad, een onafhankelijk orgaan, verantwoordelijk was voor het zelfbestuur van de rechterlijke macht. Dat er sprake zou zijn geweest van een hiërarchische of financiële band tussen de rechters die de zaak van klager hadden onderzocht en het Hoogerechtshof voor Bestuursrecht (dat, als rechtspersoon, partij was geweest bij de procedure) is niet gebleken.

 ECHR updates

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-313/23, C-316/23 et C-332/23 (Inspektorat kam Visshia sadeben savet) – 30 april 2025 – ECLI:EU:C:2025:303 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikel 47 Handvest EU – Justitiële toezichthoudende autoriteit die bevoegd is om een tuchtprocedure in te leiden tegen rechters en openbare aanklagers – Aanblijven van leden van justitiële toezichthoudende autoriteit in hun functie na afloop van de wettelijke duur van hun mandaat – Begrip ‘Verwerkingsverantwoordelijke’ – Rechterlijke instantie die de justitiële toezichthoudende autoriteit toegang verleent tot persoonsgegevens betreffende banktegoeden van rechters en openbare aanklagers en hun familieleden

Samenvatting onder: privacy en persoonsgegevens

HvJ – CONCLUSIE – C-225/22 (AW “T”) – 10 april 2025 – A-G Spielmann – Polen – ECLI:EU:C:2025:270 – persbericht – conclusie

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikel 47 Handvest EU – Vooraf bij wet ingesteld gerecht – Benoemingsprocedure – Gevolgen van handelingen van onregelmatig samengestelde rechterlijke instanties – Rechtszekerheid – Voorrang Unierecht

Verzoeker heeft een rechtszaak aangespannen tegen concurrenten wegens oneerlijke concurrentie bij de uitgave van puzzelbladen. Na een verbod door de rechtbank en uitbreiding daarvan door het hof van beroep, heeft de hoogste Poolse rechter later dat arrest deels vernietigd.

In 2020 volgde een buitengewoon beroep, waarop het verbod opnieuw is vernietigd. Verzoeker heeft dat arrest betwist omdat het was gewezen door onwettig benoemde rechters. De verwijzende rechter vraagt nu of hij verplicht is dat arrest te volgen. In het bijzonder legt hij de volgende vragen voor:

Kan een nationale rechterlijke instantie opwerpen dat een hogere nationale rechterlijke instantie, op grond van onregelmatigheden in de benoemingsprocedure van sommige leden van die hogere rechterlijke instantie, geen „vooraf bij wet ingesteld gerecht” is in de zin van artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in samenhang met artikel 47 van het Handvest? Zo ja, wat is dan het juridische lot van de beslissingen die door een dergelijke instantie worden gegeven?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechterlijke instantie moet kunnen nagaan of een hogere rechterlijke instantie voldoet aan het vereiste van een onafhankelijk, onpartijdig en vooraf bij wet ingesteld gerecht in de zin van diezelfde bepaling, in omstandigheden waarin er twijfels kunnen rijzen over de naleving van dit vereiste.

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU en het beginsel van de voorrang van het Unierecht moeten aldus worden uitgelegd dat een nationale rechterlijke instantie die een arrest heeft gewezen dat in een buitengewone beroepsprocedure is vernietigd door een hogere rechterlijke instantie die de zaak voor heronderzoek naar eerstgenoemde instantie heeft terugverwezen, het arrest van deze hogere instantie buiten beschouwing moet laten of – mits een dergelijke consequentie in het licht van de betreffende procedurele situatie onontbeerlijk is om de voorrang van het Unierecht te waarborgen – non-existent moet verklaren wanneer niet kan worden aangenomen dat dit arrest afkomstig is van een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld in de zin van artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU.

- 📌 Advocate General Spielmann: a national court is required to disregard, or find to be legally non-existent, the judgment of a higher court that does not meet the requirement of a tribunal previously established by law ([persbericht Curia](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-521/21 (M.J.) – 29 april 2025 – A-G Spielmann – Grote Kamer – Polen – ECLI:EU:C:2025:286 – persbericht – conclusie

Artikel 19, lid 1, VEU – Artikel 47 Handvest EU – Wraking – Benoeming gewone rechters – Gebrek aan onafhankelijkheid van Poolse Raad voor de rechtspraak – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte van kandidaten voor het ambt van rechter – Rechter die geen onafhankelijk, onpartijdig en vooraf bij wet ingesteld gerecht is – Mogelijkheid om een rechter van de rechtsprekende formatie uit te sluiten

Het geschil betreft een vordering uit een zakelijke dienstverleningsovereenkomst tussen twee natuurlijke personen. Verweerder heeft verzocht om wraking van de behandelend rechter, S.C., omdat zij volgens hem onrechtmatig was benoemd via een procedure onder verantwoordelijkheid van de Poolse rechterlijke benoemingsraad (KRS), waarvan de onafhankelijkheid wordt betwijfeld. De prejudiciële vragen gaan o.a. over de vraag of een rechter die onder deze omstandigheden is benoemd, nog wel kan gelden als lid van een "bij wet ingesteld" onafhankelijk en onpartijdig gerecht zoals vereist door het Unierecht. Tevens wordt gevraagd of nationale bepalingen en uitspraken van het Poolse Grondwettelijk Hof mogen worden genegeerd als ze in strijd zijn met EU-recht. Meerdere regeringen en de Europese Commissie hebben schriftelijke en mondelinge standpunten ingediend.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU, moet aldus worden uitgelegd dat de bevoegde rechterlijke autoriteit, ter beoordeling van de vraag of een rechterlijke instantie waarin een tot rechter benoemde persoon zetelt voldoet aan het vereiste van een 'vooraf bij wet ingesteld gerecht', niet alleen rekening moet houden met het feit dat de kandidatuur van die rechter is aanbevolen door de nieuwe KRS, na de hervorming ervan, en met het ontbreken van een doeltreffende voorziening in rechte voor de deelnemers aan de benoemingsprocedure, maar ook met elke andere relevante omstandigheid die de benoeming van die persoon betreft en die de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de betrokken rechterlijke instantie kan aantasten.

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat ten eerste, het de nationale rechter verplicht om de nationale bepalingen, met inbegrip van de door de grondwettelijk hof, Polen gegeven uitlegging, die in de weg staan aan de behandeling van een verzoek tot wraking van een rechter dat is gegrond op de kennelijke onregelmatigheid van diens benoemingsprocedure, buiten toepassing te laten;

ten tweede, het vereist dat die rechter alle nodige maatregelen neemt om de nuttige werking van het grondrecht van de justitiabelen op effectieve rechterlijke bescherming voor een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld ten volle te verzekeren, hetgeen de mogelijkheid inhoudt om een rechter die niet aan deze vereisten voldoet van rechtswege uit te sluiten, terwijl het aan de bevoegde nationale rechter wordt overgelaten om de concrete wijze van uitvoering van dat vereiste te bepalen.

- e Advocate General Spielmann: the involvement of a body lacking a guarantee of independence in a procedure for the appointment of a judge does not, in itself, justify the exclusion of that judge (persbericht Curia)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-124/25 en C-159/25 (Jawowicz e.a.), verwijzing uit **Polen** over gebruik **algoritme voor willekeurige toewijzing van zaken aan rechters** en de vraag of het gebruik van dit systeem **zonder veiligheidscontrole**, verenigbaar is met **rechterlijke onafhankelijkheid, onpartijdigheid en met het recht op daadwerkelijke rechtsbescherming** – ECER

NOOT – HvJ conclusie A-G 11 maart 2025, C-448/23 (Commissie/Polen)

- In the Name of Primacy ([Verfassungsblog](#))

In 1973, Pierre Pescatore noted that “[P]rimacy is an ‘existential requirement’ of EU law”. The Opinion of AG Spielmann in Case C-448/23 (Commission v. Poland), delivered on 11 March 2025, opens with this harsh observation. His difficult task is to frame in legal terms the two essentially political rulings delivered by the Polish Constitutional Tribunal in 2021, where – notoriously – the “captured” domestic court refused to adhere to the most basic principles governing the relationship between national and EU law. This requires adjustments in the current vocabulary of the Luxembourg judges.

- All This for «Primacy»? Quos Vult Deus Perdere, Dementat Prius ([verfassungsblog](#))

There is hardly any clearer picture of the “tragic” pitfall in which the EU languishes than the last evolutions of the rule of law’s saga, the most recent of which is the C-448/23 case pending before the ECJ. The AG’s Opinion delivered on March 11th shows signs of the decline the EU suffers for the multiple crises occurred and for its reluctance to tackle politically, and open-mindedly, the manifold interrogatives that follow.

OVERIG

- #1. Een Spaans recept tegen extreem rechts: het is een harde wind die in België waait ([Nederland rechtsstaat](#))
- HELP cursus Raad van Europa: [Judges Upholding the Rule of Law](#)
- Aan de randen van Europa: blogreeks over antirechtsstatelijke politiek ([Nederland rechtsstaat](#))
- Vrijheid, gelijkheid en onverkiesbaarheid ? Le Pen’s veroordeling voor misbruik van (Europese) overheids gelden ([Nederland Rechtsstaat](#))
- L.F. Miltenburg, De interlidstatelijke procedure ex artikel 259 VWEU als handhavingsinstrument van het EU-recht, in: [SEW 2025/4](#)
- How Hungary’s Withdrawal from the International Criminal Court Affects the Credibility of the European Union ([Verfassungsblog](#))
Hungarian Prime Minister Viktor Orbán launched another attack on the rules-based world order. He invited Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu, who is under an arrest warrant of the International Criminal Court (ICC) for allegations of war crimes and crimes against humanity, for a state visit to Budapest. On this occasion, Orbán announced Hungary’s withdrawal from the ICC, which he defined as “a politically biased” institution. With this move, Hungary undermines the EU’s long-standing and consolidated support for the ICC.
- Tackling the Union’s “Orbán Problem” Now ([Verfassungsblog](#))
The EU is facing an “Orbán problem”. (...) The Commission should submit a new proposal under Article 7(2) TEU focusing on breaches of solidarity and threats to the Union’s security.
- “Legal Empowerment Can Be Transformative” ([Verfassungsblog](#))
How can judicial independence be strengthened in a world of increasing political and economic pressures? In this interview, Margaret Satterthwaite explores innovative solutions and challenges facing justice systems in Latin America and beyond.
- #3: Hongarije en de onmogelijkheid van democratie zonder rechtstaat ([Nederland rechtsstaat](#))
- The Working Group examines the structure of the CCJE’s future Opinion on the contribution of judicial well-being to the rule of law ([CCJE](#))

WIKI

- [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)
- [Wiki – Zaaktoedeling - art. 6 EVRM en art. 47 Handvest](#)

EHRM – factsheets en guides

- [Independence of the justice system](#)
- [The misuse of state power](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(civil\) Protection of the judiciary](#) ^{nieuw}

Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling

**EHRM – ARREST – [N.D. t. Zwitserland](#) – 3 april 2025 – [56114/18](#)
– [ECLI:CE:ECHR:2025:0403JUD005611418](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) (Franse taalversie)**

**Recht op leven – Positieve verplichting om vrouw te beschermen tegen geweld van ex-partner
– Kennis bij autoriteiten van strafblad en psychiatrisch rapport ex-partner – Schending**

Samenvatting onder: [Huiselijk geweld](#)

Staatsaansprakelijkheid

HvJ – CONCLUSIE – [C-97/24 \(The Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth\)](#) – 10 april 2025 – A-G Medina – [Ierland](#) – [ECLI:EU:C:2025:269](#) – [conclusie](#)

**Richtlijn 2013/33/EU – Artikelen 1 en 4 Handvest EU – Aansprakelijkheid lidstaat wegens
schending Unierecht – Voldoende gekwalificeerde schending – Massale toestroom personen
die tijdelijke of internationale bescherming behoeven – Geen toegang tot materiële
opvangvoorzieningen – Overmacht – Menselijke waardigheid en risico van onmenselijke of
vernederende behandeling**

Samenvatting onder: [asiel en migratie](#)

Staatssteun

HvJ – ARREST – [C-453/23 \(Prezydent Miasta Mielca\)](#) – **Grote Kamer – [Polen](#) –
[ECLI:EU:C:2025:285](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)**

**Artikel 107, lid 1, VWEU – Begrip ‘staatssteun’ – Onroerendezaakbelasting – Vrijstelling – k
Spoorweginfrastructuur**

Verzoekster bezit terreinen met spoorweginfrastructuur (nevensporen) die zij niet zelf gebruikt, maar ter beschikking stelt aan vervoerders. Zij heeft de burgemeester van Mielec om een ruling gevraagd waarin wordt bevestigd dat deze terreinen vrijgesteld zijn van onroerendezaakbelasting zodra ze aan

vervoerders worden aangeboden. De burgemeester heeft dit geweigerd, met het argument dat toepassing van de belastingvrijstelling in strijd zou zijn met EU-regels inzake staatssteun, aangezien de Europese Commissie niet op de hoogte is gesteld van de betreffende Poolse wet. Verzoekster is in beroep gegaan, maar is niet in het gelijk gesteld. De hoogste bestuursrechter stelt nu prejudiciële vragen aan het EU-Hof, omdat onduidelijk is of het Unierecht deze vrijstelling inderdaad verbiedt, aangezien de regeling openstaat voor alle grondeigenaren die hun sporen ter beschikking stellen.

Hof (Grote Kamer): Artikel 107, lid 1, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat een wettelijke regeling van een lidstaat waarbij terreinen, gebouwen en bouwwerken die deel uitmaken van de spoorweginfrastructuur worden vrijgesteld van onroerendezaakbelasting wanneer die infrastructuur ter beschikking van de spoorwegvervoerders wordt gesteld, geen maatregel lijkt die de begunstigen van deze vrijstelling een selectief voordeel verleent.

- 📌 EU-Hof: belastingvrijstelling kan in bepaalde omstandigheden in strijd met staatssteunregelgeving zijn ([ECER](#))
- 📌 Staatssteun: het Hof verduidelijkt in welke omstandigheden een belastingvrijstelling door het Unierecht verboden kan zijn ([persbericht Curia](#))
- 📌 Poolse OZB-vrijstelling voor spoorwegterreinen vormt geen staatssteun ([V-N Vandaag 2025/881](#))

Strafrecht

HvJ – ARREST – [C-701/23 \(Swiftair\)](#) – 3 april 2025 – Frankrijk – [ECLI:EU:C:2025:237](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Artikelen 50 en 51, lid 1 Handvest EU – Schengenuitvoeringsovereenkomst – Vliegtuigongeluk van Spaanse maatschappij met Franse inzittenden – Ne-bis-in-idembeginsel – Strafvervolgning tegen luchtvaartmaatschappij in Frankrijk – Niet-ontvankelijkheid

In 2014 is een Spaans vliegtuig van Swiftair neergestort in Mali, waarbij de inzittenden (onder wie 54 Franse staatsburgers) om het leven kwamen. Zowel in Frankrijk als in Spanje is een onderzoek ingesteld. In Spanje is uiteindelijk besloten de bemanning niet te vervolgen omdat hen geen blaam trof. In Frankrijk is vliegtuigmaatschappij Swiftair wel in staat van beschuldiging gesteld.

Volgens de nationale rechter konden hierbij ne-bis-in-idem-vragen rijzen, maar het HvJ EU verklaart de prejudiciële vragen niet-ontvankelijk omdat Swiftair als rechtspersoon niet onder artikel 54 Schengenuitvoeringsovereenkomst valt. De lidstaat brengt geen Unierecht ten uitvoer. Artikel 50 Handvest EU is daardoor gelet op artikel 51, lid 1 Handvest EU niet van toepassing. (bron: ECHR updates)

Hof: Het bij beslissing van 4 juli 2023 ingediende verzoek om een prejudiciële beslissing van de tribunal judiciaire de Paris (rechter in eerste aanleg Parijs, Frankrijk) is niet-ontvankelijk.

- 📌 [ECHR updates](#)

OVERIG

Europol: georganiseerde criminaliteit in Europa ondergaat fundamentele transformatie (bijzonder strafrecht)

Naar aanleiding van het op 12 maart 2025 gepubliceerde rapport van Europol – de [EU Serious and Organised Crime Threat Assessment 2025 \(EU SOCTA\)](#) – is duidelijk geworden dat georganiseerde criminaliteit in Europa een fundamentele transformatie ondergaat. De analyse is meer dan een

dreigingsrapport: het is een waarschuwing over hoe technologie, geopolitiek en digitale infrastructuur samenkomen in een snel evoluerend crimineel ecosysteem.

EHRM – factsheets en guides

- [Domestic violence](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Protection of minors](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Trafficking in human beings](#)
- [Violence against women](#)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#)

Tabak

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [T-190/25 \(Tabako lapai\)](#), verwijzing uit **Litouwen** over de **tariefindeling** van **(rook)tabak**, **douane**, **accijnswetgeving**, **rechtszekerheidsbeginsel** en **legaliteitsbeginsel** – [ECER](#)
- [T-194/25 \(Scrap-Transporteur\)](#), verwijzing uit **Duitsland** en de vraag of tabaksresten, die met **minimale thuisverwerking** tot een rookbaar product kunnen worden omgevormd, als ‘**rooktabak**’ moeten worden aangemerkt (voor **accijnsheffing** op basis van **richtlijn 2011/64**) – [ECER](#)

Terrorisme en witwassen

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-65/25 \(IFIS NPL Investing\)](#), verwijzing uit **Italië** over nationale regeling die **collectieve (of cumulatieve) overdracht van niet-renderende leningen** toestond **zonder vereiste schriftelijke vastlegging of inschrijving in een toezichtsregister** en de **verenigbaarheid met EU recht**

OVERIG

Artikel: The (partial) intersection between sanctions and AML ([bijzonder strafrecht](#))

In 2024, the European Union introduced a comprehensive anti-money laundering (AML) package aimed at harmonising AML legislation across Member States.

Toegang tot documenten

HvJ – ARREST – C-710/23 (Ministerstvo zdravotnictví) – 3 april 2025 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2025:231 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Rechtmatigheid van de verwerking – Toegang tot documenten – COVID 19 – Gegevens betreffende de vertegenwoordiger van een rechtspersoon – Rechtspraak nationale rechterlijke instantie die verplichting oplegt om betrokkene te informeren en te raadplegen alvorens officiële documenten met dergelijke gegevens te verstrekken

Samenvatting onder: Privacy en persoonsgegevens

OVERIG

The Case of Yang Tengbo: Anonymity Orders and Open Justice in a Digital Age – Cordelia Drew (Informers)

Verkiezingen en kiesrecht

NOOT – EHRM 11 februari 2025, Calin Georgescu t. Roemenië

L.S.A. Trapman, Călin Georgescu t. Roemenië (EHRM, nr. 37327/24) – Art. 3 Protocol 1 EVRM, kiezersmanipulatie en een gelijk speelveld voor kandidaten (ECHR updates)

EHRM – factsheets en guides

- Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the ECHR - right to free elections
- Political parties and associations

Vervoer, reizen en rijbewijs

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-161/25 en C-162/25 (Captrain Italia e.a.), verwijzing uit Italië over de vraag of de **cumulatie van verschillende boeteregelingen voor spoorwegondernemingen bij vertraging in een grensstation** in overeenstemming is met **richtlijn 2012/34** en met het **doeltreffendheidsbeginsel** – ECER

RECHTSPRAAK NL – Voornemen prejudiciële verwijzing – Gerechtshof Amsterdam – 8 april 2025 (publ. 28.4.25) – [ECLI:NL:GHAMS:2025:957](#)

Verordening (EG) nr. 593/2008 (Rome I) – Toepasselijk recht – Arbeidsovereenkomst Hongaarse vrachtwagenchauffeurs – Loon

Samenvatting onder: [IPR](#)

Verzekeringen

HvJ – ARREST – [C-370/24 \(Nastolo\)](#) – 30 april 2025 – Italië – [ECLI:EU:C:2025:300](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Richtlijn 2009/103/EG – WA-Verzekering motorrijtuigen – Verkeersongeval met een gestolen voertuig – Bewijslast met betrekking tot de kennis door de benadeelde van de diefstal van dat voertuig – Schadevergoedingsorgaan – Bewijslast bij de benadeelde

A.T. is als passagier gewond geraakt bij een verkeersongeval in een voertuig dat later gestolen bleek te zijn. De bestuurder, die drugs had gebruikt, is inmiddels overleden. A.T. is in eerste instantie strafrechtelijk vervolgd voor heling maar later vrijgesproken. Zij heeft schadevergoeding gevorderd van de erfgenaam van de bestuurder en van C.T., een door het schadevergoedingsorgaan (FGVS) aangewezen onderneming. Volgens C.T. moet A.T. zelf bewijzen dat ze niet wist dat het voertuig gestolen was.

De prejudiciële vragen gaan over de bewijslast en de vraag of de nationale regels die de bewijslast bij het slachtoffer leggen in strijd zijn met Unierechtelijke beginselen zoals doeltreffendheid en recht op schadevergoeding.

Hof: Artikel 13, lid 2, van richtlijn 2009/103/EG moet aldus worden uitgelegd dat ten eerste, het in artikel 10, lid 1, van deze richtlijn bedoelde orgaan, teneinde zich te onttrekken aan zijn verplichting tot schadevergoeding, dient te bewijzen dat in geval van een verkeersongeval de benadeelde die geheel vrijwillig heeft plaatsgenomen in het voertuig dat de schade heeft veroorzaakt, wist dat het gestolen was en, ten tweede, deze bepaling zich verzet tegen nationale rechtspraak waarin de nationale regeling aldus wordt uitgelegd dat het in een dergelijke situatie aan die persoon staat om te bewijzen dat hij niet op de hoogte was van het feit dat dit voertuig gestolen was, teneinde vergoeding van zijn schade te verkrijgen.

HvJ – ARREST – [C-536/23 \(Mutua Madrileña Automovilista\)](#) – 30 april 2025 – [ECLI:EU:C:2025:293](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Bevoegdheid in verzekeringszaken – Subrogatie van de werkgever in rechten van zijn werknemer die slachtoffer is van een ongeval – Woonplaats van eiser – Begrip “getroffene”

Samenvatting onder: [IPR](#)

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ARREST – Hayk Grigoryan t. Armenië – 3 april 2025 – 9796/17 – ECLI:CE:ECHR:2025:0403JUD000979617 – persbericht – arrest

Artikel 10 EVRM – Afpakken camera en wissen beelden is een inmenging op het recht op vrijheid van pers –Schending

Klager is een freelance journalist die aanwezig was bij een demonstratie. Klager stond in het midden van een groep demonstranten en filmde het gebeuren, waaronder het moment waarop vier politieagenten één van de demonstranten op de grond hielden. De politieagenten spraken hem hierop aan. Klager zegt dat hierbij geweld is gebruikt (er is vastgesteld dat ten minste één agent geweld heeft gebruikt jegens klager). Klager had een perskaart en zei tegen de agenten dat hij als journalist aan het werk was. De politieagenten namen de camera en de telefoon van klager in beslag en hebben de beelden gewist.

EHRM: het in beslag nemen van de camera van klager, die als journalist aan het werk was, is een inmenging in de vrijheid van pers, temeer het een geruime tijd duurde voordat klager zijn camera terugkreeg. De overheid heeft niet aangetoond dat de inmenging noodzakelijk was in een democratische samenleving. Er is sprake van een onrechtmatige inmenging. Unaniem schending artikel 10 EVRM.

 [ECHR updates](#)

EHRM – ARREST – Backović t. Servië (nr. 2) – 8 april 2025 – 47600/17 – ECLI:CE:ECHR:2025:0408JUD004760017 – persbericht – arrest

Artikel 10 EVRM – Kritische opmerkingen advocaat in context formele rechtszitting

Advocaat heeft een boete gekregen voor belediging van de rechtbank, in een zaak waarin hij bepleitte dat hij en zes anderen nog steeds lid waren van de gemeenteraad. Een rechterlijke uitspraak had hij 'de grootste mogelijke onzin' genoemd, en de rechters in kwestie 'juridische genieën' en ook gebruikte hij de term 'juridische vindingrijkheid'. Het EHRM overweegt dat met de gebruikte termen de professionaliteit van de betreffende rechter en rechtbank belachelijk is gemaakt. De boete is voldoende gemotiveerd, en is niet disproportioneel. Het Hof oordeelt in een meerderheid van 5 tegen 2 dat artikel 10 EVRM (vrijheid van meningsuiting) niet is geschonden. De twee 'respectfully dissenting' rechters merken op dat dit commentaar werd gegeven in de context van een formele hoger-beroepszaak en niet bedoeld was om in de openbaarheid te komen.

NOOT – EHRM 4 juni 2024, Pisanka t. Kroatië

Protecting the Voice of Lawyers in Courtrooms: Pisanski v. Croatia and its Aftermath ([ECHR blog](#))

NOOT – EHRM 7 januari 2025, Patrascu t. Roemenië

"That's what she said!" – Alexandru Pătrașcu v. Romania ([Strasbourg observers](#))

NOOT – EHRM 11 februari 2025, [Novaya Gazeta e.a. t. Rusland](#)

The Court as a Watchdog of Democracy: Separate Opinion in *Novaya Gazeta and Others v. Russia and Proposal for Stock-Taking* ([Strasbourg observers](#))

REGELGEVING

Bescherming van journalisten en mensenrechtenorganisaties tegen strategische rechtszaken tegen publieke participatie ([bijzonder strafrecht](#))

OVERIG

- The threat from within ([NJB blog](#))

Toen JD Vance in februari de veiligheidsconferentie in München aangreep om de verhoudingen tussen de VS en Europa op scherp te zetten, had hij het over de 'threat from within'. Europa zou bepaalde fundamentele rechten onvoldoende beschermen, met name de vrijheid van meningsuiting. Om zijn punt te maken, somde Vance verschillende gevallen op waarin Europa de uitingsvrijheid tekort zou hebben gedaan.

Europese [factcheckers](#) gingen meteen braaf aan de slag om de meeste voorbeelden van Vance als misleidend te bestempelen

- Silenced by Suits: Europe's SLAPP Crisis Undermining Press Freedom ([liberties](#))
- EU Media Freedom In Deepening Crisis Amid Rising Authoritarianism ([liberties.eu](#))

EHRM – factsheets en guides

- [Hate speech](#)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)
- [ECHR-KS Key theme – Article 10 Contributions to public debate: Journalists and other actors](#) nieuw
- [ECHR-KS Key theme - Article 10 Hate speech](#) nieuw
- [ECHR-KS Key theme – Articles 8, 13 and 14 Protection against hate speech](#) nieuw
- [ECHR-KS Key Theme - Article 10 Protection of journalists and journalistic activities](#) nieuw

Vrijheid van vereniging en demonstratierecht

OVERIG

Silencing Dissent: The Crackdown on Peaceful Protest in Europe ([liberties](#))

EHRM – factsheets en guides

- Use of force in the policing of demonstrations

Deel II – Algemeen

Algemeen

Wisseling van de wacht bij de afdeling Europees Recht bij Buitenlandse Zaken

Jurian Langer is benoemd tot hoofd van de afdeling Europees Recht van de Directie Juridische Zaken van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij is de opvolger van Mielle Bulterman, die per 1 september 2025 aan de slag gaat als hoofd van de afdeling Juridische en Institutionele Zaken (JIZ) bij de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de Europese Unie (PVEU) in Brussel.

Selectie van belangrijke arresten HvJ 2024

Bundel samenvattingen van de afdeling onderzoek en documentatie ([Curia](#))

Website EC inbreukprocedures

Europese Commissie lanceert nieuwe websitepagina met informatie over inbreukprocedures en EU-pilots ([ECER](#))

Nieuwe president EHRM

Judge Mattias Guyomar Elected President of the European Court of Human Rights ([ECHR blog](#))

Cursus en opleiding

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM:

- [Anti-discrimination](#)
- [Artificial Intelligence and Human Rights](#)
- [Deportation of Children during Armed Conflicts](#)
- [Judges Upholding the Rule of Law](#)
- [Mental health and human rights](#)

Zie voor een volledig overzicht van HELP cursussen: de [catalogus 2025](#)

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

[ERA trainingen](#)

[EJTN](#)

15 en 16 mei 2025	EU Accession to the ECHR: Procedural Hurdles and Prospects Before the ECtHR	Thessaloniki, Griekenland
22 mei 2025	Rechtsvorming en bij wetgever en rechter 'volgens de wet' Tijdens deze eerste bijeenkomst licht Menno Bruning, advocaat bij de Hoge Raad toe dat de rechter recht moet spreken 'volgens de wet' en niet de innerlijke waarde of billijkheid ervan moet beoordelen (art. 11 Algemene Bepalingen). Ook als wetgeving onduidelijk en onvolledig is; zelfs als de wet zwijgt (art. 13 Algemene Bepalingen). Anderzijds zijn 'open normen' en 'vage begrippen' niet weg te denken uit wetgeving, omdat de wetgever niet in alle mogelijke gevallen in de wet kan voorzien. Meer informatie en aanmelden kan via: Rechtsvorming bij wetgever en rechter 'volgens de wet' .	TRIAS-lezing - Rechtbank Den Haag en Academie voor wetgeving en academie voor overheidsjuristen, Lange Voorhout 62 te Den Haag. inloop vanaf 15:15 uur, bijeenkomst van 15:30 uur tot 17:00 uur, borrel van 17:00 uur tot 18:00 uur
22 mei 2025	Digitalization in judicial cooperation in criminal matters- the use of videoconference by practitioners in practice	EJTN - lunchwebinar, 13.00 – 14.00 uur aanmeldformulier
5 juni 2025	LGBTQI+ Fundamental Rights	EJTN - lunchwebinar, 13.00 – 14.00 uur aanmeldformulier
19 juni 2025	Legal English in the EU: the road ahead	EJTN - lunchwebinar, 13.00 – 14.00 uur aanmeldformulier
6 oktober 2025	Privacy en toezicht; AVG en strafrecht	Maandag 6 oktober 2025, 9.30 - 16.45 uur, Den Haag, Koninginnegracht 60
7-18 juli 2025	Effectiveness of the Council of Europe in Tackling the Pressing Challenges Exploring the Execution of ECtHR Judgments and the Complexities of Migration.	7-18 juli 2025, School of Law and Social Justice Liverpool, deadline voor aanmelding: 24 februari 2025
11 september	Wat vergt de democratische rechtsstaat van politici? Annemarie Kok, promovenda aan de Universiteit Leiden, leidt deze tweede bijeenkomst in met een betoog dat het Nederlandse openbaar bestuur vaak te weinig acht slaat op rechtsstatelijke uitgangspunten, al dan niet vastgelegd in de Grondwet. Om tot een serieuzere politiek-bestuurlijke omgang met de rechtsstaat te komen is het volgens haar allereerst nodig om de inhoudelijke betekenis van dit staatsconcept te verhelderen. Meer informatie en aanmelden kan via: 'Wat vergt de democratische rechtsstaat van politici?'	TRIAS-lezing - Rechtbank Den Haag en Academie voor wetgeving en academie voor overheidsjuristen Lange Voorhout 62 te Den Haag. De inloop is vanaf 15.15 uur, de bijeenkomst duurt van 15.30 tot 17.00 uur. Daarna volgt een borrel.

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

AI

- [Nieuwsbrief van de kennisgroep AI & recht \(alleen intern\)](#)

Bestuursrecht

- Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak

Dataproductie

- European data protection supervisor (EDPS) nieuwsbrief

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, (Bijzonder Strafrecht)

Vreemdelingenrecht

- EUAA (European Union agency for asylum)
- Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases

NEMIS: newsletter on European migration issues

NEAIS: newsletter on European asylum issues

NEFIS: newsletter on European free movement issues

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- EUAA (asiel en migratie)
- Dicta (asiel en migratie)
- European database of asylum law (asiel en migratie)
- Statelessness Case Law Database (sinds juli 2021)
- EDAL – European database of asylum law
- Refworld UNHCR
- FRA (Handvest EU) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- EFRIS
- HUDOC (EHRM)
 - HUDOC - Part I - Simple search - EN (ECHR-CEDH) - YouTube
- HUDOC User Manual
- Social Security Coordination Regulations database

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusie	arrest	einduitspraak	onderwerp
3-4	C-672/23	Electricity & Water Authority of the Government of Bahrain e.a	ECLI:NL:GHAMS:2023:2571 en ECLI:NL:GHAMS:2023:2570	ECLI:EU:C:2025:243			Brussel I-bis; mededinging
3-4	C-641/23	Dubers	ECLI:NL:RBAMS:2023:6739	ECLI:EU:C:2025:251			EAB; prejudiciële procedure
8-4	C-237/20	Federatie Nederlandse Vakbeweging	ECLI:NL:HR:2020:954			Einduitspraak Gerechtshof ECLI:NL:GHSHE:2025:976	Arbeidsrecht; overgang onderneming; insolventie
23-4	Gevoegde zaken C-244/24 en C-290/24 Versnelde procedure	Kaduna e.a.	ECLI:NL:RVS:2024:1742			Einduitspraak 23.4.25 ECLI:NL:RVS:2025:1829 – ECLI:NL:RVS:2025:1827 – ECLI:NL:RVS:2025:1836 Arrest 19.12.24 Conclusie 22.10.2024	Richtlijn Tijdelijke Bescherming – Oekraïners
30-4	C-692/23	AVR afvalverwerking	ECLI:NL:GHDHA:2023:2681	ECLI:EU:C:2025:310			Aanbesteding; afvalverwerking

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl en staat op de [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlands zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp	HvJ
2-4	ABRvS	ECLI:NL:RVS:2025:1473	Richtlijn tijdelijke bescherming – Beslistermijn - Opschorting	C-249/25 (Jilin)

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp
15.4.25	ARREST: Violation	Van Slooten	45644/18	8 EVRM	Familierecht; ouderlijke macht
1.4.25	ARREST KAMER GROTE	Ships Waste Oil Collector B.V. Burando Holding B.V. Port Invest B.V. Janssen de Jong Groep B.V. e.a.	2799/16 3124/16 3205/16 2800/16	8 en 13 EVRM	Bestuursrecht - Verstrekking strafvorderlijke gegevens door OM aan NMa

Verzoeken Protocol no. 16 bij het EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van het Hof. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', Human Rights Law Review, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Adviezen
13.11.24	Roemenië	Tuchtrecht; Rechter; keuring mentale gezondheid	8 EVRM	P16-2024-002	20.12.24 Afwijzing van het verzoek
6.2.24	Roemenië	Eigendomsrecht en recht op eerlijk proces; inbeslagneming van som geld van ambtenaar	6 EVRM	P16-2024-001	26.6.24 Afwijzing van het verzoek
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	9 EVRM	P16-2023-001 Persbericht 16.5.23	ADVIES 14.12.2003

10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	6 en 8 EVRM	P16-2022-001 <u>Persbericht</u> <u>8.11.22</u>	<u>ADVIES</u> 13.4.23 <u>persbericht</u>
19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	1, Eerste Protocol EVRM	P16-2021-002 <u>Persbericht</u> 2.6.21	<u>ADVIES</u> 13.7.22
11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	3 en 7 EVRM	P16-2021-001 <u>Persbericht</u> <u>12.5.21</u>	<u>ADVIES</u> 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	2, 3 en 6 EVRM.	<u>persbericht</u> 4.12.2020	<u>Persbericht:</u> afwijzing van het verzoek 1.3.2021
5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlamentslid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVIES</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVIES</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVIES</u> 10.4.2019 <u>Menneson t. Frankrijk</u>